הלכה · אחרונים · שולחן ערוך הרב

פסקי הסידור

רבי שניאור זלמן [הגר"ז] מלאדי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פסקי הסידור

רבי שניאור זלמן [הגר"ז] מלאדי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פסקי-הסידור/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

השכמת הבקר 4
הלכות נטילה שחרית 4
סדר הנטילה 5
הנהגות בית הכסא 6
ברכות השחר 7
ציצית 8
תפילין 14
שחרית 17
הלכות קריאת שמע 18
ברכת כהנים 19
סיום תפלת שחרית 20
תפלת הדרך 21
ברית מילה 21
דיני פדיון הבן 22
ברכת המזון 22
ברכת אירוסין ונשואין 24
סדר קריאת שמע על המטה 24
סדר תיקון חצות 25
סדר הכנסת שבת 25
הלכתא רבתא לשבתא 28
סדר מנחת ערב שבת 29
קבלת שבת 29
תפלת ערבית 29
שחרית לשבת 29
מוסף לשבת 30
מנחה לשבת 30
סדר סעודה שלישית 30
פרקי אבות 30
ערבית 31
סדר הבדלה 31
עירובי חצרות 31
עירובי תחומין 31
קידוש לבנה 32
הלל 32
ראש חודש 32
סדר הנהגות של פסח 33
סדר קרבן פסח 33
סדר הגדה 34
ספירת העומר 35
סדר עירוב תבשילין 36
תפלת שלש רגלים 36
סדר התרת נדרים 36
קידוש לראש השנה 37
תפלת ראש השנה 37
שופר 38
מוסף לראש השנה 38
סדר תשליך 38
סדר כפרות 38
כל נדרי 39
ליל יום כפור 39
תפלות 39
הבדלה 40
לולב 40
סדר הושענות 41
שמחת תורה 41
חנוכה 41
פורים 42

השכמת הבקר

הַשְׁכָּמַת הַבֹּקֶר

מוּדַעַת זֹאת מַעֲלַת קִימַת חֲצוֹת לַיְלָה שֶׁהִיא עֵת רָצוֹן לְמַעְלָה. וּמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לָקוּם בַּחֲצוֹת בְּכָל לַיְלָה — עַל כָּל פָּנִים יִתְאַמֵּץ לָקוּם בַּחֲצוֹת בְּאֵיזֶה לַיְלָה שֶׁיָּכוֹל, וְלִהְיוֹת מִכְּלַל עַבְדֵי ה', וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כָּל עַבְדֵי ה' הָעוֹמְדִים בְּבֵית ה' בַּלֵּילוֹת" דַּיְקָא. וּבְאֵיזֶה לַיְלָה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל — יִתְאַמֵּץ עַל כָּל פָּנִים לָקוּם אֵיזוֹ שָׁעָה לִפְנֵי עַמּוּד הַשַּׁחַר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אָעִירָה שָׁחַר".

וּמִיָּד שֶׁיִּתְעוֹרֵר מִשְּׁנָתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחֲזֹר וְיִישַׁן — יַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְהִתְבּוֹנֵן מִיָּד לִפְנֵי מִי הוּא שׁוֹכֵב, לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "הֲלוֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא וכו'", וְאִלּוּ הָיָה שׁוֹכֵב לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם — הָיָה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ וכו'.

וְטוֹב לְהַרְגִּיל עַצְמוֹ לוֹמַר מִיָּד שֶׁנַּעֲוֹר נָסָח זֶה: "מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה, רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ". וְעַל יְדֵי זֶה יִזְכֹּר אֶת ה' הַנִּצָּב עָלָיו, וְיָקוּם בְּזְרִיזוּת.

הלכות נטילה שחרית

הִלְכוֹת נְטִילָה שַׁחֲרִית

לְפִי שֶׁבְּנֶסַח זֶה [מוֹדֶה אֲנִי] אֵין בּוֹ שֵׁם מִשְׁבְּעָה שֵׁמוֹת שֶׁאֵינָן נִמְחָקִין — אֵין אִסּוּר לוֹמַר קֹדֶם נְטִילַת יָדַיִם בְּעוֹד שֶׁאֵין יָדָיו נְקִיּוֹת. אֲבָל לְהַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בִּבְרָכוֹת, אוֹ לְהוֹצִיא דִּבְרֵי תוֹרָה מִפִּיו — אָסוּר, עַד שֶׁיְּנַקֶּה יָדָיו. וּלְהַרְהֵר בְּדִבְרֵי תוֹרָה — מֻתָּר.

מִי שֶׁיָּשַׁן בְּמַלְבּוּשָׁיו, מֵאַחַר שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת שֶׁלֹּא נָגְעוּ יָדָיו בִּמְקוֹמוֹת הַמְכֻסִּים שֶׁבְּגוּפוֹ שֶׁדַּרְכָּן לִהְיוֹת מְכֻסִּים לְעוֹלָם — הֲרֵי סְתָם יָדַיִם אֵלּוּ כְּשֵׁרוֹת לְהַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בִּבְרָכוֹת וּלְדַבֵּר דִּבְרֵי תוֹרָה מִדִּין הַתַּלְמוּד, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְגַע בְּמַלְבּוּשָׁיו קֹדֶם נְטִילָה, אַף עַל פִּי שֶׁרוּחַ רָעָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם.

אַף בַּזֹּהַר הֶחְמִירוּ מְאֹד שֶׁלֹּא לְהַזְכִּיר הַשֵּׁם בִּבְרָכוֹת וְלֹא לִלְמֹד, וְכֵן שֶׁלֹּא לְגַע בְּמַלְבּוּשָׁיו, וְכֵן שֶׁלֹּא לֵילֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּעוֹד שֶׁרוּחַ הַטֻּמְאָה שׁוֹרָה עַל הַיָּדַיִם קֹדֶם נְטִילַת יָדַיִם שַׁחֲרִית.

וּמִכָּל מָקוֹם אִם אֵרַע מִקְרֶה שֶׁאֵין לוֹ מַיִם לִטֹּל יָדָיו שָׁלֹשׁ פְּעָמִים כָּרָאוּי כְּשֶׁמַּשְׁכִּים בַּלַּיְלָה — חָלִילָה לוֹ לְבַטֵּל מִדִּבְרֵי תוֹרָה עַד שֶׁיְּאַיֵּר הַיּוֹם וְיִטֹּל יָדָיו כָּרָאוּי, אֶלָּא יִטֹּל מְעַט, אוֹ יְנַקֶּה בְּכָל דָּבָר שֶׁמְּנַקֶּה כְּדִין הַתַּלְמוּד. רַק יִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִגַּע לְעַיִן, וְלֹא לְאָזֶן, וְלֹא לַחֹטֶם, וְלֹא לַפֶּה, וְלֹא לָאַמָּה, כְּגוֹן מֵעֲטָרָה וּלְמַטָּה, אוֹ לְצֹרֶךְ זוּוג. וְכֵן יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִגַּע בַּמַּיִם תּוֹךְ הַכְּלִי

וִיטַמְּאֵם. וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁצָּרִיךְ לִזָּהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא לִגַּע בְּשׂוּם מַאֲכָל אוֹ מַשְׁקֶה שֶׁלֹּא לְטַמְּאָם, וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר עַל זֶה הַנָּשִׁים בְּיוֹתֵר, כִּי רֹב תִּקּוּן הַמַּאֲכָלִים עַל יָדָן:

סדר הנטילה

סֵדֶר הַנְּטִילָה

לְכַתְּחִלָּה יִטֹּל כְּלִי מָלֵא מַיִם בִּימִינוֹ, וְיִתְּנֶנּוּ מִיָּמִינוֹ לִשְׂמֹאלוֹ, וְאַחַר־כָּךְ יִשְׁפֹּךְ מִשְּׂמֹאלוֹ עַל יְמִינוֹ.

וְיִזָּהֵר מְאֹד אֲפִלּוּ לְעַכֵּב לִטֹּל בְּסֵרוּגִין, כִּי כֵּן קִבְּלוּ חֲכְמֵי הַקַּבָּלָה שֶׁאֵין רוּחַ הַטֻּמְאָה עוֹבֶרֶת לְגַמְרֵי מִכֹּל וָכֹל עַד שֶׁיִּטֹּל שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּסֵרוּגִין. וְגַם לִטֹּל כָּל פֶּרֶק כַּף הַיָּד עַד חִבּוּרוֹ לְקָנֶה הַזְּרוֹעַ, כִּי עַד שָׁם הַטֻּמְאָה מִתְפַּשֶּׁטֶת עַל הַיָּדַיִם.

וְאִם אֵין לוֹ מַיִם רַבִּים כָּל כָּךְ לִטֹּל יָדָיו שָׁלֹשׁ פְּעָמִים כָּרָאוּי — נוֹטֵל פַּעַם אַחַת, וִיבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדָיִם", כִּי הַבְּרָכָה לֹא נִתְקְנָה בִּשְׁבִיל הַעֲבָרַת הַטֻּמְאָה מֵעַל יָדָיו בִּלְבַד, אֶלָּא לְפִי שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְקַדֵּשׁ בְּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּלְהַעֲבִיר הַטֻּמְאָה מֵעַל יָדָיו עַל יְדֵי זְרִיקַת מַיִם טְהוֹרִים מִן הַכְּלִי, כְּכֹהֵן שֶׁמְּקַדֵּשׁ יָדָיו מִן הַכִּיּוֹר, וּלְכָךְ מְבָרְכִים "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ כוּ'", וּלְקִדּוּשׁ הַיָּדַיִם דַּי בְּפַעַם אַחַת. וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ שֶׁיְּזָהֵר לִשְׁפֹּךְ רְבִיעִית עַל שְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת, מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ נוֹטֵל יָדָיו אֶלָּא פַּעַם אַחַת.

גַּם צָרִיךְ לְזָהֵר אֲפִלּוּ לְעַכֵּב, שֶׁיִּהְיוּ מַיִם הַכְּשֵׁרִים לִנְטִילַת יָדַיִם לִסְעוּדָה, וְשֶׁיָּבוֹאוּ עַל יָדָיו מִכֹּחַ כְּלִי וּמִכֹּחַ אָדָם, וְגַם שֶׁלֹּא לִגַּע בְּיָדוֹ הַנְּטוּלָה בְּלַחְלוּחִית הַמַּיִם שֶׁעַל פִּי הַכְּלִי שֶׁנִּטְמְאָה בִּנְגִיעַת הַיָּד שֶׁאֵינָהּ נְטוּלָה. וְכֵן צָרִיךְ לְזָהֵר מִדְּבָרִים הַחוֹצְצִים וְכָל דָּבָר הַפּוֹסֵל בִּנְטִילַת יָדַיִם לִסְעוּדָה, לְפִי שֶׁכָּל נְטִילָה הַפְּסוּלָה לִסְעוּדָה — אֵין לְבָרֵךְ עָלֶיהָ בַּשַּׁחַר:

אִם נֵעוֹר כָּל הַלַּיְלָה אוֹ שֶׁהָיָה יָשֵׁן פָּחוֹת פָּחוֹת מִשִּׁשִּׁים נְשִׁימוֹת — לֹא שָׁרְתָה עָלָיו רוּחַ הַטֻּמְאָה כְּלָל, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, כִּי אִם פַּעַם אַחַת לַתְּפִלָּה, וְלֹא יְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדָיִם" וְלֹא בִּרְכַּת "אֱלֹהַי נְשָׁמָה".

אֲבָל אִם יָשֵׁן יוֹתֵר מִשִּׁשִּׁים נְשִׁימוֹת, אֲפִלּוּ יָשֵׁן שְׁנַת עֲרַאי — צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, וּמִכָּל מָקוֹם יְמַשְׁמֵשׁ בַּמְּקוֹמוֹת הַמְכֻסִּים שֶׁבְּגוּפוֹ קֹדֶם הַנְּטִילָה, כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדָיִם" לְדִבְרֵי הַכֹּל:

אִם עָשָׂה צְרָכָיו קֹדֶם הַתְּפִלָּה אוֹ נָגַע בַּמְּקוֹמוֹת הַמְכֻסִּים שֶׁבַּגּוּף אוֹ חִכֵּךְ בְּרֹאשׁוֹ אַחַר שֶׁנָּטַל יָדָיו כָּרָאוּי וּבֵרַךְ כְּבָר "עַל נְטִילַת יָדָיִם" — צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו שֵׁנִית בַּמַּיִם לַתְּפִלָּה פַּעַם אַחַת.

וּמְצָוָה לְחַזֵּר אַחַר מַיִם עַד מִיל לְקְרִיאַת שְׁמַע וְלִתְפִלָּה, בֵּין בְּשַׁחֲרִית בֵּין בְּמִנְחָה וְעַרְבִית (מַה שֶּׁאֵין כֵּן לְתַלְמוּד תּוֹרָה וְהַזְכָּרַת הַשֵּׁם בִּשְׁאָר בְּרָכוֹת — דַּי בְּנָקִיּוֹן בְּכָל דָּבָר שֶׁמְּנַקֶּה). וּסְמָךְ לִנְטִילָה זוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶרְחַץ בְּנָקִיּוֹן כַּפַּי וַאֲסֹבְבָה אֶת מִזְבַּחֲךָ ה' לַשְׁמֹעַ בְּקוֹל תּוֹדָה וגו'". וְצָרִיךְ לִטֹּל עַד הַפֶּרֶק, דְּהַיְנוּ עַד חִבּוּר הָאֶצְבָּעוֹת לְכַף הַיָּד, וְיִקַּח עוֹד מַיִם בְּכַפּוֹ וְיִשְׁפְּשֵׁף כַּפּוֹת הַיָּדַיִם זוֹ בְּזוֹ לְנַקּוֹתָם, לְקַיֵּם אֶרְחַץ בְּנָקִיּוֹן כַּפַּי". אַךְ אֵין צָרִיךְ כְּלִי, וְלֹא כֹּחַ נוֹתֵן, וְלֹא מַיִם כְּשֵׁרִים, וְלֹא שְׁאָר דְּבָרִים הַמְעַכְּבִים בִּנְטִילַת יָדַיִם לַסְּעוּדָה, וְאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל נְטִילָה זוֹ.

וּמִכָּל מָקוֹם, לְכַתְּחִלָּה כְּשֶׁנֵּעוֹר מִשְּׁנָתוֹ וְצָרִיךְ לִנְקְבֵיו וְדַעְתּוֹ לִפָּנוֹת מִיָּד — יַמְתִּין מִלְּבָרֵךְ עַד יְצִיאָתוֹ מִבֵּית הַכִּסֵּא. אֲבָל אִם אֵינוֹ צָרִיךְ לִנְקְבָיו וְלֹא יִפָּנֶה עַד לְאַחַר זְמַן מְרֻבֶּה — יְבָרֵךְ מִיָּד, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה מֻחְצִי לַיְלָה וְאֵילָךְ כְּדִין שְׁאָר בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר. וַאֲפִלּוּ אִם דַּעְתּוֹ לִישֹׁן שֵׁנִית שְׁנַת קֶבַע קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם, וְיִצְטָרֵךְ לַחֲזֹר וְלִטֹּל יָדָיו שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּסֵרוּגִין — אַף־עַל־פִּי־כֵן יָכוֹל לְבָרֵךְ עַל הַנְּטִילָה הָרִאשׁוֹנָה וְלֹא יְצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ עַל הַנְּטִילָה הַשְּׁנִיָּה, כִּי לֹא תִּקְּנוּ לְבָרֵךְ עַל נְטִילַת יָדַיִם אֶלָּא פַּעַם אַחַת בַּשַּׁחַר, בְּשָׁעָה שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּרִיָּה חֲדָשָׁה, וּכְמוֹ כָּל בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר:

הַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וְאֵין לוֹ כְּלִי, אִם מַטְבִּיל בְּתוֹךְ מֵי גְּבָאִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם אַרְבָּעִים סְאָה, אוֹ בְּמֵי מַעְיָן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה — יְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם", וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁיִּזְדַּמֵּן לוֹ כְּלִי וּמַיִם — יִשְׁפּוֹךְ עֲלֵיהֶם שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וּבְשָׁעַת הַדְּחָק, כְּשֶׁאֵינוֹ מְצַפֶּה לִהְיוֹת לוֹ כְּלִי וּמַיִם קֹדֶם שֶׁיַּעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה — מַטְבִּיל בְּמֵי גְּבָאִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶם אַרְבָּעִים סְאָה, וּמְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם":

הנהגות בית הכסא

[**הַנְהָגוֹת בֵּית הַכִּסֵּא**]

צָרִיךְ לִהְיוֹת צָנוּעַ בְּבֵית הַכִּסֵּא, שֶׁלֹּא יְגַלֶּה בְּשָׂרוֹ אֶלָּא כַּמָּה שֶׁצָּרִיךְ, וּבְעֵת שֶׁצָּרִיךְ, וְלֹא קֹדֶם לָכֵן אֲפִלּוּ רֶגַע, וְלָכֵן לֹא יְגַלֶּה עַצְמוֹ עַד שֶׁיֵּשֵׁב. וְלֹא יְגַלֶּה כִּי אִם טֶפַח מִלְּאֲחֲרָיו וּמִלְּפָנָיו טְפָחַיִם. וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא בְּבֵית הַכִּסֵּא צָרִיךְ לִהְיוֹת צָנוּעַ, שֶׁלֹּא לְגַלּוֹת בְּשָׂרוֹ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ וְהֶכְרֵחַ, וַאֲפִלּוּ בַּלַּיְלָה, כִּי עִקַּר הַצְּנִיעוּת הוּא מִפְּנֵי הַבּוּשָׁה מִלְּפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֲשֶׁר "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", וּלְפָנָיו "כַּחֲשֵׁיכָה כָּאוֹרָה":

הַנִּפְנֶה בְּמָקוֹם מְגֻלֶּה — לֹא יֵשֵׁב וַאֲחוֹרָיו לְמַעֲרָב אוֹ לְמִזְרָח, אוֹ אֲפִלּוּ לְדָרוֹם בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁהֵן בִּצְפוֹנִית מַעֲרָבִית לִירוּשָׁלַיִם, אֶלָּא יִהְיֶה אֲחוֹרָיו רַק לְצָפוֹן. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מְחִצּוֹת, וַאֲפִלּוּ מְחִצָּה אַחַת — יוֹשֵׁב בְּצַד הַמְּחִצָּה בְּסָמוּךְ לָהּ וְנִפְנֶה וַאֲחוֹרָיו לַמְּחִצָּה,

וַאֲפִלּוּ הִיא לְמִזְרָח אוֹ לְמַעֲרָב וְדָרוֹם. וּלְהָטִיל מַיִם — מֻתָּר בְּכָל עִנְיָן. וּמֻתָּר לְהָטִיל מַיִם בִּפְנֵי הָרַבִּים, מִפְּנֵי חֲשַׁשׁ סַכָּנָה. וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְהִסְתַּלֵּק לִצְדָדִין.

הַקְּנוּחַ — בִּימֵי חַכְמֵי הַמִּשְׁנָה הָיוּ מְקַנְּחִים בִּצְרוֹרוֹת, שֶׁהֵן כְּמוֹ אֲבָנִים קְטַנִּים חֲלָקוֹת, וַאֲפִלּוּ הֵן גְּדוֹלוֹת קְצָת כֻּאֱגוֹז וּכְבֵיצָה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְנִיסָן לְתוֹךְ פִּי הַטַּבַּעַת בְּעֹמֶק, כִּי צוֹאָה הַנִּשְׁאֶרֶת בְּעֹמֶק פִּי הַטַּבַּעַת אֵינָהּ אוֹסֶרֶת לִקְרוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל כְּשֶׁאֵינָהּ נִרְאֵית לַחוּץ כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב, שֶׁאָז פִּי הַטַּבַּעַת פָּתוּחַ. וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת הִתִּירוּ לְטַלְטֵל הַצְּרוֹרוֹת לְקַנֵּחַ בָּהֶן אַף שֶׁהֵן מֻקְצֶה, שְׁמִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת לֹא גָּזְרוּ. וּמִדַּת חֲסִידוּת לִרְחֹץ בְּמַיִם. וּמִי שֶׁאֵינוֹ אִסְטְנִיס וּמְקַנֵּחַ בְּאֶצְבְּעוֹתָיו מַמָּשׁ — לֹא יְקַנֵּחַ בְּיַד יָמִין אֶלָּא בְּיַד שְׂמֹאל, וְלֹא בְּאֶצְבַּע הָאֶמְצָעִי שֶׁבָּהּ, שֶׁכּוֹרֵךְ עָלֶיהָ הַרְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין:

וְלֹא יַשְׁהֶה נְקֵבָיו, שֶׁלֹּא לַעֲבֹר עַל "בַּל תְּשַׁקְּצוּ" מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְהוּא שֶׁהִרְגִּישׁ כְּבָר בִּנְקֵבָיו וּמַעֲמִיד עַצְמוֹ, אַף לֹא הֶעֱמִידוּ דִּבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, כְּגוֹן עַד שֶׁיִּמְצָא מָקוֹם צָנוּעַ. וְכֵן בְּמָקוֹם הֶפְסֵק בַּתְּפִלָּה, אֲפִלּוּ בִּבְרָכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע אוֹ בְּאֶמְצַע פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה מ"בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" וְאֵילָךְ — אֵין לְהַפְסִיק כְּשֶׁיָּכוֹל לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ עַד שֶׁיְּסַיֵּם הַתְּפִלָּה. וּלְהַעֲמִיד עַצְמוֹ מִפְּנֵי הֶפָּחָה — אֵין בָּהּ מִשּׁוּם "בַּל תְּשַׁקְּצוּ" בְּכָל עִנְיָן, וְאַף אִם מַרְגִּישׁ בִּנְקֵבָיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבִּקְטַנִּים אֵין בָּהּ מִשּׁוּם "בַּל תְּשַׁקְּצוּ", אֶלָּא שֶׁאָסְרוּ מִשּׁוּם סַכָּנָה, וְגַם שֶׁלֹּא יִהְיֶה עָקָר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל שֶׁיּוֹכֵל לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ עַד כְּדֵי הִלּוּךְ פַּרְסָה — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם "בַּל תְּשַׁקְּצוּ" וְלֹא מִשּׁוּם סַכָּנָה, בֵּין בִּקְטַנִּים בֵּין בִּגְדוֹלִים:

ברכות השחר

כָּל הַבְּרָכוֹת הַלָּלוּ מְבֻרָךְ אֲפִילּוּ לֹא נִתְחַיֵּיב בָּהֶן כְּגוֹן שֶׁנִּיעוֹר כָּל הַלַּיְלָה וְלֹא פָּשַׁט בְּגָדָיו וְלֹא לָבַשׁ אֲחֵרִים אֶלָּא שֶׁאִם נִיעוֹר כָּל הַלַּיְלָה וְלֹא נִתְחַיֵּיב בָּהֶן אֵינוֹ מְבֻרָךְ אֶלָּא אַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר אֲבָל אִם יָשַׁן בַּלַּיְלָה וְנִתְחַיֵּיב בָּהֶן יָכוֹל לְבָרֵךְ מִיָּד שֶׁנִּתְחַיֵּיב בָּהֶן וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה מֻחָזָק לַיְלָה וְאֵילָךְ וְאִם נִיעוֹר כָּל הַלַּיְלָה וְשָׁמַע קוֹל תַּרְנְגוֹל מֻחָזָק וְאֵילָךְ יָכוֹל לְבָרֵךְ הַנּוֹתֵן לַשֶּׂכְוִי בִּינָה אֲבָל עַל שְׁמִיעָה שֶׁקּוֹדֶם חֲצוֹת לֹא יְבָרֵךְ אֶלָּא יַמְתִּין עַד אַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר:

בְּתִשְׁעָה בְּאָב וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים אֵין אוֹמְרִים בָּרְכָה זוֹ [שֶׁעָשָׂה לִי כָּל צָרְכִּי]:

בְּרִכַּת הַתּוֹרָה צָרִיךְ לִיזָּהֵר בָּהּ מְאֹד וְאָסוּר לְדַבֵּר וּלְהוֹצִיא דִּבְרֵי תוֹרָה מִפִּיו עַד שֶׁיְּבָרֵךְ וּמִי שֶׁיָּשֵׁן בַּלַּיְלָה מְבָרֵךְ בְּקוּמוֹ מֵחֲצוֹת הַלַּיְלָה וְאֵילָךְ וְאִם נִיעוֹר כָּל הַלַּיְלָה מְבָרֵךְ כְּשֶׁיֵּאוֹר הַיּוֹם כְּמוֹ כָּל בִּרְכַּת הַשַּׁחַר:

ציצית

הִלְכוֹת צִיצִית

[**שִׁיעוּר טַלִּית**]

כָּל אִישׁ יְרֵא ה' וְחָפֵץ בְּמִצְוֹתָיו לְקַיֵּם מִצְוַת צִיצִית כָּל הַיּוֹם לְדִבְרֵי הַכֹּל — צָרִיךְ לְזַהֵר בְּטַלִּית קָטָן שֶׁלָּנוּ לִהְיוֹת פְּתוּחַ לְגַמְרֵי מִשְּׁנֵי צְדָדָיו. וְלֹא יְחַבֵּר שָׁם אֲפִלּוּ בְּקְרָסִים, וּמִכָּל שֶׁכֵּן בִּתְפִירָה, אֲפִלּוּ מֵחֲצִיוֹ וּלְמַעְלָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בָּהֶן זְרוֹעוֹת.

וְרֹחַב הַטַּלִּית קָטָן צָרִיךְ לִהְיוֹת אַמָּה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהִיא רֹחַב עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה גּוּדְלִין מְרֻוָּחִים מֵאָדָם בֵּינוֹנִי. וְהָאֹרֶךְ שֶׁלְּאַחֲרָיו מִבֵּית הַצַּוָּאר וּלְמַטָּה — צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם כֵּן אַמָּה שֶׁל תּוֹרָה מְרֻוָּחַת, בְּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה שָׁם אַמָּה עַל אַמָּה שָׁלֵם עַד תְּחִלַּת נֶקֶב בֵּית הַצַּוָּאר שֶׁמִּלְּאַחֲרָיו. וְהָאֹרֶךְ שֶׁמִּלְּפָנָיו עַד לְמַטָּה מִסּוֹף נֶקֶב בֵּית הַצַּוָּאר עַד לְמַטָּה — צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם כֵּן אַמָּה שֶׁל תּוֹרָה וְרֹחַב אַמָּה. וְנִמְצָא כָּל הָאֹרֶךְ שְׁתֵּי אַמּוֹת, לְבַד מִבֵּית הַצַּוָּאר, שֶׁהוּא נֶקֶב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֶסְרוֹן וְאֵינוֹ עוֹלֶה לְמִידַּת שִׁעוּר טַלִּית, וּבָזֶה מְקַיְּם הַמִּצְוָה לְדִבְרֵי הַכֹּל.

וּבְקָטַנִּים שֶׁהִגִּיעוּ לְחִנּוּךְ, דְּהַיְנוּ מִבֶּן שֵׁשׁ שָׁנִים עַד בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה — אֶפְשָׁר לְהָקֵל וְלִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁשִּׁעוּר בֶּגֶד לְהִתְחַיֵּב בְּצִיצִית הוּא אַמָּה עַל אַמָּה בְּלִבַּד.

וְכָל הַשִּׁעוּר הַזֶּה שֶׁל הָרֹחַב וְאֹרֶךְ הַטַּלִּית קָטָן — צָרִיךְ לִהְיוֹת כֻּלּוֹ מֻפְשָׁט וּמַלְבִּישׁ אֶת הָאָדָם בְּכָל הַשִּׁעוּר הַזֶּה כֻּלּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָהּ" דַּיְקָא, וְלֹא יִתְקַפֵּל וְלֹא יִתְקַמֵּט כְּלוּם מִשִּׁעוּר הַזֶּה, כִּי מָקוֹם הַנִּקְפָּל אוֹ הַנִּקְמָט אֵינוֹ עוֹלֶה מִן הַמִּדָּה. וְצָרִיךְ לְהַשְׁגִּיחַ עַל זֶה תָּמִיד כָּל הַנִּזְהָרִים לְקַיֵּם מִצְוַת צִיצִית כָּל הַיּוֹם. וְגַם צָרִיךְ לְזַהֵר לִהְיוֹת שִׁעוּר זֶה בְּרֶוַח עִם עֹדֶף מְעַט בְּרֹחַב הַטַּלִּית קָטָן וְלֹא בְּצִמְצוּם, כִּי זֶהוּ דָּבָר הַקָּשֶׁה לְזַהֵר שֶׁיִּהְיֶה מֻפְשָׁט כָּל כְּךָ הַשִּׁעוּר כֻּלּוֹ בָּרֹחַב.

וְגַם נָכוֹן לְזַהֵר לִהְיוֹת שְׁנֵי צִדֵּי בֵּית הַצַּוָּאר לְמַעְלָה אֲצֶל הַצַּוָּאר תְּכוּפִים זֶה לָזֶה עַל יְדֵי קְשִׁירָה בְּמִשִּׁכּוֹת אוֹ עַל יְדֵי קְרָסִים, בְּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה הֶחָזֶה מְכֻסֶּה מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּכִתְבֵי הָאֲרִ"י זַ"ל.

[**הַטָּלַת הַצִּיצִית בַּכְּנָפוֹת**]

הַנֶּקֶב שֶׁמַּכְנִיס בּוֹ חוּטֵי הַצִּיצִית — צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה רָחוֹק מִסּוֹף הַכָּנָף כְּאֹרֶךְ מִלֹּא קֶשֶׁר אֲגוּדָל עַד סוֹף הַצִּפָּרֶן, דְּהַיְנוּ כָּל אֹרֶךְ פֶּרֶק רִאשׁוֹן מֵהַגּוּדָל מֵאָדָם בֵּינוֹנִי, בְּרֶוַח וְלֹא בְּצִמְצוּם, עַד רֹחַב שָׁלֹשׁ גּוּדְלִין וְלֹא עַד בִּכְלָל, אֶלָּא פָּחוֹת מְעַט. וְהַרְחָקָה זוֹ לָצֵאת לְכָל הַדֵּעוֹת — צָרִיךְ לִהְיוֹת מִסּוֹף רֹחַב הַטַּלִּית שֶׁהוּא לְקוֹמַת הַמִּתְעַטֵּף, וְגַם מִסּוֹף אֹרֶךְ הַטַּלִּית, שֶׁהוּא לְרֹחַב הַמִּתְעַטֵּף בְּטַלִּית גָּדוֹל שֶׁמִּתְעַטֵּף בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְכֵן צָרִיךְ לְהַרְחִיק בְּטַלִּית קָטָן בְּאֹרֶךְ וּבְרֹחַב.

רַק שֶׁבְּטַלִּית גָּדוֹל יַעֲשֶׂה נֶקֶב אֶחָד לְבַד, וְיַכְנִיס בְּתוֹכוֹ הָאַרְבָּעָה חוּטִין וְיִכְפְּלֵם לִשְׁמוֹנָה, וְיִמְתָּחֵם לְאֹרֶךְ הַטַּלִּית שֶׁהוּא לִרְחַב הַמִּתְעַטֵּף, וְיִקְשְׁרֵם שָׁם עַל צִדֵּי הַטַּלִּית לְמַעְלָה מִמִּלְּא קֶשֶׁר גּוּדֶל מִזּוּית הַטַּלִּית שֶׁלְּמַטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי", וְלֹא בְּכַנְפֵי, אֶלָּא בְּגִבַּהּ הַכָּנָף לְמַעְלָה מִמִּלְּא קֶשֶׁר גּוּדֶל מֵהַזְּוִיּוֹת* וְלֹא דֵּי בְּמַה שֶׁהַנֶּקֶב שֶׁבּוֹ מַכְנִיס הַחוּטִין הוּא לְמַעְלָה מִקֶּשֶׁר גּוּדֶל, שֶׁנֶּאֱמַר: "גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת", שֶׁיְּהֵא הַגְּדִיל נַעֲשֶׂה בְּגִבַּהּ הַכָּנָף, הַגָּהָה: וְגַם צָרִיךְ לִהְיוֹת הַצִּיצִית תּוֹלֶה וּמְנַטֶּפֶת, פֵּרוּשׁ מַגַּעַת וּמַכָּה עַל קֶרֶן הַזָּוִיּוֹת, וּלְכָךְ לֹא יִקְשָׁרֶנָּה עַל שׁוּלֵי הַטַּלִּית לְמַטָּה, שֶׁהוּא אֹרֶךְ הַטַּלִּית, שֶׁנִּמְצֵאת תְּלוּיָה כְּלַפֵּי הַקַּרְקַע וְלֹא עַל הַקֶּרֶן בַּכְּנָפוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת, אֲבָל בַּכְּנָפוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת יֵשׁ בָּהֶן חִלּוּקִים כְּפִי הָעַטִּיפָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר

וּמֵהַנֶּקֶב עַד הַקֶּשֶׁר הָרִאשׁוֹן אֵינוֹ נִקְרָא גָּדִיל עֲדַיִן (שֶׁלָּכֵן אֵינוֹ עוֹלֶה בְּחֶשְׁבּוֹן מִדַּת אֹרֶךְ הַצִּיצִית, שֶׁהוּא רֹחַב שְׁנֵים עָשָׂר גּוּדְלִין אַחַר שֶׁנִּכְפְּלוּ לִשְׁמוֹנָה חוּטִין, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת שִׁעוּר זֶה מִלְּבַד מַה שֶּׁמַּהֲנֶּקֶב עַד הַקֶּשֶׁר). וְאִם הַטַּלִּית דַּקָּה וְרַכָּה וְאֵינוֹ תָּפוּר חֲתִיכַת בֶּגֶד (שֶׁקּוֹרִין כְּנָפוֹת) בְּכַנְפוֹתֶיהָ לְהַקְשׁוֹתָהּ וּלְחַזְּקָהּ כַּנָּהוּג מִקֶּדֶם, וְלָזֹאת גַּם אִם יְהַדֵּק וְיִדְחַק קֶשֶׁר הָרִאשׁוֹן עַל צִדֵּי הַטַּלִּית — לֹא יוֹעִיל כְּלוּם שֶׁלֹּא תֵּרֵד הַצִּיצִית אַחַר כָּךְ מִמְּקוֹמָהּ לְמַטָּה מִמִּלְּא קֶשֶׁר גּוּדֶל בְּקַל וּמְמֵילָא, וְטוֹרֵחַ הוּא לְעַיֵּן וּלְהַשְׁגִּיחַ עַל זֶה תָּמִיד, וּבִפְרָט בְּשִׁעַת הַתְּפִלָּה — אֲזַי עֵצָה טוֹבָה לוֹ לַעֲשׂוֹת עוֹד נֶקֶב קָטָן סָמוּךְ לִשְׂפַת הַטַּלִּית שֶׁמִּצִּדָּהּ לְרָחְבָּהּ, לְמַעְלָה מִקֶּשֶׁר גּוּדֶל מֵהַזְּוִיּוֹת שֶׁלְּמַטָּה, וּלְהַעֲבִיר שָׁם חוּט הַכּוֹרֵךְ שֶׁהוּא הָאָרֹךְ אַחַר שֶׁעָשָׂה הַקֶּשֶׁר הָעֶלְיוֹן כָּרָאוּי, קֹדֶם שֶׁיִּתְחִיל לִכְרֹךְ.

וּבְדוֹרוֹת הַמִּשְׁנָה וְהַגְּמָרָא הָיוּ עוֹשִׂים הַנֶּקֶב סָמוּךְ לִשְׂפַת הַטַּלִּית מִצִּדָּהּ, וְעַל יְדֵי זֶה הָיְתָה הַצִּיצִית מְהֻדֶּקֶת לִשְׂפַת הַטַּלִּית, וְלָכֵן הָיָה דַּי לָהֶם בְּאֹרֶךְ אַרְבָּעָה הַחוּטִין בְּרֹחַב עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה גּוּדְלִין לְבַד, לְפִי שֶׁמֵּהַנֶּקֶב וְאֵילָךְ נֶחְשָׁב מֵהַגְּדִיל, מֵאַחַר שֶׁהָיָה הַקֶּשֶׁר מְהֻדָּק כִּשְׁאָר הַקְּשָׁרִים.

בְּרַם כְּגוֹן דָּא צָרִיךְ לְאוֹדוֹעֵי, שֶׁזֶּה שֶׁנִּתְבָּאֵר כָּאן בְּסָתָם שֶׁקְּשִׁירַת הַצִּיצִית עַל הַכָּנָף הוּא עַל צִדֵּי הַטַּלִּית בָּרְחְבָּהּ, בְּאֵין הֶפְרֵשׁ וְהֶבְדֵּל בֵּין כְּנָפוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת לָעֶלְיוֹנוֹת — זֶהוּ לְפִי מִנְהָג שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט בֵּינֵינוּ, לְהַגְבִּיהַּ צִדֵּי הַטַּלִּית עַל הַכְּתֵף מִכָּאן וּמִכָּאן, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה ב' צִיצִית לְאַחֲרָיו וּשְׁנַיִם לְפָנָיו, לִהְיוֹת מְסֻבָּב בְּמִצְוֹת, וַאֲזַי גַּם צִיצִית הָעֶלְיוֹנוֹת הַקְּשׁוּרוֹת עַל רֹחַב הַטַּלִּית הֵן נוֹטְפוֹת וּתְלוּיִין עַל הַקֶּרֶן וְלֹא כְּלַפֵּי קַרְקַע.

אֲבָל לְפִי מִנְהַג הָעוֹלָם, שֶׁאֵין מַגְבִּיהִין הַצְּדָדִין עַל הַכְּתֵפוֹת, אִם יִקְשֹׁר הַצִּיצִית עַל צִדֵּי הַטַּלִּית בָּרְחְבָּהּ — תִּהְיֶה תְּלוּיָה כְּלַפֵּי קַרְקַע וְלֹא עַל הַקֶּרֶן, לְכָךְ צָרִיךְ לִקְשֹׁר ב' צִיצִית

הָעֶלְיוֹנוֹת עַל עֶלְיוֹנִית הַטַּלִּית, שֶׁהִיא אָרְכָּה, לְמַעְלָה מִמִּלֹּא קֶשֶׁר גּוּדָל מֵהַזָּוִיוֹת בְּאֹרֶךְ הַטַּלִּית.

אָמְנָם דֶּרֶךְ הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר הוּא לִנְהֹג כְּמִנְהַג הָאֲרִ"י זַ"ל בְּסֵפֶר נָגִיד וּמְצַוֶּה, וְהוּבָא גַּם כֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם. וְגַם עַל פִּי נִגְלֶה הִנֵּה אֱמֶת נָכוֹן הַדָּבָר, שֶׁלֹּא לִהְיוֹת עִקַּר עֲטִיפַת הַטַּלִּית בְּאַחוֹרָיו לְבַד, אֶלָּא לִהְיוֹת מְסֻבָּב בַּמִּצְוָה גַּם מִלְּפָנָיו עַד לְמַטָּה מֵהֶחָזֶה כְּמוֹ מֵאֲחֹרָיו, כְּמוֹ שֶׁהוּא דֶּרֶךְ רֹב הַמַּלְבּוּשִׁים. וְכָךְ הָיָה הַמִּנְהָג עֲדַיִן בִּימֵי רַמ"א כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם, וְהַיְנוּ עַל יְדֵי שֶׁיַּעֲטֹף רֹאשׁוֹ בַּחֲצִי הַשְּׂמָאלִי שֶׁל אֹרֶךְ הַטַּלִּית, וְכָנָף הַשְּׂמָאלִי הָעֶלְיוֹן יִהְיֶה עַל הֶחָזֶה אוֹ סָמוּךְ לוֹ, וַחֲצִי אֹרֶךְ הַטַּלִּית הַיְמָנִי יִסְבֹּב לְפָנָיו עַד לְמַטָּה מֵהֶחָזֶה בְּרֹחַב אַמָּה, שֶׁשִּׁעוּר רֹחַב הַטַּלִּית הַחֲיֶבֶת בְּצִיצִית צָרִיךְ לִהְיוֹת כֻּלּוֹ מֻפְשָׁט וּמַלְבִּישׁוֹ כְּנִזְכָּר לְעֵיל, וְכָנָף הָעֶלְיוֹן הַיְמָנִי יַשְׁלִיךְ עַל גַּבֵּי כְּתֵפוֹ הַשְּׂמָאלִית לַאֲחוֹרָיו (כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ הוּבָא בְּבֵית יוֹסֵף), וְכָנָף הַתַּחְתּוֹן הַיְמָנִי יַגְבִּיהַּ עַל גַּבֵּי יָדוֹ הַיְמָנִית, בְּעָנְיָן שֶׁהַצִּיצִית הַקְּשׁוּרָה עַל שׁוּלֵי הַטַּלִּית לְמַעְלָה מִמִּלֹּא קֶשֶׁר אֲגוּדָל מֵהַזָּוִיוֹת תְּהֵא תּוֹלָה וּמְנֻטֶּפֶת עַל הַקֶּרֶן וְלֹא כְּלַפֵּי קַרְקַע. וְכֵן יִקְשֹׁר צִיצִית הָעֶלְיוֹנָה הַיְמָנִית עַל עֶלְיוֹנִית הַטַּלִּית שֶׁהִיא אָרְכָּהּ לְמַעְלָה מִמִּלֹּא קֶשֶׁר אֲגוּדָל מֵהַזָּוִיוֹת, וְתִהְיֶה תּוֹלָה וּמְנֻטֶּפֶת עַל הַקֶּרֶן מֵאֲחֹרָיו לְמַטָּה מִכְּתֵף הַשְּׂמָאלִית. וְכָכָה יִקְשֹׁר גַּם כֵּן צִיצִית הָעֶלְיוֹנָה הַשְּׂמָאלִית הַתְּלוּיָה מִלְּפָנָיו. אֲבָל צִיצִית הַתַּחְתּוֹנָה הַשְּׂמָאלִית יִקְשֹׁר עַל צִדֵּי הַטַּלִּית בְּרֹחַב הַטַּלִּית כְּפִי עֲטִיפָתוֹ (וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהַגָּהוֹת מַיְמוֹנִיּוֹת בְּשֵׁם מהר"מ שֶׁיֵּשׁ כָּנָף שֶׁתּוֹלֶה בּוֹ הַצִּיצִית בְּרֹחַב הַטַּלִּית כְּפִי עֲטִיפָתוֹ), שֶׁתְּהֵא תּוֹלָה וּמְנֻטֶּפֶת עַל הַקֶּרֶן, כִּי כָּנָף הַתַּחְתּוֹן הַשְּׂמָאלִי הוּא מְשֻׁלְשָׁל וְתָלוּי לְמַטָּה מִיָּדוֹ הַשְּׂמָאלִית וְלֹא עַל גַּב יָדוֹ כְּכָנָף הַתַּחְתּוֹן הַיְמָנִי. וּשְׁתֵּי צִיצִית שֶׁמִּלְּפָנָיו לְפִי סֵדֶר עֲטִיפָה זוֹ הֵן: הָעֶלְיוֹנָה הַשְּׂמָאלִית וְתַחְתּוֹנָה הַיְמָנִית, וּשְׁתַּיִם שֶׁמֵּאֲחֹרָיו הֵן: הָעֶלְיוֹנָה הַיְמָנִית שֶׁלְּמַטָּה מִכְּתֵפוֹ הַשְּׂמָאלִית וְהַתַּחְתּוֹנָה הַשְּׂמָאלִית שֶׁהוּא מָשׁוּךְ קָצָת לַאֲחוֹרָיו, וּמְמַלֵּא עַל יְדֵי מְתִיחַת כָּנָף הָעֶלְיוֹן שֶׁמּוֹשְׁכוֹ וּמַשְׁלִיכוֹ לַאֲחוֹרָיו עַל גַּבֵּי כְּתֵפוֹ הַשְּׂמָאלִית, וְנִמְצָא מְסֻבָּב בְּמִצְוָה, כָּכָה יִהְיֶה מַעֲטָף כָּל שְׁעַת הַתְּפִלָּה.

אָמְנָם תֵּכֶף אַחַר בִּרְכַּת "לְהִתְעַטֵּף בַּצִּיצִית" עַד כְּדֵי הִלּוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת יִהְיֶה עָטוּף כַּעֲטִיפַת הַיִּשְׁמְעֵאלִים מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּכִתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל, דְּהַיְנוּ לְהַגְבִּיהַּ גַּם כָּנָף הַתַּחְתּוֹן הַיְמָנִי לְהַשְׁלִיכוֹ עַל כְּתֵף הַשְּׂמָאלִית לַאֲחוֹרָיו. רַק שֶׁיִּזָּהֵר גַּם אָז, לִהְיוֹת עָטוּף מִלְּפָנָיו בְּרֹחַב אַמָּה מֻפְשָׁט וּמַלְבִּישׁוֹ כְּנִזְכָּר לְעֵיל. וְלִזֹאת בְּטַלִּיתוֹת שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵינָן אֲרֻכּוֹת כָּל כָּךְ, אִי אֶפְשָׁר אָז לְהַגְבִּיהַּ גַּם כָּנָף הַתַּחְתּוֹן הַשְּׂמָאלִית לִהְיוֹת לְפָנָיו מִצַּד שְׂמֹאלוֹ עַל גַּבֵּי הֶחָזֶה אוֹ סָמוּךְ לוֹ כְּדֵי הִלּוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת אַחַר הַבְּרָכָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּקִצַּת כִּתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל (וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן), אֶלָּא אִם כֵּן יַגְבִּיהַּ שׁוּלֵי הַטַּלִּית עַל גַּבֵּי כְּתֵפָיו מִלְּאַחֲרָיו וְיִכְרְכֵם סָבִיב צַוָּארוֹ כְּמוֹ

שֶׁנּוֹהֲגִין קְצָת. וְזוֹ שְׁגָגָה גְּדוֹלָה, כִּי עֲטִיפַת הָרֹאשׁ בְּלִי עִטּוּף הַגּוּף — לֹא שְׁמָהּ עֲטִיפָה לְדִבְרֵי הַכֹּל לְעִנְיַן צִיצִית, וְאֵין בָּהּ שׁוּם מִצְוָה כְּלָל לְדִבְרֵי הַכֹּל.

וּבְטַלִּית קָטָן, יֵשׁ לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי נְקָבִים, מְרֻחָקִים כִּמְלֹא קֶשֶׁר גּוּדָל בְּאֹרֶךְ וָרֹחַב, וְיַכְנִיס הָאַרְבָּעָה חוּטִין בְּנֶקֶב זֶה וְיוֹצִיאֵם בְּנֶקֶב זֶה וְיִקְפְּלֵם, וְיִקְשְׁרֵם וִיהַדְּקֵם סָמוּךְ לַבֶּגֶד מַמָּשׁ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַקֶּשֶׁר הָרִאשׁוֹן לְמַעְלָה מִקֶּשֶׁר גּוּדָל. וְצָרִיךְ לִהְיוֹת הַצִּיצִית תְּלוּיוֹת עַל צַד הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא צַד הַחִיצוֹן שֶׁל הַבֶּגֶד כְּשֶׁהוּא לָבוּשׁ בּוֹ, וְלֹא עַל צַד הַתַּחְתּוֹן הַפְּנִימִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם וגו' לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וגו'". וְאוֹתָם הַתּוֹחֲבִים אוֹתָם בַּכְּנָפוֹת — טוֹעִים הֵם.

וְיֵשׁ מְדַקְדְּקִים לַעֲשׂוֹת הַנְּקָבִים בַּאֲלַכְסוֹן קְצָת, בְּכְדֵי שֶׁכְּשֶׁתְּהֵא הַצִּיצִית תְּלוּיָה לְמַטָּה לְשׁוּלֵי הַבֶּגֶד — תְּהֵא נוֹטָפֶת (פֵּרוּשׁ נוֹגַעַת) וּמַכָּה שָׁם תּוֹךְ מְלֹא קֶשֶׁר גּוּדָל מֵהַזְּוִיּוֹת בְּשׁוּלֵי הַבֶּגֶד לְרָחְבּוֹ, לְחוּשׁ לְדִבְרֵי הַמַּצְרִיכִים כֵּן.

[**נִקְרַע הַטַּלִּית**]

אִם לְאַחַר שֶׁהֵטִיל הַצִּיצִית בְּרִחוּק מְלֹא קֶשֶׁר גּוּדָל בְּאֹרֶךְ וְרֹחַב כַּדַּת, נִפְסְקָה זְוִית הַבֶּגֶד מִלְּמַטָּה לְגַמְרֵי מִן הַבֶּגֶד, אֲפִלּוּ נִפְסְקָה סָמוּךְ לְהַנֶּקֶב שֶׁהַצִּיצִית תְּלוּיָה בּוֹ וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר אֶלָּא מַשֶּׁהוּ עַד הַנֶּקֶב — כְּשֵׁרָה, כִּי לֹא הִקְפִּיד הַכָּתוּב עַל שִׁעוּר מְלֹא קֶשֶׁר גּוּדָל אֶלָּא בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת וַהֲטָלַת הַצִּיצִית בַּבֶּגֶד לְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי וגו'". וְכֵן אִם נִקְרַע טַלִּית גָּדוֹל מֵהַנֶּקֶב מַמָּשׁ שֶׁהַצִּיצִית תְּלוּיָה בּוֹ וּלְמַטָּה עַד שְׁפַת הַטַּלִּית וְלֹא עַד בְּכָלָל, בֵּין בְּאֹרֶךְ הַטַּלִּית בֵּין לְרָחְבּוֹ, וְיָרְדָה הַצִּיצִית לְמַטָּה — כְּשֵׁרָה, וְאֵין צָרִיךְ לְתִפֹּר הַקְּרַע כָּל שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר מַשֶּׁהוּ. אֲבָל אִם נִפְסְקָה צִיצִית הָרִאשׁוֹנָה וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת צִיצִית אַחֶרֶת — צָרִיךְ לְתִפֹּר הַקֶּרַע תְּחִלָּה. וְיִתְפֹּר בְּחוּטֵי מֶשִׁי, וְלֹא בְּחוּטֵי צֶמֶר.

וְכֵן אִם נִקְרַע לְמַעְלָה מֵהַנֶּקֶב שֶׁהַצִּיצִית תְּלוּיָה בּוֹ, אֲפִלּוּ קָרַע אֹרֶךְ מְאֹד לְאֹרֶךְ הַטַּלִּית, רַק שֶׁנִּשְׁתַּיֵּר כָּל שֶׁהוּא שָׁלֵם בִּשְׁפַת הַטַּלִּית מִצַּדָּהּ לְרָחְבָּהּ — כְּשֵׁרָה, וְאֵין צָרִיךְ לְתִפֹּר. וְכֵן אִם נִקְרַע כְּמִן גא"ם, וְנִשְׁתַּיֵּר כָּל שֶׁהוּא שָׁלֵם בְּב' שִׁפְתֵי הַטַּלִּית, דְּהַיְנוּ מִצַּדָּהּ וּמִשּׁוּלֶיהָ. אֲבָל אִם הַקֶּרַע מְפַלֵּשׁ מִצַּדּוֹ הָאֶחָד וְעַד הַשָּׁפָה וְעַד בְּכָלָל, בֵּין שֶׁהַקֶּרַע לְאֹרֶךְ הַטַּלִּית וּמַתְחִיל מִשְּׁפַת הַטַּלִּית שֶׁמִּצַּדָּהּ תּוֹךְ ג' אֶצְבָּעוֹת לְשׁוּלֶיהָ, וּבֵין שֶׁהַקֶּרַע מִמַּטָּה לְמַעְלָה וּמַתְחִיל מִשּׁוּלֶיהָ תּוֹךְ ג' אֶצְבָּעוֹת לִשְׁפַת הַטַּלִּית שֶׁמִּצַּדָּהּ לְרָחְבָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁמָּקוֹם הַצִּיצִית שָׁלֵם — נִפְסְלָה הַצִּיצִית, הוֹאִיל וְאֵין לָהּ כָּנָף שָׁלֵם כִּשְׁעוּרוֹ, שֶׁהוּא שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת. וְהוּא שֶׁאֹרֶךְ הַקֶּרַע יוֹתֵר מֵרֹחַב אֶצְבַּע וּמֶחֱצָה, שֶׁהוּא רֹב שִׁעוּר הַכָּנָף וּכְאִלּוּ נִקְרַע כֻּלּוֹ, וְאִם חוֹזֵר וְתוֹפְרוֹ — אֵינוֹ מוֹעִיל לְהַכְשִׁיר צִיצִית הָרִאשׁוֹנָה, מֵאַחַר שֶׁנִּפְסְלָה כְּבָר, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "תַּעֲשֶׂה" — וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי בְּפָסוּל.

אֲבָל לְהַתִּיר הָרִאשׁוֹנָה וְלֶחָזֹר וְלִתְלוֹתָהּ, אוֹ צִיצִית אַחֶרֶת — יֵשׁ מַכְשִׁירִים. וְיֵשׁ פּוֹסְלִים וְאוֹמְרִים שֶׁאֵין תְּפִירָה מוֹעֶלֶת בְּקֶרַע מְפֻלָּשׁ מִצַּדּוֹ אֶחָד שֶׁבְּתוֹךְ שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת שִׁעוּר הַכָּנָף. וְיֵשׁ לָחוּשׁ לִדְבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר.

אֲבָל אִם הַקֶּרַע הוּא לְמַעְלָה מִשָּׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת לְשׁוּלֶיהָ וְהוֹלֵךְ לְאֹרֶךְ הַטַּלִּית, וְכֵן אִם הוֹלֵךְ מִשּׁוּלֶיהָ מִמַּטָּה לְמַעְלָה בְּרִחוּק שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת מִשְׁפַּת הַטַּלִּית שֶׁמִּצַּדָּהּ, וַאֲפִלּוּ הוּא כְּמִין גא"ם וְנִפְסַק הַכָּנָף לְגַמְרֵי מֵהַטַּלִּית — מוֹעֶלֶת תְּפִירָה לְדִבְרֵי הַכֹּל, מֵאַחַר שֶׁאֵין הַקֶּרַע בְּשִׁעוּר הַכָּנָף עַצְמוֹ.

וְאִם לֹא נִקְרַע וְנִפְסַק הַכָּנָף לְגַמְרֵי מֵהַטַּלִּית אֶלָּא נִשְׁאַר מְחֻבָּר בְּמַשֶּׁהוּ מִצַּדָּהּ לְמַעְלָה מִשָּׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת לְשׁוּלֶיהָ, אוֹ מְחֻבָּר בְּשׁוּלֶיהָ בְּרִחוּק שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת מִצַּדָּהּ — לֹא נִפְסְלָה הַצִּיצִית הָרִאשׁוֹנָה, וְיַחֲזֹר וְיִתְפֹּר הַכָּנָף עִם הַצִּיצִית לְהַטַּלִּית בְּחוּטֵי מֶשִׁי. אֲבָל אִם נִפְסַק לְגַמְרֵי — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁנִּפְסְלָה צִיצִית הָרִאשׁוֹנָה. וְיֵשׁ חוֹלְקִין. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ חִבּוּר מַשֶּׁהוּ אֵינוֹ מוֹעִיל לְהַכְשִׁיר הַצִּיצִית הָרִאשׁוֹנָה עַל יְדֵי שֶׁיַּחֲזֹר וְיִתְפֹּר, עַד שֶׁיִּהְיֶה מְחֻבָּר כְּשִׁעוּר רֹחַב שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת, וַאֲזַי כְּשֶׁרָה אֲפִלּוּ בְּלֹא תְּפִירָה. וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר. וְכָל הָאֶצְבָּעוֹת הֵן בְּרֹחַב גּוּדָל.

וְאִם הַצִּיצִית אֲרֻכָּה יוֹתֵר מִשְּׁנֵים עָשָׂר גּוּדָלִין — צָרִיךְ לִהְיוֹת הַגָּדִיל שֶׁהֵן הַכְּרִיכוֹת וְהַקְּשָׁרִים יוֹתֵר מֵאַרְבָּעָה גּוּדָלִין, כִּי לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת הַגָּדִיל שְׁלִישׁ וְעָנָף שְׁנֵי שְׁלִישִׁים.

[נִפְסְקוּ הַצִּיצִיּוֹת]

אִם נִפְסַק אֶפִלּוּ חוּט אֶחָד מֵעִקָּרוֹ, דְּהַיְנוּ עַל הַכָּנָף, אוֹ אֶפִלּוּ תּוֹךְ הַגָּדִיל — פְּסוּלָה. אֲבָל אִם נִפְסַק אֶחָד מִן הָרִאשִׁין הַיּוֹצְאִין חוּץ לַגָּדִיל — כְּשֶׁרָה, אֲפִלּוּ נִפְסַק לְגַמְרֵי. וְאִם נִפְסְקוּ שְׁנֵי רָאשִׁין, אֲפִלּוּ יוֹצְאִים מִצַּד אֶחָד שֶׁל הַקֶּשֶׁר, אִם לֹא דִּקְדֵּק בְּעֵת עֲשִׂיַּת הַצִּיצִית שֶׁיִּהְיוּ אַרְבָּעָה רָאשִׁין עוֹמְדִים לְעוֹלָם מִצַּד אֶחָד — פְּסוּלָה, אִם לֹא נִשְׁתַּיֵּר בְּאֶחָד מֵהֶם כְּדֵי עֲנִיבָה. וְכָל שֶׁכֵּן אִם אֶחָד יוֹצֵא מִצַּד זֶה וְאֶחָד מִצַּד הַשֵּׁנִי. וְאִם נִפְסְקוּ שְׁלֹשָׁה רָאשִׁין — פָּסוּל בְּכָל עִנְיָן, אֲפִלּוּ נִשְׁתַּיֵּר בְּכָל אֶחָד מֵהֶן הַרְבֵּה יוֹתֵר מִכְּדֵי עֲנִיבָה. וְכֵן הַדִּין אִם נִתְפָּרְקוּ הַחוּטִין מִשְּׁזִירָתָן.

בְּכָל יוֹם כְּשֶׁמִּתְעַטֵּף בָּהֶם קֹדֶם הַבְּרָכָה — יְעַיֵּן וְיִבְדֹּק בַּחוּטִין אִם הֵם כְּשֵׁרִים, וּבִפְרָט עַל הַכָּנָף וְהַגָּדִיל. גַּם צָרִיךְ לְהַפְרִיד הַחוּטִין זֶה מִזֶּה קֹדֶם הַבְּרָכָה. וְאִם נִשְׁתַּהָה לָבוֹא לִבֵּית הַכְּנֶסֶת וּבְעוֹד שֶׁיִּבְדֹּק אוֹ יַפְרִיד הַחוּטִין יִתְבַּטֵּל מִלְּהִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר — אֵין צָרִיךְ לְבָדְקָן וְלֹא לְהַפְרִידָן.

בְּשָׁעַת בְּדִיקַת הַצִּיצִית יֹאמַר זֶה: בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה', ה' אֱלֹהַי גָּדַלְתְּ מְאֹד, הוֹד וְהָדָר לָבָשְׁתָּ. עוֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה, נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה.

[עֲטִיפַת הַטַּלִּית]

בְּהִתְעַטְּפוֹ יְכַוֵּן, שֶׁצִּוָּנוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהִתְעַטֵּף בּוֹ כְּדֵי שֶׁנִּזְכֹּר כָּל מִצְוֹתָיו לַעֲשׂוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם וגו'".

הָעֲטִיפָה צָרִיךְ לִהְיוֹת מְעֻמָּד. וְגַם הַבְּרָכָה צָרִיךְ לִהְיוֹת מְעֻמָּד לְכַתְּחִלָּה. וְקוֹדֶם שֶׁיִּתְחִיל לְהִתְעַטֵּף יְבָרֵךְ: "בָּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית".

וְיכַסֶּה רֹאשׁוֹ, וְיִתְעַטֵּף כַּעֲטִיפַת יִשְׁמְעֵאלִים, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּכְרֹךְ הַטַּלִּית עִם הַשְּׁנֵי כְּנָפוֹת שֶׁל צַד יָמִין סָבִיב צַוָּארוֹ, וְיַחֲזִירֶנּוּ לַאֲחוֹרָיו דֶּרֶךְ צַד שְׂמֹאל, וּשְׁנֵי כְּנָפוֹת הָאֲחֹרִים שֶׁל צַד שְׂמֹאל יִהְיוּ דֶּרֶךְ הַפָּנִים. וְנִמְצְאוּ כָּל הָאַרְבַּע צִיצִית מִצַּד שְׂמֹאל, שְׁתַּיִם לְפָנָיו וּשְׁתַּיִם לְאֲחָרָיו. וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא מְעֻטָּף מִלְּפָנָיו וּמִלְּאֲחָרָיו עַד הֶחָזֶה (וְאֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת רֹאשׁוֹ עַד פִּיו). וְיֵעָמֵד כָּךְ מְעֻטָּף לְפָחוֹת כְּדֵי הִלּוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת אַחַר הַבְּרָכָה, וְאַחַר כָּךְ יַפְשִׁילֶנּוּ כְּמִנְהָג הַמָּקוֹם. וּמִכָּל מָקוֹם, מִצְוָה לִהְיוֹת עָטוּף בַּטַּלִּית גָּדוֹל כָּל זְמַן הַתְּפִלָּה, שֶׁיְּכַסֶּה בּוֹ רֹאשׁוֹ וְגוּפוֹ מִלְּפָנָיו וּמִלְּאֲחָרָיו סָבִיב הַזְּרוֹעוֹת, שֶׁיִּהֵא מֻנָּח צַד יָמִין עַל שְׂמֹאל. וְטוֹב יוֹתֵר לְהַשְׁלִיךְ כָּנָף הָאֶחָד שֶׁל יָמִין עַל כֶּתֶף שְׂמֹאל לְאֲחָרָיו, וְנִמְצָא כֻּלּוֹ מְעֻטָּף בּוֹ עֲטִיפָה גְּמוּרָה כַּעֲטִיפַת הַיִּשְׁמְעֵאלִים קְצָת.

וּבִשְׁעַת עֲטִיפַת הַטַּלִּית גָּדוֹל יֹאמַר זֶה: "מַה יָּקָר חַסְדְּךָ אֱלֹהִים, וּבְנֵי אָדָם בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יֶחֱסָיוּן. יִרְוְיֻן מִדֶּשֶׁן בֵּיתֶךָ, וְנַחַל עֲדָנֶיךָ תַשְׁקֵם. כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים, בְּאוֹרְךָ נִרְאֶה אוֹר. מְשֹׁךְ חַסְדְּךָ לְיֹדְעֶיךָ, וְצִדְקָתְךָ לְיִשְׁרֵי לֵב".

וְכֵן בְּטַלִּיתוֹת קְטַנִּים שֶׁלָּנוּ, אִם רוֹצֶה לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן — טוֹב שֶׁיִּנִּיחֵנוּ רָחְבּוֹ לְקוֹמָתוֹ וְיִתְעַטֵּף בּוֹ כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, כְּדֵי לְבָרֵךְ לְהִתְעַטֵּף", וְיַעֲמֹד כְּךָ מְעֻטָּף לְפָחוֹת כְּדֵי הִלּוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, וְאַחַר כָּךְ יִמְשְׁכֶנּוּ מֵעַל רֹאשׁוֹ וְיִלְבָּשֶׁנּוּ. וְאִם לוֹבֵשׁ מִיָּד בְּקוּמוֹ, בְּעוֹד שֶׁאֵין יָדָיו נְקִיּוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵלֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא צִיצִית — מְבָרֵךְ עַל טַלִּית גָּדוֹל, וְיכַוֵּן לִפְטֹר גַּם אֶת זֶה. וְכֵן אִם לוֹבֵשׁ קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם שֶׁאֵינוֹ זְמַן צִיצִית.

וְהַמְדַקְדְּקִין נוֹהֲגִין לִישֹׁן בְּטַלִּית קָטָן, כְּדֵי שֶׁאִם יִשַּׁן עַל הַיּוֹם לֹא יִהְיֶה עָרֹם בְּלֹא מִצְוֹת, וְגַם לֹא יִצְטָרֵךְ לְלָבְשׁוֹ קֹדֶם נְטִילַת יָדַיִם, לַעֲבֹר עַל קְדֻשַּׁת הַזֹּהַר שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדִין הַשְׁכָּמַת הַבֹּקֶר. וְאַף אִם פָּשְׁטוֹ מֵעָלָיו וְחָזַר וּלְבָשׁוֹ בַּלַּיְלָה — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם בַּל תּוֹסִיף", מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁכְּסוּת יוֹם חַיָּב בַּלַּיְלָה. וְכֵן עַל פִּי הַסּוֹד יֵשׁ מִצְוָה בִּלְבִישַׁת טַלִּית קָטָן גַּם בַּלַּיְלָה.

[כַּמָּה דִינֵי צִיצִית]

צָרִיךְ לְהַזְהִיר לְנָשִׁים הָעוֹשׂוֹת צִיצִית, שֶׁתּוֹצִיא בְּפִיהָ בְּפֵרוּשׁ בִּתְחִלַּת הַטְּוִיָּה שֶׁהִיא עוֹשָׂה כֵּן לְשֵׁם צִיצִית, וְכֵן בְּהַתְחָלַת הַשְּׁזִירָה.

מַלְבּוּשִׁים שֶׁלָּנוּ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם ב' כְּנָפוֹת מִלְּפָנֵיהֶם לְמַטָּה וּב' כְּנָפוֹת לְמַעְלָה בְּבֵית הַצַּוָּאר — צָרִיךְ לִזָּהֵר לַעֲשׂוֹת הַכְּנָפוֹת שֶׁלְּמַעְלָה עֲגֻלּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנָּהֲגוּ עַכְשָׁו מִקָּרוֹב, וְלֹא מְרֻבָּעִים כְּמִקֶּדֶם, כְּדֵי לְפָטְרָם מִצִּיצִית לְדִבְרֵי הַכֹּל. וְכֵן הַמִּכְסֶה (שֶׁקּוֹרִין קאָלְדְר"א) שֶׁמְּכַסִּין בּוֹ כְּשֶׁיְּשֵׁן בַּיּוֹם, אַף אִם עִקְּרוֹ מְיֻחָד לַלַּיְלָה — יֵשׁ לַעֲשׂוֹת בּוֹ קֶרֶן אֶחָד עֲגֻלָּה לְפָטְרוֹ מִצִּיצִית לְדִבְרֵי הַכֹּל.

אֵין לַעֲשׂוֹת טַלִּית שֶׁל פִּשְׁתָּן כְּלָל. וּבִשְׁעַת הַדְּחָק הַגָּדוֹל — יַעֲשֶׂה בָּהּ צִיצִית שֶׁל פִּשְׁתָּן טְווּיוֹת וּשְׁזוּרוֹת לִשְׁמָן כְּהִלְכָתָן, וְיוּכַל לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן. וְכֵן בְּטַלִּית קָטָן.

מֻתָּר לְהַתִּיר צִיצִית כְּשֶׁרָה מִבֶּגֶד זֶה כְּדֵי לְתָלוֹתָהּ בְּבֶגֶד אַחֵר, וְכֵן כְּדֵי לְתָלוֹת צִיצִית חֲדָשָׁה בִּמְקוֹמָהּ. אַךְ לֹא יַפְסִיקֶנָּה, אֶלָּא יַתִּירֶנָּה, שֶׁאֵין לִפְסֹל צִיצִית כְּשֶׁרָה בְּיָדַיִם מִשּׁוּם בִּזּוּי מִצְוָה.

אֵין לְבָרֵךְ עַל הַצִּיצִית בַּשַּׁחַר עַד שֶׁיַּכִּיר בֵּין תְּכֵלֶת שֶׁהִיְתָה בַּצִּיצִית לְלֶבָן שֶׁבָּהּ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא כְּדֵי שֶׁיִּרְאֶה אֶת חֲבֵרוֹ הָרָגִיל וְאֵינוֹ רָגִיל בְּרַחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת וְיַכִּירֶנּוּ. וְלֹא בָּעֶרֶב אַחַר תְּחִלַּת הַשְּׁקִיעָה, שֶׁאָז הוּא תְּחִלַּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת.

הַפּוֹשֵׁט טַלִּיתוֹ לְפִי שָׁעָה עַל דַּעַת לַחֲזֹר וּלְלָבְשָׁהּ לְאַלְתַּר — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ בְּכָל עֶנְיָן. וְאֶפְלּוּ פְּשָׁטָהּ עַל דַּעַת שֶׁלֹּא לַחֲזֹר וּלְלָבְשָׁהּ לְאַלְתַּר, וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לַחֲזֹר וּלְלָבְשָׁהּ לְאַלְתַּר, אִם נִשְׁאַר עָלָיו טַלִּית קָטָן — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ. אֲבָל אִם בָּא לְלָבְשָׁהּ אַחַר כַּמָּה שָׁעוֹת מִשֶּׁפְּשָׁטָהּ — צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ. אֶפְלּוּ נִשְׁאַר עָלָיו טַלִּית קָטָן, וְאֶפְלּוּ הָיְתָה דַּעְתּוֹ מִתְּחִלָּה לְכָךְ.

הַשּׁוֹאֵל טַלִּית מֵחֲבֵרוֹ — יְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּתֵּן לוֹ בְּמַתָּנָה עַל מְנָת לְהַחֲזִיר, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְבָרֵךְ עָלֶיהָ לְדִבְרֵי הַכֹּל, כִּי "מְהֵיוֹת טוֹב כוֹ"".

תפילין

הִלְכוֹת תְּפִלִּין

אַחַר שֶׁלָּבַשׁ הַטַּלִּית גָּדוֹל — יָנִיחַ תְּפִלִּין, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ עָלָיו לְפָחוֹת בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה. וְיִכָּוֵן בַּהֲנָחָתָם, שֶׁצִּוָּנוּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לִכְתֹּב אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם יִחוּד שְׁמוֹ וְיִצִיאַת מִצְרַיִם, כְּדֵי שֶׁנִּזְכֹּר נִסִּים וְנִפְלָאוֹת שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ, שֶׁהֵם מוֹרִים עַל יִחוּדוֹ, וַאֲשֶׁר לוֹ הַכֹּחַ וְהַמֶּמְשָׁלָה לַעֲשׂוֹת בָּעֶלְיוֹנִים וּבַתַּחְתּוֹנִים כִּרְצוֹנוֹ, וְצִוָּנוּ לְהָנִיחָן עַל הַזְּרוֹעַ

כְּנֶגֶד הַלֵּב וְעַל הָרֹאשׁ נֶגֶד הַמֹּחַ, כְּדֵי שֶׁנִּשְׁעְבֵּד הַנְּשָׁמָה שֶׁהִיא בַּמֹּחַ וְגַם תַּאֲוֹת וּמַחְשָׁבוֹת לִבֵּנוּ לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁעַל יְדֵי הֲנָחַת תְּפִלִּין יִזְכֹּר אֶת הַבּוֹרֵא וְיַמְעִיט הֲנָאוֹתָיו.

יֵשׁ נוֹהֲגִין לְהָנִיחַ תְּפִלָּה שֶׁל יָד מְיֻשָּׁב מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּזֹּהַר, וּמְבָרְכִים גַּם כֵּן מְיֻשָּׁב.

מְקוֹם הֲנָחַת תְּפִלִּין שֶׁל יָד, בְּיַד שְׂמֹאלוֹ, בְּגֹבַהּ הַבָּשָׂר שֶׁבַּפֶּרֶק שֶׁבֵּין הַמַּרְפֵּק שֶׁקּוֹרִין "עלינבויגין" לְהַכָּתֵף, וְזֶה הַמָּקוֹם נִקְרָא קִבְּרֶת. וְלֹא יְנִיחֶנָּה לְמַעְלָה מֵחֲצִי הַפֶּרֶק, וְלֹא לְמַטָּה בְּתַחְתִּיתוֹ מַמָּשׁ לְמַטָּה מִן הַקִּבְּרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם" — צְרִיכָה שֶׁתְּהֵא שִׂימָה כְּנֶגֶד הַלֵּב, וְזֶהוּ קִבְּרֶת, שֶׁהוּא מְכָוָן מַמָּשׁ כְּנֶגֶד הַלֵּב. וְלָכֵן צָרִיךְ שֶׁיַּטֶּה אֶת הַתְּפִלָּה שֶׁל יָד לְצַד הַגּוּף מְעַט, בְּעִנְיָן שֶׁכְּשֶׁיְּכוֹף אֶת זְרוֹעוֹ לְמַטָּה — תְּהֵא הַתְּפִלָּה שֶׁל יָד מְכֻוָּנֶת נֶגֶד לִבּוֹ מַמָּשׁ.

וְיִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר חוֹצֵץ בֵּין הַתְּפִלִּין לִבְשָׂרוֹ.

אָסוּר לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהַתְּפִלִּין כָּל זְמַן שֶׁהֵן עָלָיו, וְאֵינוֹ נִקְרָא הֶסֵּחַ הַדַּעַת אֶלָּא כְּשֶׁעוֹמֵד בְּקַלּוּת רֹאשׁ אוֹ שְׂחוֹק וְשִׂיחָה בְּטֵלָה, שֶׁהֲרֵי זֶה מֵפִיר יִרְאָה. אֲבָל אִם מִתְעַסֵּק בְּצָרְכָיו וְיִרְאַת ה' הִיא תְּקוּעָה בְּלִבּוֹ לְהִזָּהֵר מִכָּל חֵטְא וְעָוֹן בַּעֲסָקָיו שֶׁלֹּא לִמְרוֹת עֵינֵי כְּבוֹדוֹ חַס וְשָׁלוֹם — לֹא נִקְרָא הֶסֵּחַ הַדַּעַת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ מַמָּשׁ עַל הַתְּפִלִּין, וְלָכֵן מִצְוַת תְּפִלִּין לִהְיוֹת לָבוּשׁ בָּהֶן כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ.

וְחַיָּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בַּתְּפִלִּין בְּכָל פַּעַם שֶׁנִּזְכָּר מֵהֶם, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יְהֵא נִזְכָּר עַל הָאַזְכָּרוֹת שֶׁבָּהֶם וְיִזְכֹּר אֶת ה' לְשַׁעְבֵּד לוֹ הַלֵּב וְהַמֹּחַ, וְלֹא יָבוֹא לִידֵי הֶסֵּחַ הַדַּעַת גָּמוּר שֶׁהוּא קַלּוּת רֹאשׁ וְשִׂיחָה בְּטֵלָה. אַף מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר שֶׁלֹּא לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ כְּלָל מֵהֶן, וּלְמַשְׁמֵשׁ בָּהֶן בְּכָל עֵת, גַּם בְּעוֹד שֶׁדַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶן, בִּכְדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי הֶסֵּחַ הַדַּעַת כְּלָל וּכְלָל, זוֹלַת כְּשֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבִתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, שֶׁאָז אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם הֶסֵּחַ הַדַּעַת, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן בְּכָל פַּעַם שֶׁנִּזְכָּר מֵהֶן — יְמַשְׁמֵשׁ בָּהֶן.

וְאַחַר הֲנָחַת הַתְּפִלָּה שֶׁל יָד עַל הַקִּבְּרֶת, קֹדֶם שֶׁמְּהַדְּקָהּ — יְבָרֵךְ: "בָּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין".

וְיכַוֵּן לִפְטֹר גַּם אֶת שֶׁל רֹאשׁ. וְאַחַר־כָּךְ יְהַדֵּק הָרְצוּעָה בְּתוֹךְ הַקֶּשֶׁר, כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוַת "וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ", שֶׁהוּא מִצְוַת הַהִדּוּק עַל הַיָּד עַצְמוֹ בְּקֶשֶׁר זֶה, שֶׁהֲרֵי הִדּוּק זֶה עַל הַיָּד נַעֲשֶׂה עִם הַקֶּשֶׁר.

וְיִזָּהֵר שֶׁלֹּא יַזִּיחַ הַקֶּשֶׁר שֶׁל יו"ד מִן הַתְּפִלָּה שֶׁל יָד. וְרַשַּׁאי לְכָרֹךְ הָרְצוּעָה סָבִיב הַתִּתְוֹרָא כְּדֵי לְחַזְּקָהּ עַל הַיָּד, אֲבָל לֹא סָבִיב הַקְּצִיצָה. (וְיֵשׁ כּוֹרְכִין שְׁתֵּי פְּעָמִים סָבִיב הַתִּתְוֹרָא, בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה כְּמִין שי"ן עִם הָרְצוּעָה הַמְהַדֶּקֶת אֶת הַתְּפִלָּה עַל הַיָּד). וְאַחַר־כָּךְ עוֹשִׂין שֶׁבַע כְּרִיכוֹת עַל פֶּרֶק הַזְּרוֹעַ הַמְחֻבָּר אֶל הַיָּד.

וְאַחַר־כָּךְ יָנִיחַ אֶת שֶׁל רֹאשׁ בְּגֹבַהּ הָרֹאשׁ. וְיִזָּהֵר שֶׁיִּהְיֶה בְּאֶמְצַע רֹחַב הָרֹאשׁ מַמָּשׁ, שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ: "קָדֵשׁ" "וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ" — מִימִין, וּ"שְׁמַע" "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ" — מִשְּׂמֹאל, וּבִתְפִלִּין דְּרַשׁ"י שֶׁהַפָּרְשִׁיּוֹת כְּסִדְרָן — אֵין בֵּין יָמִין לִשְׂמֹאל אֶלָּא מַשֶּׁהוּ, דְּהַיְנוּ הֶחָרִיץ שֶׁבֵּין "וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ" לְ"שְׁמַע", עַל כֵּן צָרִיךְ לְזָהֵר בָּזֶה מְאֹד.

וְגַם צָרִיךְ לְהַשְׁגִּיחַ וְלִרְאוֹת בַּחֲרִיצִים שֶׁבֵּין הַבָּתִּים אִם נִדְבָּקוּ מְעַט בְּדֶבֶק בְּשִׂגְנַת הַסּוֹפֵר — יְזָהֵר לְהַפְרִידָם בְּנַחַת בְּרֹאשׁ סַכִּין דַּקָּה וְחַדָּה, שֶׁיִּהְיוּ נִפְרָדִים בֵּין בַּיִת לְבַיִת עַד לְמַטָּה מַמָּשׁ. וְלָכֵן מַעֲבִירִין גִּיד הַתְּפִירָה בֵּין בַּיִת לְבַיִת לְמַטָּה מַמָּשׁ, בִּכְדֵי לְהַבְדִּיל בְּטוֹב וְשֶׁלֹּא יִתְדַּבְּקוּ, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא וּפוֹסְקִים, הוּבְאוּ בְּבֵית יוֹסֵף וּבְכִתְבֵי הָאֲרִ"י זַ"ל.

וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַקֶּשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ מֵאֲחוֹרֵי הָרֹאשׁ בְּגֹבַהּ הָעֹרֶף בְּאֶמְצָעוֹ, נִרְאֶה כְּעֵין דָּלֶ"ת לְצַד חוּץ, שֶׁהִיא לְעֵין הָרוֹאֶה מִלְּאֲחֹרָיו כְּעֵין דָּלֶ"ת בִּכְתִיבָתוֹ.

וְאִם שָׂח בֵּין תְּפִלָּה לִתְפִלָּה — יְבָרֵךְ עַל שֶׁל רֹאשׁ: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין".

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁדִּבֵּר מֵעִנְיָנִים שֶׁאֵינָן לְצֹרֶךְ תְּפִלִּין, אֲבָל אִם הִפְסִיק בְּעִנְיָנִים שֶׁהֵם נִצְרָכִים לוֹ לַהֲנָחַת תְּפִלִּין — אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ עַל שֶׁל רֹאשׁ. וּלְכַתְּחִלָּה אֵין לְהַפְסִיק כְּלָל, אֶלָּא אִם כֵּן אִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר. וְלִכְרֹךְ הָרְצוּעָה סְבִיב הַזְּרוֹעַ — לֹא הֲוֵי הֶפְסֵק כְּלָל, שֶׁזֶּהוּ מֵעִנְיַן הַמִּצְוָה עַצְמָהּ. אֲבָל בְּעִנְיָנִים אֲחֵרִים, אֲפִלּוּ הִפְסִיק בְּדִבְרֵי קְדֻשָּׁה — הֲוֵי הֶפְסֵק.

אַף עַל־פִּי־כֵן אִם שָׁמַע קַדִּישׁ אוֹ בָּרְכוּ אוֹ קְדֻשָּׁה בֵּין תְּפִלִּין שֶׁל יָד לִתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ — מֻתָּר לְהַפְסִיק וְלַעֲנוֹת עִם הַצִּבּוּר, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁגּוֹרֵם בְּרָכָה אַחֶרֶת עַל שֶׁל רֹאשׁ, וְאָסוּר לְגָרֵם בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁמְּבָרְכִים לְעוֹלָם עַל שֶׁל רֹאשׁ "עַל מִצְוַת תְּפִלִּין" אַף אִם לֹא שָׂח בֵּינְתַיִם, וְאַף שֶׁאֵין לְנַהֵג כֵּן לְכַתְּחִלָּה, דִּסְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל, מִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן אִסּוּר גָּרַם בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה — כְּדַאי הֵם לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא לְבַטֵּל מֵעֲנִיַּת דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה.

אַחַר שֶׁהֵנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ — יִכְרֹךְ שָׁלֹשׁ כְּרִיכוֹת עַל אֶצְבַּע הָאֶמְצָעִי, בַּתְּחִלָּה כְּרִיכָה אַחַת עַל פֶּרֶק הָאֶמְצָעִי, וְאַחַר־כָּךְ שְׁתֵּי כְּרִיכוֹת עַל הַפֶּרֶק הַתַּחְתּוֹן (וְכוֹרֵךְ הַמּוֹתָר עַל כַּף הַיָּד), וּבְסוֹף הַכְּרִיכוֹת יִקְשֹׁר.

כָּל אֲשֶׁר נָגַע יִרְאַת אֱלֹהִים בְּלִבּוֹ — יָנִיחַ תְּפִלִּין דְּרַבֵּנוּ תָּם בְּלֹא בְּרָכָה אַחַר הַתְּפִלָּה בְּבֵיתוֹ, וְלִלְמֹד בָּהֶם שָׁעָה אַחַת, אִם חוֹשֵׁשׁ לַהֲנִיחָן בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ מִפְּנֵי הַיּוֹהֲרָא, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁנּוֹחַ לוֹ יוֹתֵר לִלְמֹד בְּבֵיתוֹ. וְלֹא יַפְסִיק בְּשׂוּם שִׂיחָה כְּלָל בֵּין תְּפִלִּין שֶׁל יָד לִתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ,

אַף שֶׁאֵין מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן. אֲבָל מַפְסִיק לַעֲנוֹת אָמֵן, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לִקְדֻשָּׁה וּבָרְכוּ וְ"אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא כו'". וְכֵן הַמַּנִּיחַ תְּפִלִּין בְּחֹל הַמּוֹעֵד בְּלֹא בְּרָכָה.

אֵין לְהָנִיחַ תְּפִלִּין אַחַר תְּחִלַּת הַשְּׁקִיעָה. וְאִם הָיוּ עָלָיו מִקֹּדֶם — אֵין צָרִיךְ לְחָלְצָן, כִּי אִם בְּעֶרֶב שַׁבָּת וּבְעֶרֶב יוֹם־טוֹב, שֶׁצָּרִיךְ לְחָלְצָן לִפְנֵי הַשְּׁקִיעָה, זְמַן מָה קֹדֶם שֶׁמַּדְלִיקִין הַנֵּרוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת.

הַמְהַלֵּךְ בְּמְבוֹאוֹת הַמְטֻנָּפוֹת אוֹ בְּמְבוֹאוֹת שֶׁיֵּשׁ שָׁם חֲזִירִים וּתְפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ, כְּגוֹן הַהוֹלֵךְ מִבֵּיתוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּשֶׁהוּא לָבוּשׁ בַּתְּפִלִּין, אוֹ שֶׁמִּתְפַּלֵּל בַּדֶּרֶךְ בַּהֲלִיכָתוֹ אוֹ בִּנְסִיעָתוֹ בֵּין כְּפָרִים שֶׁיֵּשׁ שָׁם חֲזִירִים, וְאֵין הָעֲגָלָה גְּבוֹהָ עֲשָׂרָה טְפָחִים, כְּגוֹן עֲגָלוֹת שֶׁל חֹרֶף — צָרִיךְ לְכַסּוֹת הַתְּפִלִּין שֶׁלֹּא יֵרָאוּ הַחוּצָה מְגֻלִּים.

וְכֵן לְעִנְיַן הַתְּפִלָּה שֶׁצָּרִיךְ לְהַפְסִיק בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא דִּבּוּר מִפִּיו כְּשֶׁרוֹאֶה חֲזִירִים מִלְּפָנָיו כְּמִלֹּא עֵינָיו. וּצְדָדִין שֶׁלְּפָנָיו כִּלְפָנָיו דָּמֵי. וַאֲפִלּוּ אִם מַעֲצִים עֵינָיו — אֵינוֹ מוֹעִיל אִם אֵין הָעֲגָלָה גְּבוֹהָ עֲשָׂרָה טְפָחִים וְאֵין מִכְסֶה עַל הָעֲגָלָה. אֲבָל אִם יֵשׁ מִכְסֶה אֲפִלּוּ פָּתוּחַ מִלְּפָנָיו — יָכוֹל לְהַפֹּךְ פָּנָיו לְצַד הַמִּכְסֶה. וְהוּא הַדִּין אִם צוֹאָה בַּבַּיִת לְעִנְיַן תְּפִלָּה וּתְפִלִּין. וְכֵן הַדִּין לְעִנְיַן שְׁאָר סְפָרִים, שֶׁאִם יֵשׁ צוֹאָה בַּבַּיִת — אָסוּר לְהָנִיחַ הַסְּפָרִים מְגֻלִּים, אֶלָּא אִם כֵּן מֻנָּחִים עַל שֻׁלְחָן אוֹ דַּף שֶׁגְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים מִן הַקַּרְקַע, אֲבָל בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים — צָרִיךְ לְכַסּוֹתָם.

מִי שֶׁאֵין לוֹ תְּפִלִּין וְהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין — מוּטָב שֶׁיִּתְעַכֵּב אַחַר תְּפִלַּת הַצִּבּוּר לִשְׁאֹל לוֹ תְּפִלִּין מֵחֲבֵרוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְיִתְפַּלֵּל בִּתְפִלִּין מִמַּה שֶׁיִּתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר בְּלֹא תְּפִלִּין. אֲבָל מִי שֶׁמִּתְיָרֵא שֶׁמָּא יַעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע עַד שֶׁיִּמְצָא תְּפִלִּין — קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא תְּפִלִּין. וְאִם מִתְיָרֵא שֶׁמָּא יַעֲבֹר גַּם זְמַן תְּפִלָּה — מִתְפַּלֵּל גַּם כֵּן. וּכְשֶׁיִּבּוֹאוּ תְּפִלִּין לְיָדוֹ אַחַר־כָּךְ — יְנִיחֵן בְּמַנְחָה, אוֹ יְנִיחֵן בְּאֶמְצַע הַיּוֹם וְיֹאמַר בָּהֶן אֵיזֶה מִזְמוֹר. וְאִם בָּאוּ לְיָדוֹ בֵּין קְרִיאַת שְׁמַע לִתְפִלָּה אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק — יָכוֹל לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן, אֲבָל לֹא בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, אֶלָּא לוֹבְשָׁן בְּלֹא בְּרָכָה.

שחרית

שַׁחֲרִית

נָכוֹן לוֹמַר קֹדֶם הַתְּפִלָּה: "הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ".

בְּיוֹם שֶׁאֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן אֵין אוֹמְרִים זֶה: "אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ זָכְרֵנוּ כו'". "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם כו'". "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ כו'". "רִבּוֹן הָעוֹלָמִים כו'".

נָכוֹן מְאֹד לוֹמַר בְּכָל יוֹם פָּרָשַׁת תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן וְסִדּוּר הַמַּעֲרָכָה. וְיָכוֹל לְאָמְרָהּ אֲפִלּוּ קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם בַּחֹרֶף, וּבַקַּיִץ יֹאמְרֶנָּה קֹדֶם פָּרָשַׁת הַתָּמִיד.

אֵין אוֹמְרִים "מִזְמוֹר לְתוֹדָה" בְּשַׁבָּת וּבְיוֹם טוֹב, וְלֹא בְּעֶרֶב פֶּסַח וּבְחֹל הַמּוֹעֵד שֶׁל פֶּסַח, וְלֹא בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּרִים.

בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה מִיּוֹם א' דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד אַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים קֹדֶם חֲצִי קַדִּישׁ — יֹאמַר זֶה: "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים גו'".

גַּם בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אוֹמְרִים "אַהֲבַת עוֹלָם", וְלֹא "אַהֲבָה רַבָּה".

הלכות קריאת שמע

[**הֲלָכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע**]

וְכֵן אֵין לְהַפְסִיק לַעֲנוֹת קַדִּישׁ וּקְדֻשָּׁה וּ"בָרְכוּ" וּ"מוֹדִים" בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה.

כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? מַמְתִּין בְּ"שִׁירָה חֲדָשָׁה", שֶׁלַּעֲנִית קַדִּישׁ וּקְדֻשָּׁה וּ"בָרְכוּ" וּ"מוֹדִים" מַפְסִיק אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַפָּרָק, וַאֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַפְסוּק, חוּץ מִפְּסוּק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל". וְהוּא הַדִּין לְ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד". וְכֵן אֵין לְהַפְסִיק גַּם כֵּן בֵּין "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" לְ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד".

וּמִכָּל מָקוֹם, יְזַהֵר לְכַתְּחִלָּה לְהַמְתִּין בְּאֵיזֶה סִיּוּם עִנְיָן, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בְּאֶמְצַע עִנְיָן, כְּגוֹן פְּסוּק "וְשִׂמְתֶּם וְגוֹ'" יָכוֹל לְהַפְסִיק בֵּין "נַפְשְׁכֶם" לְ"וּקְשַׁרְתֶּם", שֶׁהוּא עִנְיָן אַחֵר, אֲבָל עַד מִלַּת "נַפְשְׁכֶם" לֹא יַפְסִיק בֵּין תֵּבָה לְתֵבָה.

אַךְ אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ — יָכוֹל לְהַפְסִיק וְלַעֲנוֹת אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע עִנְיָן, וּכְשֶׁחוֹזֵר — חוֹזֵר לִתְחִלַּת הַפָּסוּק.

כְּשֶׁמַּפְסִיק לְ"מוֹדִים" — יִשְׁחֶה וְיֹאמַר: "מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ", וְלֹא יוֹתֵר.

וּכְשֶׁמַּפְסִיק לְקַדִּישׁ, יֹאמַר: "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא" עַד "יִתְבָּרַךְ", וְעַד בִּכְלָל, וְיִשְׁמַע מֵהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר עַד "וְאִמְרוּ אָמֵן", וְיַעֲנֶה "אָמֵן". וּמִ"תִּתְקַבֵּל" וָאֵילָךְ לֹא יַעֲנֶה "אָמֵן", שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מְנָהָג.

וּבִקְדֻשָּׁה יֹאמַר רַק "קָדוֹשׁ" וּ"בָרוּךְ", וְגַם "יִמְלֹךְ" הוּא מֵעִקַּר הַקְּדֻשָּׁה. אֲבָל נֹסַח שֶׁמּוֹסִיפִין בְּשַׁבָּת אֵינוֹ מִנֹּסַח הַקְּדֻשָּׁה, וְאֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק.

וּכְשֶׁמַּפְסִיק לְ"בָרְכוּ" — לֹא יֹאמַר רַק "בָּרוּךְ ה' הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד" בִּלְבַד. וְלֹא יַעֲנֶה "אָמֵן" אַחַר "בָּרוּךְ ה' הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד" שֶׁאוֹמֵר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, כִּי אֵין צָרִיךְ כְּלָל לַעֲנוֹת אָמֵן זֶה, שֶׁאֵין הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר "בָּרוּךְ ה' הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד" אֶלָּא כְּדֵי לִכְלֹל עַצְמוֹ עִם הַצִּבּוּר, לָכֵן אֵין לְהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְהַמְתִּין מִלּוֹמַר "בָּרוּךְ ה' הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד" עַד שֶׁיְּסַיְּמוּ הַצִּבּוּר, אֶלָּא עוֹנֶה עִמָּהֶם בְּיַחַד.

וְעַל בְּרָכוֹת הַתּוֹרָה יַעֲנֶה: "בָּרוּךְ ה' הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד", וְגַם "אָמֵן" אַחַר "נוֹתֵן הַתּוֹרָה".
אֲבָל אַחַר שְׁאָר בְּרָכוֹת אֵין עוֹנִין "אָמֵן" בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ, אֲפִלּוּ בֵּין הַפְּרָקִים, חוּץ מֵ"אָמֵן" שֶׁעוֹנִין אַחַר בִּרְכַּת "הָאֵל הַקָּדוֹשׁ" וְ"אָמֵן" שֶׁאַחַר "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה", שֶׁיֵּשׁ לָהֶם דִּין דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, וְעוֹנִין אוֹתוֹ אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע פָּסוּק.
אֲבָל בְּפִסּוּקֵי דְּזִמְרָה מִ"בָּרוּךְ שֶׁאָמַר" וְעַד "יִשְׁתַּבַּח", מֻתָּר לַעֲנוֹת "אָמֵן" אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע פֶּרֶק.
וְאָסוּר לְהַפְסִיק בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע אֲפִלּוּ בַּעֲנִיַּת "אָמֵן" שֶׁאַחַר בְּרָכָה זוֹ עַצְמָהּ. וְלָכֵן אֵין לְהַמְתִּין בְּ"שִׁירָה חֲדָשָׁה" לַעֲנוֹת "אָמֵן" עַל "גָּאַל יִשְׂרָאֵל".
אִם רוֹצֶה לָצֵאת כָּל הַדֵּעוֹת, שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לַעֲנוֹת "אָמֵן" אַחַר שֶׁאָמַר "גָּאַל יִשְׂרָאֵל", שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים לַעֲנוֹת — יוֹכַל לְכַוֵּן לְסַיֵּם עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, וְאָז אֵינוֹ מְחֻיָּב לַעֲנוֹת "אָמֵן" אַחַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְפִי מִנְהָגֵנוּ שֶׁאֵין עוֹנִין "אָמֵן" אַחַר בִּרְכַּת עַצְמוֹ.
בִּתְפִלַּת י"ח צָרִיךְ לְהַחֲזִיר פָּנָיו כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם וְהַמִּקְדָּשׁ. וּמַה שֶּׁנָּהֲגוּ לַעֲמוֹד כְּלַפֵּי מִזְרָח, נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג מִימֵי קֶדֶם כְּשֶׁהָיְתָה הַגּוֹלָה בְּצָרַפַת וְסָמוֹכוֹת שָׁלָּה, אֲבָל בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ הַצְּפוֹנִיּוֹת בְּיוֹתֵר צָרִיךְ לַעֲמוֹד כְּנֶגֶד קֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית, וְלֹא כְּנֶגֶד הַקֶּרֶן מַמָּשׁ אֶלָּא מְשׁוּךְ מִן הַקֶּרֶן מְעַט כְּלַפֵּי דָּרוֹם, בְּעִנְיָן שֶׁאִם תְּחַלֵּק רֹבַע הָעִגּוּל שֶׁבְּאֶמְצַע הַדָּרוֹם לְאֶמְצַע הַמִּזְרָח לְג' שְׁלִישִׁים יִהְיוּ פָּנָיו מְכֻוָּנִים כְּנֶגֶד רֹחַק עֶרֶךְ שְׁלִישׁ אֶחָד מֵאֶמְצַע הַדָּרוֹם וְעֶרֶךְ ב' שְׁלִישִׁים מֵאֶמְצַע הַמִּזְרָח.
בִּקְרִיאַת שְׁמַע יֵשׁ רמ"ה תֵּבוֹת, וְחִסְרוּ ג' תֵּבוֹת לְהַשְׁלִים מִנְיַן רְמ"ח תֵּבוֹת, לָכֵן נוֹהֲגִין שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר חוֹזֵר וְאוֹמֵר: "ה' אֱלֹהֵיכֶם אֱמֶת".
יָחִיד הַמִּתְפַּלֵּל לְעַצְמוֹ — יַחֲזוֹר תֵּבוֹת "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם".
זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית שֶׁהוּא רְבִיעַ הַיּוֹם, צָרִיךְ לְזָהֵר בְּמִאוֹד בַּקָּיץ בְּיוֹתֵר שֶׁלֹּא לְעָבֵר הַזְּמַן, כִּי הוּא יוֹתֵר מֻקְדָּם בַּקַּיִץ, שֶׁבִּמְדִינוֹת אֵלּוּ נֵץ הַחַמָּה בַּקַּיִץ הוּא בְּעֶרֶךְ ג' שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה אַחַר חֲצוֹת לַיְלָה, וּרְבִיעַ הַיּוֹם אַרְבַּע שָׁעוֹת וּרְבִיעַ, נִמְצָא כָּלָה הַזְּמַן בְּג' רְבִיעֵי שָׁעָה שְׁמִינִית.
וּלְפִי שֶׁמּוֹרֵי הַשָּׁעוֹת אֵין כֻּלָּם הוֹלְכִים בֶּאֱמֶת, וְהוּא סָפֵק שֶׁל תּוֹרָה, וְגַם אֵין רָאוּי לְצַמְצֵם, לָכֵן צָרִיךְ לְזָהֵר לִגְמֹר קְרִיאַת שְׁמַע בְּסוֹף שָׁעָה שְׁבִיעִית בַּקַּיִץ.

ברכת כהנים

בִּרְכַּת כֹּהֲנִים

נָהֲגוּ בְּכָל מְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵין נוֹשְׂאִים כַּפַּיִם אֶלָּא בְּיוֹם טוֹב, שֶׁאָז שְׂרוּיִים בְּשִׂמְחַת יוֹם טוֹב, וְנוֹשְׂאִים כַּפַּיִם בְּמוּסָף אֲפִלּוּ חָל בְּשַׁבָּת, וְכֵן יוֹם הַכִּפּוּרִים.

לְכַתְּחִלָּה יַעֲקוֹר כָּל כֹּהֵן מִמְּקוֹמוֹ כְּשֶׁמַּתְחִיל הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר "רְצֵה". וְאִם אֵינוֹ עוֹקֵר רַגְלָיו קֹדֶם שֶׁסִּיֵּם הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר בִּרְכַּת עֲבוֹדָה — שׁוּב אֵינוֹ עוֹלֶה.

אַחַר שֶׁעָנוּ "מוֹדִים" עִם הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר — יֹאמְרוּ תְּפִלָּה זוֹ: "יְהִי רָצוֹן כּוּ'", וְיַאֲרִיכוּ בָּהּ עַד שֶׁיִּגְמוֹר הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר הַבְּרָכָה, כְּדֵי שֶׁיַּעֲנוּ הַצִּבּוּר "אָמֵן" עַל שְׁתֵּיהֶם.

יֹאמַר הַמַּקְרֵא: "אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ וְכוּ'" עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְתֵבַת "כֹּהֲנִים", וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לְ"כֹּהֲנִים" — קוֹרֵא בְּקוֹל רָם "כֹּהֲנִים", וְהוּא קְרִיאָה לְכֹהֲנִים, וְאַחַר כָּךְ מְסַיֵּם וְאוֹמֵר: "עַם קְדוֹשֶׁךָ כָּאָמּוּר", וְהַכֹּהֲנִים מַחֲזִירִים פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם וּמְבָרְכִין: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, וְצִוָּנוּ לְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה".

וּמַקְרֵא לָהֶם כָּל מִלָּה וּמִלָּה.

אֵין רַשָּׁאִין לְהַתְחִיל "יְבָרֶכְךָ" עַד שֶׁיִּכְלֶה "אָמֵן" מִפִּי כָּל הַצִּבּוּר. וְאֵין הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִין לְהַתְחִיל בְּתֵבָה עַד שֶׁתִּכְלֶה מִפִּי הַמַּקְרֵא. וְאֵין הַצִּבּוּר עוֹנִים "אָמֵן" עַד שֶׁתִּכְלֶה הַבְּרָכָה מִפִּי הַכֹּהֲנִים.

עַם שֶׁאָחוֹרֵי הַכֹּהֲנִים — אֵינָם בִּכְלַל בְּרָכָה. אֲבָל מִלְּפָנֵיהֶם וּמִצִּדֵּיהֶם — אֲפִלּוּ מְחִצָּה שֶׁל בַּרְזֶל אֵינָהּ מַפְסֶקֶת בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, רַק שֶׁיַּחֲזִירוּ פְּנֵיהֶם נֶגֶד פְּנֵי הַכֹּהֲנִים, וְלֹא יַחֲזִירוּ פְּנֵיהֶם אָנָה וְאָנָה, שֶׁנִּשְׁאוּת כַּפַּיִם אֵינָהּ אֶלָּא פָּנִים כְּנֶגֶד פָּנִים. וְצָרִיךְ לִשְׁמוֹעַ וּלְכַוֵּן לִבְרָכָתָם. וְאֵין לוֹמַר הַפְסוּקִים, רַק הָ"רְבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם" בְּשָׁעָה שֶׁמְּנַגְּנִים.

בְּשָׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים מְנַגְּנִים תֵּבוֹת "וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם" — יֹאמַר זֶה: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם כּוּ'".

אַחַר הַדּוּכָן אוֹמְרִים הַקָּהָל זֶה: "אַדִּיר כּוּ'".

אַחַר הַדּוּכָן אוֹמְרִים הַכֹּהֲנִים זֶה: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם כּוּ'".

סיום תפלת שחרית

[סִיּוּם תְּפִלַּת שַׁחֲרִית]

אַחַר שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּשַׁחֲרִית וּבְמִנְחָה — יֹאמַר וְדוּי.

אֵין אוֹמְרִים "אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם" לֹא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְלֹא בַּחֲנֻכָּה וּפוּרִים קָטָן וְגָדוֹל ב' יָמִים, וְלֹא בְּעֶרֶב פֶּסַח וְט' בְּאָב.

וּכְשֶׁמַּגְבִּיהִין הַסֵּפֶר תּוֹרָה לְהַרְאוֹת הַכְּתָב לָעָם — כָּל אָדָם יִשְׁתַּדֵּל לְקָרֵב עַצְמוֹ לַתֵּבָה כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לִקְרֹא מַה שֶּׁכָּתוּב בְּסֵפֶר תּוֹרָה בְּעֵת הַגְבָּהַת הַסֵּפֶר תּוֹרָה, וְיֹאמַר "וְזֹאת הַתּוֹרָה גּוֹ'".

מִנְהַג סְפָרַד שֶׁבְּכָל יוֹם שֶׁאֵין בּוֹ תַּחֲנוּן וּנְפִילַת אַפַּיִם — אֵין אוֹמְרִים "לַמְנַצֵּחַ יַעַנְךָ" וְלֹא "תְּפִלָּה לְדָוִד".

דְּהַיְנוּ אֲפִלּוּ כָּל חֹדֶשׁ נִיסָן, וּפֶסַח שֵׁנִי שֶׁהוּא י"ד בְּאִיָּר, וְלַ"ג בָּעֹמֶר, וּמֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ סִיוָן עַד י"ב בּוֹ וְעַד בְּכָלָל, דְּהַיְנוּ חֲמִשָּׁה יָמִים אַחַר חַג הַשָּׁבוּעוֹת, כִּי הֶחָג יֵשׁ לוֹ תַּשְׁלוּמִין כָּל שִׁבְעָה, וְט"ו בְּאָב, וְעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּמֵעֶרֶב יוֹם כִּפּוּרִים עַד סוֹף תִּשְׁרֵי, וְט"ו בִּשְׁבָט, וּבְכָל יוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מִילָה, אוֹ חָתָן כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה.

וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר ט' בְּאָב, וּפוּרִים קָטָן שֶׁהוּא י"ד וְט"ו בַּאֲדָר רִאשׁוֹן, וּפוּרִים גָּדוֹל, וַחֲנֻכָּה, וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ.

גַּם בְּמִנְחָה עֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְעֶרֶב חֲנֻכָּה, וְעֶרֶב פּוּרִים גָּדוֹל וְקָטָן, וְעֶרֶב לַ"ג בָּעֹמֶר, וְעֶרֶב ט"ו בְּאָב, וְעֶרֶב ט"ו בִּשְׁבָט — אֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן וּנְפִילַת אַפַּיִם.

אֲבָל בְּמִנְחָה שֶׁלְּפָנֵי עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעֶרֶב יוֹם כִּפּוּרִים וְעֶרֶב פֶּסַח שֵׁנִי — נוֹפְלִין.

בַּשֵּׁנִי וּבַחֲמִישִׁי מַכְנִיסִין הַסֵּפֶר תּוֹרָה לַהֵיכָל, וְאוֹמֵר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר "יְהַלְלוּ וְכוּ'".

בְּיוֹם שֶׁאֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן — אֵין אוֹמְרִים "תְּפִלָּה לְדָוִד" אֶלָּא מַתְחִילִין "בֵּית יַעֲקֹב".

בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אַחַר שִׁיר שֶׁל יוֹם — אוֹמְרִים "בָּרְכִי נַפְשִׁי".

מִן רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֱלוּל עַד אַחַר "הוֹשַׁעְנָא רַבָּה" אַחַר שִׁיר שֶׁל יוֹם וּבְמִנְחָה קֹדֶם "עָלֵינוּ" — אוֹמְרִים זֶה: "לְדָוִד ה' אוֹרִי וְגוֹ'".

וְכָתַב רש"ל שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר פְּסוּק זֶה: "אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ".

מִנְהָג לְהָנִיחַ תְּפִלִּין דְּרַבֵּנוּ תָּם אַחַר הַתְּפִלָּה בְּלֹא בְּרָכָה וְלִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע בָּהֶם. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לוֹמַר גַּם כֵּן פָּרָשַׁת "קְדֵשׁ", "וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ".

תפלת הדרך

תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ

צָרִיךְ לְאָמְרָהּ מִשֶּׁהֶחֱזִיק בַּדֶּרֶךְ חוּץ לָעִיר בְּיוֹם רִאשׁוֹן כְּשֶׁנּוֹסֵעַ מִבֵּיתוֹ. וְטוֹב לוֹמַר מְעֻמָּד, אִם אֶפְשָׁר בְּקַל. וּבְשֶׁאֵר הַיָּמִים שֶׁמִּתְעַכֵּב בַּדֶּרֶךְ עַד שׁוּבוֹ לְבֵיתוֹ — יֹאמַר אוֹתָהּ בְּכָל בֹּקֶר, אֲפִלּוּ בַּמָּלוֹן, וְיַחְתּוֹם: "בָּרוּךְ אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה" בְּלִי הַזְכָּרַת הַשֵּׁם.

וְאִם דַּעְתּוֹ לְחַזֵּר מִיָּד — אוֹמֵר "וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם".

ברית מילה

סֵדֶר הַמִּילָה

כְּשֶׁמְּבִיאִין אֶת הַיֶּלֶד לְבֵית הַכְּנֶסֶת — אוֹמְרִים: "בָּרוּךְ הַבָּא".

כְּשֶׁמַּנִּיחִין הַיֶּלֶד עַל הַכִּסֵּא שֶׁל אֵלִיָּהוּ — יֹאמַר הַמּוֹהֵל: "זֶה הַכִּסֵּא כּוּ'".

הַמּוֹהֵל מְבָרֵךְ: "בָּרוּךְ כּוּ' עַל הַמִּילָה".

אֲבִי הַבֵּן מְבָרֵךְ בֵּין מִילָה לִפְרִיעָה: "בָּרוּךְ כּוּ' לְהַכְנִיסוֹ בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ".

וְהָעוֹמְדִים שָׁם עוֹנִים: "כְּשֵׁם שֶׁנִּכְנַס כוּ'".
וְאַחַר שֶׁנַּעֲשָׂה הַחִתּוּךְ כָּרָאוּי — יְמַהֵר לַעֲשׂוֹת הַפְּרִיעָה וְהַמְּצִיצָה, וְנוֹטֵל אֶת הַכּוֹס וּמְבָרֵךְ.
וְנוֹתְנִים לְתִינוֹק לִשְׁתּוֹת מִכּוֹס הַבְּרָכָה, אוֹ יִשְׁתֶּה בְּעַצְמוֹ.
וְאַחַר הַמִּילָה יִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה זוֹ הַמּוֹהֵל וַאֲבִי הַבֵּן: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם כוּ'".

דיני פדיון הבן

דִּינֵי פִּדְיוֹן הַבֵּן

מִצְוַת עֲשֵׂה לִפְדּוֹת כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנוֹ שֶׁהוּא בְּכוֹר לְאִמּוֹ הַיִּשְׂרְאֵלִית מִיּוֹם שְׁלֹשִׁים וּלְמַעְלָה, דְּהַיְנוּ בְּיוֹם ל"א, בַּחֲמִשָּׁה סְלָעִים. וְאִם פְּדָאוֹ קֹדֶם — אֵינוֹ פָּדוּי. מִכָּאן וְאֵילַךְ — עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה.
וְחָמֵשׁ סְלָעִים הֵם מִשְׁקַל שְׁמוֹנָה לוּט כֶּסֶף נָקִי (שֶׁקּוֹרִין פַּיִי"ן זִילְבֶּ"ר) בְּמִשְׁקַל הַקַּיְסָר דִּמְדִינָתֵנוּ.
וְאֵלּוּ חֲמִשָּׁה סְלָעִים נוֹתֵן לַכֹּהֵן בְּכֶסֶף אוֹ בְּשָׁוֶה כֶּסֶף מִכָּל דָּבָר שֶׁיִּרְצֶה, חוּץ מִקַּרְקָעוֹת, עֲבָדִים וּשְׁטָרוֹת. וְאִם פָּדָה בָּהֶם — אֵינוֹ פָּדוּי.
וְהֵא לְךָ סֵדֶר פִּדְיוֹן הַבֵּן:
הָאָב מֵיתִי לֵהּ לְבָכוֹר קַמֵּי כֹּהֵן, וּמַיְתֵי כֶּסֶף אוֹ שָׁוֶה כֶּסֶף חֲמִשָּׁה סְלָעִים, וּמוֹדִיעַ לַכֹּהֵן שֶׁהוּא בְּכוֹר "פֶּטֶר רֶחֶם" לְאִמּוֹ הַיִּשְׂרְאֵלִית, וְאוֹמֵר לוֹ: "אִשְׁתִּי הַיִּשְׂרְאֵלִית יָלְדָה לִי בֵּן זֶה הַבְּכוֹר".
הַכֹּהֵן שׁוֹאֵל אוֹתוֹ וְאוֹמֵר: "בְּמַאי בָּעֵית טְפֵי, בְּבִנְךָ בְכוֹרְךָ אוֹ בְּחֲמֵשׁ סְלָעִים דְּמַחַיְבְתָּ לִתֵּן לִי בְּפִדְיוֹן בִּנְךָ בְּכוֹרְךָ זֶה"?
הָאָב אוֹמֵר: "בְּעִינָא בִּבְנִי בְּכוֹרִי זֶה, וְהֵילַךְ חֲמִשָּׁה סְלָעִים בְּפִדְיוֹן דְּמַחַיְבְנָא בֵּהּ".
וּכְשֶׁנּוֹתֵן הָאָב לַכֹּהֵן הַפִּדְיוֹן — מְבָרֵךְ הָאָב: "בָּרוּךְ כוּ' עַל פִּדְיוֹן הַבֵּן". "בָּרוּךְ כוּ' שֶׁהֶחֱיָנוּ כוּ'".
יֵשׁ שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת סְעֻדָּה. וְאִם יֵשׁ שָׁם יַיִן — עוֹשֶׂה הַפִּדְיוֹן בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה אַחַר "הַמּוֹצִיא", וּמְבָרֵךְ הַכֹּהֵן עַל הַיַּיִן מִיָּד אַחַר הַפִּדְיוֹן. וְאִם אֵין שָׁם יַיִן — עוֹשֶׂה הַפִּדְיוֹן שֶׁלֹּא בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה, וְאָז מְבָרֵךְ הַכֹּהֵן עַל שְׁאָר מַשְׁקִים. וּסְעֻדָּה זוֹ הִיא סְעֻדַּת מִצְוָה.

ברכת המזון

בִּרְכַּת הַמָּזוֹן

קֹדֶם מַיִם אַחֲרוֹנִים יֹאמַר פָּסוּק זֶה: "זֶה חֵלֶק גּוֹ'".
וְאַחַר מַיִם אַחֲרוֹנִים יֹאמַר פָּסוּק זֶה: "וַיְדַבֵּר אֵלַי גּוֹ'".

אִם מְבָרְכִין בְּזִמּוּן אוֹמֵר הַמְבָרֵךְ: "הַב לָן וְנִבְרִיךְ".
(אוֹ בְּלָשׁוֹן אִידִישׁ: "רַבּוֹתַי מִיר וועלִין בֶּענְטשִׁין").
וְעוֹנִין הַמְסֻבִּין: "יְהִי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם".
הַמְבָרֵךְ אוֹמֵר: "בִּרְשׁוּת מָרָנָן וְרַבָּנָן וְרַבּוֹתַי, נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ".
וְעוֹנִין הַמְסֻבִּין: "בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ".
וּמִי שֶׁלֹּא אָכַל עִמָּהֶם עוֹנֶה: "בָּרוּךְ וּמְבֹרָךְ שְׁמוֹ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד".
וְאִם הֵם עֲשָׂרָה אוֹמֵר הַמְבָרֵךְ: "נְבָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ".
וְעוֹנִין הַמְסֻבִּין: "בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ".
וּמִי שֶׁלֹּא אָכַל עוֹנֶה: "בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ וּמְבֹרָךְ שְׁמוֹ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד".
בְּסְעֻדַּת נִשּׂוּאִין אוֹמֵר הַמְבָרֵךְ: "נְבָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ".
וְעוֹנִין הַמְסֻבִּין: "בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ".
בַּחֲנֻכָּה וּפוּרִים אוֹמְרִים כַּאן [לְפָנֵי "וְעַל הַכֹּל"]: "וְעַל הַנִּסִּים". וְאִם שָׁכַח — אֲזַי כְּשֶׁיַּגִּיעַ אֵצֶל "הָרַחֲמָן יֹאמַר: "הָרַחֲמָן הוּא יַעֲשֶׂה לָנוּ נִסִּים כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה לַאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בִּזְמַן הַזֶּה, בִּימֵי וְכוּ'".
"רְעֵנוּ" (בְּשַׁבָּת: "רוֹעֵנוּ").
שָׁכַח וְלֹא אָמַר "רְצֵה" בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ בִּסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית, אִם הוּא קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה וְנִזְכַּר קֹדֶם בְּרָכַת "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" — אוֹמֵר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן שַׁבָּתוֹת לְמְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בְּאַהֲבָה לְאוֹת וְלִבְרִית, בָּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת".
וְאִם טָעָה וְלֹא אָמַר "יַעֲלֶה וְיָבֹא" בְּיוֹם טוֹב — אוֹמֵר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן יָמִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה, אֶת יוֹם חַג (פְּלוֹנִי) הַזֶּה, "בָּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים".
בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אוֹמֵר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן יָמִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְזִכָּרוֹן אֶת יוֹם הַזִּכָּרוֹן הַזֶּה, בָּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזִּכָּרוֹן".
בְּחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד אוֹמֵר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן מוֹעֲדִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה, אֶת יוֹם חַג (פְּלוֹנִי) הַזֶּה" (וְאֵינוֹ חוֹתֵם).
וְכֵן בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹמֵר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן רָאשֵׁי חֳדָשִׁים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְזִכָּרוֹן", וְאֵינוֹ חוֹתֵם".
וְאִם חָל יוֹם טוֹב (אוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה אוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ) בְּשַׁבָּת וְלֹא הִזְכִּיר לֹא שֶׁל שַׁבָּת וְלֹא שֶׁל יוֹם טוֹב (אוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה אוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ) — כּוֹלְלָן יַחַד וְאוֹמֵר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן שַׁבָּתוֹת לְמְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בְּאַהֲבָה לְאוֹת וְלִבְרִית, וְיָמִים טוֹבִים (בְּחֹל הַמּוֹעֵד: "וּמוֹעֲדִים") לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה, אֶת יוֹם חַג (פְּלוֹנִי) הַזֶּה" (בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה: "וְיָמִים

טוֹבִים לְזִכָּרוֹן, אֶת יוֹם הַזִּכָּרוֹן הַזֶּה". בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ: "וְרֹאשֵׁי חֳדָשִׁים לְזִכָּרוֹן"), וְחוֹתֵם:
"בָּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים (בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה: "וְיוֹם הַזִּכָּרוֹן". בְּרֹאשׁ
חֹדֶשׁ "וְרֹאשֵׁי חֳדָשִׁים").
וְכָל זֶה כְּשֶׁנִּזְכַּר קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל בִּרְכַת "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב", אֲבָל אִם נִזְכַּר אַחַר שֶׁהִתְחִיל
בִּרְכַת "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב", אֲפִלּוּ לֹא אָמַר אֶלָּא תֵּבַת "בָּרוּךְ" בִּלְבָד — צָרִיךְ לַחֲזוֹר לְרֹאשׁ.
בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב שֶׁל שָׁלֹשׁ רְגָלִים, אֲבָל בְּחֹלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ,
אִם לֹא נִזְכַּר עַד שֶׁהִתְחִיל "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" — אֵינוֹ חוֹזֵר. וְכֵן בְּסֵעֻדָּה שְׁלִישִׁית שֶׁל שַׁבָּת
וְיוֹם טוֹב. וְכֵן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּיּוֹם, אֲבָל בְּלֵיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה — חוֹזֵר.
"מַגְדִּיל" (בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ: "מִגְדּוֹל").

נַסֵּחַ בָּרְכָה אַחֲרוֹנָה מֵעֵין שָׁלֹשׁ

עַל תַּבְשִׁיל שֶׁל ה' מִינֵי דָגָן, וְעַל הַיַּיִן, וְעַל פֵּרוֹת מִז' הַמִּינִים, שֶׁהֵם: גֶּפֶן, תְּאֵנָה וְרִמּוֹן,
זַיִת וּתְמָרָה.
וְאִם אָכַל פֵּרוֹת מִז' הַמִּינִים וּמִינֵי מְזוֹנוֹת וְשָׁתָה יַיִן — יְכַלְכֵּל הַכֹּל בִּבְרָכָה אַחַת, וְיֹאמַר
כָּךְ: "עַל הַמִּחְיָה וְעַל הַכַּלְכָּלָה, וְעַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן, וְעַל הָעֵץ וְעַל פְּרִי הָעֵץ, וְעַל
תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה, וְעַל אֶרֶץ חֶמְדָּה כוּ'", וְחוֹתֵם: "וְנוֹדֶה לְךָ עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמִּחְיָה, וְעַל פְּרִי
הַגֶּפֶן, וְעַל הַפֵּרוֹת, "בָּרוּךְ אַתָּה ה', עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמִּחְיָה, וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן וְהַפֵּרוֹת".

ברכת אירוסין ונשואין

בִּרְכַּת אֵרוּסִין וְנִשּׂוּאִין

יְבָרֵךְ עַל הַכּוֹס, וְאַחַר כָּךְ יֹאמַר: "בָּרוּךְ כוּ' אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הָעֲרִיוֹת כוּ'".
יִשְׁתֶּה הֶחָתָן וְהַכַּלָּה. וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ הֶחָתָן אֶת הַכַּלָּה בְּטַבַּעַת, וְאוֹמֵר: "הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת
לִי בְּטַבַּעַת זוֹ כְּדַת מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל".
וְקוֹרִין הַכְּתֻבָּה. וִיבָרֵךְ שֵׁנִית עַל הַכּוֹס, וְאַחַר כָּךְ יֹאמַר [וְ' בְּרָכוֹת].
וְשׁוֹתִין הֶחָתָן וְהַכַּלָּה שֵׁנִית.
וּבִבְרִכַּת הַמָּזוֹן — אוֹמֵר הַבְּרָכוֹת תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַכּוֹס.

סדר קריאת שמע על המטה

סֵדֶר קְרִיאַת שְׁמַע עַל הַמִּטָּה

בְּלֵיל שַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים וִדּוּי וְלֹא "לַמְנַצֵּחַ בְּבוֹא".
צָרִיךְ לִזָּהֵר בִּנְטִילַת יָדַיִם קֹדֶם הַזִּוּוּג וּלְאַחַר הַזִּוּוּג, גַּם לִשְׁפּוֹךְ מַיִם אֵצֶל הַמִּטָּה אַחַר
הַתַּשְׁמִישׁ.

סדר תיקון חצות

סֵדֶר תִּקּוּן חֲצוֹת

וְאַחַר הַדְּבָרִים וְהָאֱמֶת הָאֵלֶּה, כָּל הַחַיִל אֲשֶׁר נָגַע יִרְאַת ה' בְּלִבָּם, יָסִירוּ מַסְוֵה הַבּוּשָׁה, וְיִתְאַסְפוּ אֲגֻדּוֹת אֲגֻדּוֹת, עֲשָׂרָה אוֹ פָּחוֹת, אוֹ אֲפִלּוּ בְּיִחִידוּת, וְיַעֲשׂוּ כְּסֵדֶר תִּקּוּן חֲצוֹת הַנִּדְפָּס בְּסִדּוּרִים.

וְהִנֵּה, הֲגַם שֶׁהַזְּמַן הַמֻּבְחָר הוּא בַּחֲצוֹת הָאֲמִתִּי דַּוְקָא (דְּלֹא כְּמָגֵן אַבְרָהָם) — אַף עַל פִּי כֵן אֵין זֶה לְעַכֵּב, אֶלָּא תְּחִלַּת זְמַנָּהּ הִיא מִתְּחִלַּת הָאַשְׁמוּרָה הַתִּיכוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֹהַר פָּרָשַׁת וַיַּקְהֵל, שֶׁהֵן שְׁתֵּי שָׁעוֹת לִפְנֵי חֲצוֹת הָאֲמִתִּי בַּקִּיץ וּבַחֹרֶף. וְסוֹף זְמַנָּהּ נִמְשָׁךְ עַד אוֹר הַיּוֹם לְמִי שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהַקְדִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּפְרִי עֵץ חַיִּים. וְלַשּׁוֹמְעִים יֵנָעֵם, וְתָבֹא עֲלֵיהֶם בִּרְכַּת חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁכָּל הַמִּתְאַבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם — זוֹכֶה וְרוֹאֶה בְּשִׂמְחָתָהּ לֶעָתִיד, דִּכְתִיב "שִׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם וְגִילוּ בָהּ כָּל אוֹהֲבֶיהָ, שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ וְגוֹ'". כֵּן יְהִי רָצוֹן אָמֵן.

יֵשֵׁב עַל הָאָרֶץ אֵצֶל הַמְּזוּזָה שֶׁבַּפֶּתַח וְרַגְלָיו יְחֻפִּים מִמַּנְעָל, וְיִתֵּן אֵפֶר מִקְלֶה עַל מִצְחוֹ בְּמָקוֹם הֲנָחַת תְּפִלִּין, וּבְשׁוּמוֹ הָאֵפֶר יֹאמַר: "לָשׂוּם גּוֹ'".

(תִּקּוּן לֵאָה) אוֹמְרִים גַּם בְּיָמִים שֶׁאֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן, וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ, רַק שֶׁאֵין אוֹמְרִים "לַמְנַצֵּחַ יַעַנְךָ" וְלֹא "לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד בְּבוֹא וְכוּ'", אֲבָל שְׁאָר הַסֵּדֶר אוֹמְרִים.

וְאַחַר הַתִּקּוּן, אִם קֹדֶם חֲצוֹת — יִלְמוֹד פֶּרֶק אֶחָד מִשְּׁנַיּוֹת, שֶׁ"כָּל הַשּׁוֹנֶה הֲלָכוֹת מֻבְטָח לוֹ כוּ'". וְאִם אַחַר חֲצוֹת — יִלְמוֹד בְּזֹהַר הַקָּדוֹשׁ בְּמַאֲמָרִים הַמְדַבְּרִים מֵעִנְיַן תְּפִלּוֹת חֲצוֹת לַיְלָה.

סדר הכנסת שבת

סֵדֶר הַכְנָסַת שַׁבָּת

מְאֹד מְאֹד צָרִיךְ לְזָהֵר בְּהַדְלָקַת נֵרוֹת לְהַדְלִיק קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה שְׁקִיעָה הַנִּרְאֵית דְּהַיְנוּ בְּעוֹד הַשֶּׁמֶשׁ זוֹרַחַ בְּרָאשֵׁי הָאִילָנוֹת בַּשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ הַמִּישׁוֹר שֶׁאֵין שׁוּם הַר בְּמַעֲרָב אוֹ בְּרָאשֵׁי גַּגִּים הַגְּבוֹהִים בָּעִיר וְלֹא לַעֲשׂוֹת אַחַר כָּךְ שׁוּם מְלָאכָה כְּלָל כְּדֵי לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ מְעַט כִּי אַחַר סִלּוּק וּבִיאַת הָאוֹר מֵרָאשֵׁי הָאִילָנוֹת וְגַגִּים הַגְּבוֹהִים בִּכְמוֹ ד' חֲלָקֵי שִׁשִּׁיִּם מִשָּׁעָה (שֶׁקּוֹרִין מִינוּטִין) אֲזַי הִיא שְׁקִיעָה הָאֲמִתִּית שֶׁהוּא סִלּוּק וּבִיאַת הָאוֹר מֵרָאשֵׁי הֶהָרִים הַגְּבוֹהִים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְאָז הוּא תְּחִלַּת זְמַן בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת לְרַבִּי יְהוּדָה בְּבָרַיְתָא וּפָסְקוּ בִּגְמָרָא הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ בִּכְנִיסַת שַׁבָּת לְחֻמְרָא לְפִי שֶׁהוּא סָפֵק שֶׁל תּוֹרָה בְּאִסּוּר כָּרֵת וּקְקִילָה חַס וְשָׁלוֹם וְלֹא כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר שֶׁתְּחִלַּת זְמַן בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת הוּא בְּסוֹף בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת דְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁהוּא בִּכְדֵי חֲמֵשׁ שָׁעָה וַחֲצִי חֲמֵשׁ מִשְׁעוֹת הַשָּׁווֹת (שֶׁהֵן כ"ד בְּמַעֲת לְעֵת וְהֵן י"ח מִינוּטִין) אַחַר הַשְּׁקִיעָה הָאֲמִתִּית בְּיָמִים הַשָּׁוִים שֶׁהֵם יְמֵי נִיסָן וְתִשְׁרֵי בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאָז הוּא וַדַּאי לַיְלָה לְרַבִּי יְהוּדָה וּמֻשָּׁךְ זְמַן שֶׁנִּמְשָׁךְ בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת דְּרַבִּי יוֹסֵי הוּא מוּעָט מְאֹד דְּהַיְנוּ עֶרֶךְ ב' חֶלְקֵי שִׁשִּׁים מִשָּׁעָה לְבַד כִּי בִּשְׁלִישׁ שָׁעָה מִשְׁעוֹת הַשָּׁווֹת אַחַר שְׁקִיעָה הָאֲמִתִּית הוּא וַדַּאי לַיְלָה גַּם לְרַבִּי יוֹסֵי בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּיָמִים הַשָּׁוִים (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסַמַ"ג בְּהִלְכוֹת תְּרוּמָה) שֶׁאָז הוּא זְמַן צֵאת ג' כּוֹכָבִים בֵּינוֹנִים בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּיָמִים אֵלּוּ וְגַם בְּכָל הַחֹרֶף כְּמַעַט דְּהַיְנוּ שֶׁאָז כְּשֶׁהָרָקִיעַ בְּטָהֳרָתוֹ וְהָאֲוִיר זַךְ נִרְאִים אָז ג' כּוֹכָבִים בֵּינוֹנִים לְזִכֵּי הָרְאוֹת מֵהָאִצְטַגְנִינִין הַבְּקִיאִים בְּגֹדֶל גּוּף הַכּוֹכָבִים כֻּלָּם בָּרָקִיעַ (וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּתְשׁוּבַת מַהַר"ם בֶּן בָּרוּךְ בְּשֵׁם ר"י) וּבְגֹדֶל אוֹרָם וְיוֹדְעִים שֶׁאֵלּוּ ג' הַנִּרְאִים לָהֶם הֵם בֵּינוֹנִים בְּגֹדֶל גּוּפָם בָּרָקִיעַ וְגַם בְּאוֹרָם (וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָה) וְהֵם אֵינָם נִרְאִים לְעוֹלָם לִפְנֵי שְׁקִיעָה הָאֲמִתִּית מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּגְדוֹלִים מֵהֶם בְּגוּפָם אוֹ בְּאוֹרָם שֶׁנִּרְאִים לִפְעָמִים לִפְנֵי שְׁקִיעָה הָאֲמִתִּית כְּשֶׁהָאֲוִיר זַךְ וְהַקְּטַנִּים מֵהֶם בְּגוּפָם אוֹ בְּאוֹרָם אֵינָן נִרְאִים עַד לְאַחַר זְמַן מָה יוֹתֵר מִשְּׁלִישׁ שָׁעָה אַחַר שְׁקִיעָה הָאֲמִתִּית וּמַה שֶּׁנִּרְאִים לִפְעָמִים כּוֹכָבִים קְטַנִּים מְאֹד מִקֹּדֶם לְשְׁלִישׁ שָׁעָה אַחַר הַשְּׁקִיעָה בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל (וּכְפִי עֶרֶךְ זֶה בִּמְדִינוֹתֵינוּ) הֵם בֶּאֱמֶת גְּדוֹלִים בָּרָקִיעַ אֶלָּא שֶׁלְּמַרְאִית עֵינֵינוּ נִרְאִים קְטַנִּים (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּתְשׁוּבַת ר"י בְּמַהַר"מ בֶּן בָּרוּךְ שָׁם וְהוּבָאָה בֵּית יוֹסֵף בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִמָּן רס"ב וּדְלָא כְּשֵׁ"ך שֶׁלֹּא עִיֵּן שָׁם רַק בְּבֵית יוֹסֵף). וּבִמְדִינוֹת אֵלּוּ זְמַן צֵאת ג' כּוֹכָבִים בֵּינוֹנִים בְּיָמִים הַשָּׁוִים הוּא בִּכְמוֹ חֲצִי שָׁעָה בְּקֵרוּב אַחַר שְׁקִיעָה הָאֲמִתִּית שֶׁהֵן ל"ד חֶלְקֵי שִׁשִּׁיִּם בְּקֵרוּב אַחַר שְׁקִיעָה הַנִּרְאֵית בְּלֵיל צַח שֶׁהָאֲוִיר זַךְ וְכֵן בְּכָל הַחֹרֶף כְּמַעַט (שֶׁבְּמַרְחֶשְׁוָן שֶׁל חֲדָשִׁי הַחַמָּה פּוֹחֶתֶת מְעַט מִתִּשְׁרֵי שֶׁנִּרְאִים אָז ג' כּוֹכָבִים בְּכַחֲצִי שָׁעָה אַחַר שְׁקִיעָה הַנִּרְאִית וּבְטֵבֶת עוֹדֵף מְעַט עַל תִּשְׁרֵי וּבַאֲדָר חוֹזֵר וּפוֹחֶת מְעַט כִּבְמַרְחֶשְׁוָן וּבְנִיסָן חוֹזֵר לִהְיוֹת בְּשָׁוֶה עִם תִּשְׁרֵי עַיֵּן בְּסֵפֶר אֵילִים בְּמַעְיַן חֲתוּם).

וּפָסְקוּ בִּגְמָרָא הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי לְחֻמְרָא כְּמוֹ בִּיצִיאַת שַׁבָּת וּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית וְכַיּוֹצֵא בָהֶן שֶׁאֵינוֹ וַדַּאי לַיְלָה עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים הַבֵּינוֹנִים בְּגֹדֶל גּוּפָם בָּרָקִיעַ וּבְאוֹרָם. וּלְפִי שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִים בָּהֶם לָכֵן צָרִיךְ לְהַחֲמִיר בְּקִיץ לְעִנְיַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית עַד שָׁעָה שְׁלֵמָה אַחַר הַשְּׁקִיעָה וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְהוֹסִיף אַחַר כָּךְ מְעַט מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ. וּבְחֹרֶף שֶׁהַיָּמִים קְצָרִים וְרָבְתָה הַמַּכְשֵׁלָה מְאֹד בְּנָשִׁים לְהַדְלִיק נֵר שַׁבָּת אַחַר הַשְּׁקִיעָה

וְגַם בַּאֲנָשִׁים עַמֵּי הָאָרֶץ וְקַלֵּי הַדַּעַת בִּמְלָאכוֹת אֲחֵרוֹת צָרִיךְ לְהוֹדִיעָם שֶׁהוּא אִסּוּר גָּמוּר שֶׁל תּוֹרָה וּלְהוֹכִיחָם בְּדָבָרִים רַכִּים וְקַשִּׁים אוּלַי יִשְׁמְעוּ לוֹ.

אֲבָל אִם יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא יִשְׁמְעוּ לוֹ לֹא יוֹכִיחֵם וְלֹא יוֹדִיעֵם כְּלָל וּכְלָל כִּי מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִים וְאַל יִהְיוּ מְזִידִים כִּדְאִיתָא בִּגְמָרָא גַּבֵּי תּוֹסֶפֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְהַיְנוּ דַּוְקָא תֵּכֶף אַחַר הַשְׁקִיעָה עַד סָמוּךְ לַחֲצִי שָׁעָה אַחַר כָּךְ כִּי אָז בְּקֵרוֹב לַחֲצִי שָׁעָה אַחַר הַשְׁקִיעָה בַּחֹרֶף חוֹבָה שֶׁל תּוֹרָה לְמָחוֹת בְּיָדָם בְּיָד חֲזָקָה בְּעַנָּשִׁים וְנִדּוּיִים אִם לֹא יִשְׁמְעוּ שֶׁבְּוַדַּאי אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה אֵין אוֹמְרִים מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִים וְכוּ' וּבְקֵיץ הַשְּׁעוּר מִשְׁתַּנֶּה לְפִי הֶחֳדָשִׁים מִנְּטִיַּת הַמְּדִינָה לְצָפוֹן הָעוֹלָם וְחֶסְרוֹן יְדִיעָה בְּזֶה אֵינוֹ נִקְרָא סְפֵק בְּזֶה וְלָכֵן צָרִיךְ לְהַחֲמִיר וְלִמְחוֹת בְּכָל תֹּקֶף בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ גַּם בְּקֵיץ בְּכַחֲצִי שָׁעָה אַחַר שְׁקִיעָה הָאֲמִתִּית עַל כָּל פָּנִים.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁסָּפֵק שֶׁל תּוֹרָה דִּינוֹ כְּוַדַּאי אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה לְעִנְיָן זֶה וְלָכֵן צָרִיךְ לְמָחוֹת בְּכָל תֹּקֶף בֵּין בְּקֵיץ בֵּין בְּחֹרֶף תֵּכֶף אַחַר שְׁקִיעָה הָאֲמִתִּית שֶׁהוּא תְּחִלַּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּרַבִּי יְהוּדָה וְלֹא אָמְרוּ בִּגְמָרָא מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִים אֶלָּא לְעִנְיָן תּוֹסֶפֶת מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ וְלֹא לְעִנְיָן עִצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם אֲפִלּוּ לְסַפְּקוֹ וְכֵן עִקַּר לְהַחֲמִיר בְּשֶׁל תּוֹרָה.

אֲבָל לְעִנְיָן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה שֶׁהִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֵין לְמָחוֹת בְּיַד הַמְקִלִּין בֵּין בְּחֹל בֵּין בְּשַׁבָּת וּבְפָרָט בְּשָׁעַת הַדְּחָק בֵּימוֹת הַחֹרֶף שֶׁהַיּוֹם קָצֵר וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהִתִּירוּ חֲכָמִים אִסּוּר שְׁבוּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת בִּשְׁעַת הַדְּחָק וּלְצֹרֶךְ מִצְוָה עוֹבֶרֶת.

(אֲבָל אֵין לִסְמוֹךְ כְּלָל לְהָקֵל עַל פִּי מַה שֶּׁכָּתַב הָרַב בֵּית יוֹסֵף בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ הִלְכוֹת שַׁבָּת בְּשֵׁם יֵשׁ אוֹמְרִים וְהִיא דַּעַת רַבֵּנוּ תָּם וְסִיעָתוֹ שֶׁעַד כְּדֵי הִלּוּךְ ג' מִילִין וּרְבִיעַ שֶׁהוּא קְרוֹב לְשָׁעָה בֵּינוֹנִית אַחַר הַשְׁקִיעָה הוּא יוֹם גָּמוּר וְאַחַר כָּךְ מַתְחִיל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּרַבִּי יְהוּדָה וְהוּא כְּדֵי הִלּוּךְ ג' רְבָעֵי מִיל שֶׁאָז הוּא זְמַן צֵאת הַכּוֹכָבִים וְלַיְלָה וַדַּאי כְּמַאֲמַר רַז"ל שֶׁמַּשְׁקִיעַת הַחַמָּה עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים הוּא כְּדֵי הִלּוּךְ ד' מִילִין כִּי כְּבָר חָזַר בּוֹ הַבַּיִת יוֹסֵף בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ יוֹרֶה דֵּעָה הִלְכוֹת מִילָה וּפָסַק בַּפְּשִׁיטוּת דְּאַחַר הַשְׁקִיעָה מִיָּד הוּא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְכֵן פָּסַק הַשַּׁ"ךְ שָׁם וְכֵן פָּסַק הַפְּרִי חָדָשׁ לְאֹרַח חַיִּים סִמָּן תרע"ב. וְטַעְמָם וְנִמּוּקָם עִמָּהֶם כִּי רַבֵּנוּ תָּם וְסִיעָתוֹ יְחִידָאֵי נִינְהוּ נֶגֶד הַגְּאוֹנִים הָרִאשׁוֹנִים רַב שְׁרִירָא וְרַב הַאי בְּנוֹ (הוּבָא לְשׁוֹנָם בִּתְשׁוּבוֹת רַבִּי מֹשֶׁה אַלַשְׁקַר סִמָּן צ"ו) וְאַחֲרֵיהֶם רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל (בְּשִׁבֻּלֵי הַלֶּקֶט) וְהָרִי"ף וְהָרַמְבַּ"ם וְהָרַאֲבַ"ן וְסִיעָתָם וְנֶגֶד ר"י בַּעַל הַתּוֹסְפוֹת וּבַעַל הָעִטּוּר וְסִיעָתָם וְאִינְהוּ בַּתְרָאֵי וְחָלְקוּ עַל רַבֵּנוּ תָּם וְכֵן כָּתַב הָרֹא"ש בְּשֵׁם הָרַב רַבֵּנוּ יוֹנָה. וּמַה גַּם כִּי דַּעַת זוֹ הוּא נֶגֶד הַחוּשׁ וּפְלִיאָה נִשְׁגָּבָה שֶׁהֲרֵי שִׁעוּר ד' מִילִין מֵהַשְׁקִיעָה עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים שֶׁבְּדִבְרֵי רַז"ל בִּגְמָרָא מְבֹאָר שָׁם בְּפֵרוּשׁ בִּגְמָרָא שֶׁהוּא שִׁעוּר אֶחָד מַמָּשׁ כְּשִׁעוּר ד' מִילִין שֶׁמִּן עַמּוּד הַשַּׁחַר עַד נֵץ הַחַמָּה וּבְעֵת עֲלִיַּת עַמּוּד הַשַּׁחַר נִרְאֶה בַּעֲלִיל שֶׁהָרָקִיעַ

הוּא מָלֵא כּוֹכָבִים וְלֹא ג' כּוֹכָבִים בִּלְבָד וְכָכָה הוּא מַמָּשׁ וַדַּאי בְּסוֹף הִלּוּךְ ד' מִילִין אַחַר הַשְּׁקִיעָה אֲבָל זְמַן תְּחִלַּת הַלַּיְלָה לְעִנְיַן מְצוֹת שֶׁל תּוֹרָה שֶׁהוּא בְּצֵאת וּרְאִיַּת ג' כּוֹכָבִים לְבָד וַדַּאי שֶׁהוּא מֻקְדָּם הַרְבֵּה לִזְמַן צֵאת וּרְאִיַּת כָּל הַכּוֹכָבִים כְּמוֹ שֶׁנִּרְאִים בְּעֵת עֲלִיַּת עַמּוּד הַשַּׁחַר וְעוֹד יֵשׁ פְּלִיאוֹת עֲצוּמוֹת מֵהַחוּשׁ עַל דַּעַת זוֹ וְגַם רְאָיוֹת רַבּוֹת וַעֲצוּמוֹת מִסּוּגְיוֹת הַתַּלְמוּד לְדַעַת הַגְּאוֹנִים הֲגַם שֶׁאֵין דִּבְרֵיהֶם צְרִיכִים חִזּוּק כַּנּוֹדָע שֶׁדִּבְרֵיהֶם דִּבְרֵי קַבָּלָה):

הלכתא רבתא לשבתא

הִלְכָתָא רַבְּתָא לְשַׁבְּתָא

וְהֵן קְצָת אַזְהָרוֹת וְהֶעָרוֹת לְהָרִים מִכְּשׁוֹלוֹת וּשְׁגָגוֹת הַשְּׁכִיחוֹת וּמְצוּיוֹת וּלְפִי דַּעַת הָרַבֵּה מְגַדּוֹלֵי הָרַאשׁוֹנִים יֵשׁ בָּהֶן אִסּוּר כָּרֵת וּסְקִילָה בְּמֵזִיד וְחִיּוּב חַטָּאת בְּשׁוֹגֵג ה' יְכַפֵּר:

שֶׁלֹּא לְסְמוֹךְ עַל הֶחָתֵר הַנַּהוּג בְּאֵם נָפַל זְבוּב אוֹ שְׂאֹר פְּסֹלֶת לְכוֹס אוֹ לְקֵעָרָה לְהוֹצִיאוֹ עַל יְדֵי כַף וְלִשְׁאוֹב קְצָת מַשְׁקֶה עִמּוֹ כוּ' כִּי יֵשׁ בְּזֶה חֲשַׁשׁ חִיּוּב חַטָּאת וְאִסּוּר סְקִילָה חַס וְשָׁלוֹם. וְאֵין תַּקָּנָה רַק לִשְׁפּוֹךְ מֵהַכּוֹס עַד שֶׁיֵּצֵא הַפְּסֹלֶת מִתּוֹכוֹ. וְלֹא יְנַפֵּחַ עָלָיו בְּרוּחַ פִּיו עַד שֶׁיֵּצֵא. אֲבָל מֻתָּר לְנַפֵּחַ עָלָיו לְהַקְרִיבוֹ לְדֹפֶן הַכּוֹס וְאָז יַטֶּהוּ וְיִשְׁפּוֹךְ מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּפּוֹל הַפְּסֹלֶת מִתּוֹכוֹ. שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּפְיַלַת הַפְּסֹלֶת לְחוּץ הוּא עַל יְדֵי שֶׁאוֹחֵז בְּיָדוֹ הַכּוֹס עִם הַמַּשְׁקֶה שֶׁבְּתוֹכוֹ וּמַטֶּהוּ בְּיָדוֹ הֲרֵי זֶה נִקְרָא בּוֹרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת וּמֻתָּר כְּדֵי לִשְׁתּוֹת מִיָּד. וְכֵן אִם נָפַל לְקֵעָרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ רֹטֶב. וַאֲפִלּוּ שׁוּמָן הַצָּף עַל פְּנֵי הָרֹטֶב לֹא יִזְרְקֶנּוּ עַל יְדֵי כַף עִם רֹטֶב שֶׁהֲרֵי זֶה כְּבוֹרֵר פְּסֹלֶת מֵאֹכֶל וְחַיָּב:

לְזָהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל בְּשַׁבָּת פּוֹלִין (שֶׁקּוֹרִין בָּאבּ) בֵּין חַיִּין בֵּין מְבֻשָּׁלִים בְּעוֹדָם בְּשַׁרְבִיטִין שֶׁלָּהֶם כִּי מֵאַחַר שֶׁאֵין הַשַּׁרְבִיט רָאוּי לַאֲכִילָה יֵשׁ בָּהֶם מִשּׁוּם מְפָרֵק לְדִבְרֵי הַכֹּל שֶׁהוּא תּוֹלֶדֶת הַדָּשׁ וְחַיָּב חַטָּאת וּסְקִילָה חַס וְשָׁלוֹם וְאַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִתְקוּ הַפּוֹלִין מֵהַשַּׁרְבִיט עַל יְדֵי הַבִּשּׁוּל וְאֵינָן מְחֻבָּרִים בּוֹ. וְכֵן בְּשֶׁמְּשַׁמְּרִין. וּבַעַל נֶפֶשׁ יַחְמִיר לְעַצְמוֹ גַּם בְּמִין קִטְנִיּוֹת (שֶׁקּוֹרִין אַרְבָּעס) בְּעוֹדָן בְּשַׁרְבִיטָן אַף שֶׁהַשַּׁרְבִיטִין רְאוּיִים לַאֲכִילָה כִּי אֵין זֶה הֶחָתֵר בָּרוּר:

טוֹב לִמְנוֹעַ מִלֶּאֱכוֹל אֱגוֹזִים וְלוּזִים בְּשַׁבָּת אֶלָּא אִם כֵּן הוֹצִיאָם מִקְּלִפָּתָם מֵעֶרֶב שַׁבָּת כִּי הִנֵּה אַף בְּעוֹד שֶׁהַפְּרִי מֻנָּח בְּקְלִפָּתוֹ כֻּלּוֹ אוֹ מִקְצָתוֹ מֻתָּר לְהָסִיר קְלִפָּתוֹ בְּיָדוֹ וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם בּוֹרֵר פְּסֹלֶת מֵאֹכֶל מִכָּל מָקוֹם לְאַחַר שֶׁהוּסָרָה הַקְּלִפָּה אִם מֻנַּחַ אֵיזֶה חֲתִיכַת קְלִפָּה בֵּין חֲתִיכוֹת פְּרִי אוֹ בֵּין שְׁלַמִּים אִם מְסִירָהּ מִשָּׁם חַיָּב חַטָּאת וּסְקִילָה מִשּׁוּם בּוֹרֵר פְּסֹלֶת מִתּוֹךְ אֹכֶל אֶלָּא יִבְרוֹר הַפְּרִי מֵהַקְּלִפּוֹת וְלֹא יִגַּע בַּקְּלִפּוֹת כְּלָל. וַאֲפִלּוּ אִם הַקְּלִפּוֹת

מֻנָּחוֹת לְבַדָּן בְּלִי שׁוּם פְּרִי בֵּינֵיהֶן יֵשׁ אִסּוּר גָּדוֹל בְּטִלְטוּלָן מִשּׁוּם מֻקְצֶה כַּנּוֹדָע. וְקָשֶׁה לְהִזָּהֵר בְּכָל זֶה:

אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בִּשּׁוּל אַחַר בִּשּׁוּל בְּדָבָר יָבֵשׁ מִכָּל מָקוֹם אִם חוֹזֵר וְנִמְחֶה מִמֶּנּוּ קְצָת יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּל אַחַר בִּשּׁוּל בְּלַחְלוּחִית הַמָּחוּי אִם הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ. וְלָכֵן צָרִיךְ לְזָהֵר בְּמְאֹד שֶׁלֹּא לְהָחֵם בָּשָׂר אוֹ עוֹפוֹת צְלוּיִים אוֹ מְבֻשָּׁלִים אִם יִתְחַמֵּם הַמֹּהַל הַנִּמְחֶה מֵהֶם עַד שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ מִשּׁוּם אִסּוּר סְקִילָה וְכָרֵת חַס וְשָׁלוֹם. וְכֵן שֶׁלֹּא לִשְׁפּוֹךְ בְּכְלִי רִאשׁוֹן שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ עַל צוּקֶער כִּי מֵאַחַר שֶׁהַצוּקֶער נִמְחֶה יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּל. וְלָכֵן אֵין לְהָקֵל בְּמֻלַּח שֶׁלָּנוּ אַף שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל תְּחִלָּה שֶׁמֵּאַחַר שֶׁחוֹזֵר וְנִמְחֶה אֵין לְהָקֵל בּוֹ יוֹתֵר מִבְּמֻלַּח שֶׁבִּימֵיהֶם לְפִי חִלּוּק הַדֵּעוֹת שֶׁבְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ שֶׁיֵּשׁ אוֹסְרִים אֲפִלּוּ לִתֵּן בִּכְלִי שֵׁנִי שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ. וְהַמַּחְמִיר תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה:

סדר מנחת ערב שבת

סֵדֶר מִנְחַת עֶרֶב שַׁבָּת

אוֹמְרִים הוֹדוּ בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת קֹדֶם מִנְחָה לְבַד כְּשֶׁחָל יוֹם טוֹב אוֹ חֹל הַמּוֹעֵד בְּעֶרֶב שַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים הוֹדוּ:

קבלת שבת

קַבָּלַת שַׁבָּת

יוֹם טוֹב וְחֹל הַמּוֹעֵד שֶׁחָל בְּשַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים לְכוּ נְרַנְּנָה רַק מַתְחִילִין מִזְמוֹר לְדָוִד:

בְּשַׁבָּת קֹדֶם בָּרְכוּ אוֹמְרִים זֶה הַמַּאֲמָר וְהוּא מִזֹּהַר פָּרָשַׁת תְּרוּמָה כְּגוֹנָא כוּ':

בְּיִחִיד יֹאמַר גַּם כֵּן סִיּוּם הַמַּאֲמָר אַחַר בִּנְהִירוּ דְאַנְפִּין וְלוֹמַר כוּ':

תפלת ערבית

עַרְבִית

בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּבְמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב אוֹמְרִים זֶה: אַתָּה חוֹנַנְתָּנוּ כוּ' וְחָנֵּנוּ כוּ'.

וְאוֹמְרִים וַיְכֻלּוּ:

וְאוֹמֵר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר בְּרָכָה מֵעֵין ז' וְאֵין אוֹמְרִים בְּלֵיל א' שֶׁל פֶּסַח:

כְּשֶׁיָּבֹא לְבֵיתוֹ יֹאמַר זֶה: שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם כוּ':

שחרית לשבת

שַׁחֲרִית לְשַׁבָּת

וּלְאַחַר הַהַפְטָרָה מְבָרֵךְ: בָּרוּךְ כּוּ' נֶאֱמָן (וְרַחֲמָן) אַתָּה כּוּ'. וּבְשׁוּלֵי הַגְּלָיוֹן: כֵּן צָרִיךְ לִהְיוֹת, מִטַּעַם שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיֵּאמַר מֵעֵין חֲתִימָה סָמוּךְ לַחֲתִימָה. וְכֵן הוּא בְּרַמְבַּ"ם בְּסֵדֶר הַתְּפִלָּה וּבְאַבּוּדַרְהַם. וּכְמוֹ כֵן הַנּוּסָח תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח הוּא מִטַּעַם הַנַּ"ל. וּבְרַמְבַּ"ם כָּתוּב נוּסָח אַחֵר בְּזֹאת הַבְּרָכָה.

יָחִיד הַמִּתְפַּלֵּל אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר יְקוּם פּוּרְקָן זֶה [בַּתְרָא] וְלֹא מִי שֶׁבֵּרַךְ:

נָכוֹן לֵידַע הַמּוֹלָד קֹדֶם שֶׁמְּבָרְכִין הַחֹדֶשׁ:

אָב הָרַחֲמִים אוֹמְרִים בְּכָל שַׁבָּת לְבַד כְּשֶׁמְּבָרְכִין הַחֹדֶשׁ וּכְשֶׁאֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן אֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ. כְּשֶׁמְּבָרְכִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ סִיוָן אוֹמְרִים אוֹתוֹ:

מוסף לשבת

מוּסָף לְשַׁבָּת

מוֹסִפִּין קוֹדְמִין לְבָזִיכִין לְזֹאת נָכוֹן לוֹמַר פָּרָשַׁת בָּזִיכִין וְלֶחֶם הַפָּנִים אַחַר תְּפִלַּת מוּסַף שַׁבָּת:

מנחה לשבת

מִנְחָה לְשַׁבָּת

אַחַר וַיְדַבֵּר וְסֵדֶר הַקְּטֹרֶת [י]אמַר אַשְׁרֵי וּבָא לְצִיּוֹן:

כְּשֶׁקּוֹרִין בַּתּוֹרָה אוֹמְרִים חֲצִי קַדִּישׁ וְאַחַר כָּךְ אוֹמְרִים: וַאֲנִי תְּפִלָּתִי גו':

וְאַחַר קְרִיאַת הַתּוֹרָה מִתְפַּלְּלִין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה וְאוֹמְרִים חֲצִי קַדִּישׁ קֹדֶם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה:

וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין סֵפֶר תּוֹרָה אוֹמְרִים הַחֲצִי קַדִּישׁ אַחַר וַאֲנִי תְּפִלָּתִי:

אֵין אוֹמְרִים צִדְקָתְךָ בְּיוֹם שֶׁאֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן:

סדר סעודה שלישית

סֵדֶר סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית

[י]אמַר מִזְמוֹר לְדָוִד ה' רוֹעִי וְגו' וְאֵין קִדּוּשׁ בִּסְעֻדָּה זוֹ. וְטוֹב לֶאֱכוֹל דָּג בִּסְעֻדָּה זוֹ יוֹתֵר מִבִּשְׂאָר סְעֻדּוֹת:

פרקי אבות

פִּרְקֵי אָבוֹת

נוֹהֲגִין לוֹמַר פִּרְקֵי אָבוֹת פֶּרֶק אֶחָד בְּכָל שַׁבָּת שֶׁבֵּין פֶּסַח לַעֲצֶרֶת בְּמִנְחָה וְאוֹמְרִים לְפָנָיו מִשְׁנַת כָּל יִשְׂרָאֵל וְאַחֲרָיו מִשְׁנַת רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקַשְׁיָא וְיֵשׁ נוֹהֲגִין כָּךְ כָּל שַׁבְּתוֹת הַקַּיִץ:

ערבית

עַרְבִית

בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּבְמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב אוֹמְרִים זֶה: אַתָּה חוֹנַנְתָּנוּ כוּ' וְחָנֵנוּ כוּ'.
וְאוֹמְרִים וַיְכֻלּוּ:
וְאוֹמֵר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר בָּרְכָה מֵעֵין ז' וְאֵין אוֹמְרִים בְּלֵיל א' שֶׁל פֶּסַח:
כְּשֶׁיָּבֹא לְבֵיתוֹ יֹאמַר זֶה: שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם כוּ':

סדר הבדלה

סֵדֶר הַבְדָּלָה

בְּשָׁעַת בִּרְכַּת בּוֹרֵא מִינֵי בְשָׂמִים צָרִיךְ לֶאֱחוֹז הַכּוֹס בְּשְׂמֹאלוֹ וְהַבְּשָׂמִים בִּימִינוֹ וּבְשָׁעַת בִּרְכַּת בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ צָרִיךְ לֶאֱחוֹז הַכּוֹס בִּימִינוֹ. וְאַחַר כָּךְ יַבִּיט בְּצִפָּרְנַיִם. וְיַחֲזוֹר וְיֶאֱחוֹז הַכּוֹס בִּימִינוֹ בִּבְרִכַּת הַבְדָּלָה:
בְּבִרְכַּת בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ יַבִּיט בְּד' צִפָּרְנָיו וְהֵמָּה יִהְיוּ כְּפוּיִים עַל הָאֲגוּדָּל וְלֹא יֵרָאֶה הָאֲגוּדָּל:
אַחַר הַבְדָּלָה אוֹמְרִים וְיִתֶּן לְךָ:

עירובי חצרות

עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת

נָהֲגוּ לְקַבֵּץ קֶמַח מִכָּל בַּיִת וּבַיִת בְּעֶרֶב פֶּסַח וְעוֹשִׂין מִמֶּנּוּ אַחַת שְׁלֵמָה וּמְעָרְבִין בָּהּ לְכָל שַׁבָּתוֹת הַשָּׁנָה וְנוֹהֲגִין שֶׁהַשַּׁמָּשׁ נוֹתֵן הַמַּצָּה בְּיַד אֶחָד שֶׁיִּזְכֶּה בִּשְׁבִיל כָּל הַקָּהָל וּכְשֶׁהוּא מְזַכֶּה צָרִיךְ לְזַכּוֹת לְכָל בְּנֵי הֶחָצֵר אוֹ הַמְּבוֹי וּלְכָל מִי שֶׁיִּתּוֹסֵף עֲלֵיהֶם:
וְלֹא יַעֲשׂוּ עֵרוּב חֲצֵרוֹת בְּעֶרֶב פֶּסַח אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ ב' בָּתִּים בַּחֲצַר בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁיִּתְּרוּ עַל יְדֵי עֵרוּב זֶה לְטַלְטֵל וּלְהָבִיא הָעֵרוּב מִזֶּה לָזֶה:
בָּרוּךְ כוּ' עַל מִצְוַת עֵרוּב:
בְּדִין יְהֵא שָׂרָא לָנָא לַאֲפוּקֵי וּלְעֵיוּלֵי וּלְטַלְטוּלֵי מִבַּיִת לְבַיִת וּמֵחָצֵר לְחָצֵר וּמִבַּיִת לְחָצֵר וּמֵחָצֵר לְבַיִת וּמֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת בֵּין בְּשַׁבָּת זוּ וּבֵין בִּשְׁאָר שַׁבָּתוֹת הַשָּׁנָה לָנוּ וּלְכָל הַדָּרִים בִּשְׁכוּנָה (נ"א בָּעִיר) הַזֹּאת:

עירובי תחומין

עֵרוּבֵי תְּחוּמִין

יַנִּיחַ מְזוֹן שְׁתֵּי סְעֻדּוֹת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב אוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת אוֹ לִפְתֶּן כְּדֵי לֶאֱכוֹל בּוֹ שְׁתֵּי סְעֻדּוֹת וְקוֹנֶה שְׁבִיתָה כְּאִלּוּ שָׁם בֵּיתוֹ וְיָכוֹל לְהַלֵּךְ מִשָּׁם אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ שֶׁיִּרְצֶה וְהָעֵרוּב יִהְיֶה בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם מִבֵּיתוֹ:

וִיבָרֵךְ: בָּרוּךְ כּוּ' עַל מִצְוַת עֵרוּב:

בְּדִין יְהֵא שָׁרֵא לָנָא לֵילֵךְ מִמָּקוֹם זֶה אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ:

וְאִם מְעֻרָב לְרַבִּים יֹאמַר וְלִפְלוֹנִי אוֹ לִבְנֵי מָקוֹם פְּלוֹנִי:

קידוש לבנה

קִדּוּשׁ לְבָנָה

עַל פִּי הַקַּבָּלָה אֵין לְקַדֵּשׁ הַלְּבָנָה עַד אַחַר ז' יָמִים לַמּוֹלָד. וְיֵשׁ לְקַדֵּשׁ הַלְּבָנָה בִּבְגָדִים חֲשׁוּבִים וְנָאִים.

וְקֹדֶם הַבְּרָכָה יֹאמַר: "הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ גוֹ'" עַד "וְלֹא יַעֲבֹר".

יְאַשֵּׁר רַגְלָיו וְיַבִּיט בַּלְּבָנָה פַּעַם אַחַת קֹדֶם הַבְּרָכָה, וּכְשֶׁיַּתְחִיל לְבָרֵךְ לֹא יִרְאֶה בָּהּ כְּלָל.

יְדַלֵּג שִׁלְשָׁה דִּלּוּגִים וְיֹאמַר: "בָּרוּךְ עוֹשֵׂךְ" וְכוּ'.

כָּכָה יַעֲשֶׂה ג' פְּעָמִים, יְדַלֵּג ג' דִּלּוּגִים וְאוֹמֵר מ"בָּרוּךְ עוֹשֵׂךְ" וְכוּ', עַד כָּאן.

וְאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: "שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם", וַחֲבֵרוֹ מֵשִׁיב: "עֲלֵיכֶם שָׁלוֹם", ג' פְּעָמִים.

וְיִנַּעֵר שׁוּלֵי טַלִּית קָטָן.

הלל

הַלֵּל

אֵלּוּ יָמִים שֶׁגּוֹמְרִים בָּהֶם אֶת הַהַלֵּל: ב' יָמִים וּב' לֵילוֹת רִאשׁוֹנִים שֶׁל פֶּסַח, ב' יָמִים דְּשָׁבוּעוֹת, ט' יָמִים דְּסֻכּוֹת, ח' יָמִים דַּחֲנֻכָּה.

וּבְיָמִים שֶׁאֵין גּוֹמְרִים אֶת הַהַלֵּל — יֵשׁ לִנְהֹג שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְבַדּוֹ יְבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף, וְהַקָּהָל יַעֲנוּ "אָמֵן" וְיֵצֵא בִּבְרָכָתוֹ.

ראש חודש

רֹאשׁ חֹדֶשׁ

יֵשׁ נוֹהֲגִין לוֹמַר בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אַחַר הַלֵּל פָּסוּק זֶה [וַאֲבָרְכֵם זָקֵן גּוֹ'], וְיֹאמַר "זְבַדְיָה" [יִשְׁמְרֵנִי כּוּ' אָמֵן], כָּל זֶה יֹאמַר ג' פְּעָמִים.

בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ [אַחַר אֲמִירַת הַלֵּל] וּבְיוֹם טוֹב וּבְחֹל הַמּוֹעֵד קַדִּישׁ שָׁלֵם, וּבַחֲנֻכָּה חֲצִי קַדִּישׁ.

בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וּבְיוֹם טוֹב וּבְחֹל הַמּוֹעֵד אוֹמְרִים כָּאן שִׁיר שֶׁל יוֹם. וּבְרֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹמְרִים

"בָּרְכִי נַפְשִׁי" אַחַר שִׁיר שֶׁל יוֹם. קַדִּישׁ יָתוֹם.
וּמוֹצִיאִין סֵפֶר תּוֹרָה וְקוֹרְאִין בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹל הַמּוֹעֵד ד' גַּבְּרֵי. קַדִּישׁ עַל סֵפֶר תּוֹרָה. וְאַחַר כָּךְ אוֹמְרִים "אַשְׁרֵי", "וּבָא לְצִיּוֹן". וּמַכְנִיסִין סֵפֶר תּוֹרָה לַהֵיכָל. וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר חֲצִי קַדִּישׁ, וּמִתְפַּלְּלִים תְּפִלַּת הַמּוּסָף. וּמְסִירִין הַתְּפִלִּין בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ קֹדֶם הַקַּדִּישׁ.
וּבַחֲנֻכָּה ג' גַּבְּרֵי וְקַדִּישׁ, "אַשְׁרֵי", "וּבָא לְצִיּוֹן", קַדִּישׁ שָׁלֵם, וּמַכְנִיסִין סֵפֶר תּוֹרָה לַהֵיכָל, וְאַחַר כָּךְ אוֹמְרִים "בֵּית יַעֲקֹב".

סדר הנהגות של פסח

סֵדֶר הַנְהָגוֹת שֶׁל פֶּסַח

הַמִּנְהָג לְהַנִּיחַ פִּתִּיתֵי חָמֵץ קְשֶׁה זְמַן מָה קֹדֶם הַבְּדִיקָה, כְּדֵי שֶׁיִּמְצְאֵם הַבּוֹדֵק. וְעַל פִּי הַקַּבָּלָה יֵשׁ לְהַנִּיחַ עֲשָׂרָה פִּתִּיתִין.
וְקֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל לִבְדֹּק יְבָרֵךְ: "בָּרוּךְ כוּ' עַל בִּעוּר חָמֵץ".
וְצָרִיךְ לְחַפֵּשׂ לְאוֹר הַנֵּר בְּכָל הַמַּחְבוֹאוֹת, גַּם בַּסְּדָקִים שֶׁבַּקַּרְקַע.
וְלֹא יְדַבֵּר בֵּין הַבְּרָכָה לִתְחִלַּת הַבְּדִיקָה אֲפִלּוּ מֵעִנְיְנֵי הַבְּדִיקָה. וְנָכוֹן שֶׁלֹּא יָשִׂיחַ שֶׁלֹּא מֵעִנְיְנֵי הַבְּדִיקָה כָּל זְמַן בְּדִיקָתוֹ.
וַיַּעֲמִיד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ אֶצְלוֹ לִשְׁמֹעַ הַבְּרָכָה שֶׁיְּבָדְקוּ אִישׁ בְּמְקוֹמוֹ, וְלֹא יָשִׂיחוּ בֵּינְתַיִם. וְיִזָּהֲרוּ לְבְדֹּק תְּחִלָּה בַּחֶדֶר הַסָּמוּךְ לַמָּקוֹם שֶׁשָּׁמְעוּ הַבְּרָכָה, וְלֹא יֵלְכוּ לִבְדֹּק תֵּכֶף אַחַר הַבְּרָכָה לְחֶדֶר אַחֵר.
וְאַחַר הַבְּדִיקָה יִזָּהֵר בֶּחָמֵץ שֶׁמְּשַׁיֵּר לְהַצְנִיעוֹ לְמָחָר לִשְׂרֵפָה אוֹ לַאֲכִילָה, לְשָׁמְרוֹ שֶׁלֹּא יוֹלִיכוּהוּ אָנָה וְאָנָה, שֶׁלֹּא יִתְפַּרֵר וְיִתְגַּרֵר מִמֶּנּוּ עַל יְדֵי תִּינוֹקוֹת אוֹ עַכְבָּרִים.
וְגַם צָרִיךְ לְבַטֵּל אַחַר הַבְּדִיקָה, וְיֹאמַר: "כָּל חֲמִירָא וַחֲמִיעָא" כוּ'.
בְּיוֹם י"ד בְּשָׁעָה ה' יַעֲשֶׂה לוֹ מְדוּרָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְיִשְׂרְפֶנּוּ וִיבַטְּלֶנּוּ, וּבְבטוּל הַיּוֹם יֹאמַר: "כָּל חֲמִירָא" כוּ'.
וְיֵשׁ לִשְׂרֹף עֲשָׂרָה פִּתִּיתִין. וּבִשְׁעַת שְׂרֵפַת הֶחָמֵץ יֹאמַר זֶה: "יְהִי רָצוֹן" כוּ'.

סדר קרבן פסח

סֵדֶר קָרְבַּן פֶּסַח

"וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ", וּתְפִלַּת מִנְחָה הִיא בְּמְקוֹם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, וּבִזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם הָיָה הַפֶּסַח נִשְׁחָט אַחַר תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, כֵּן רָאוּי לַעֲסֹק בְּסֵדֶר קָרְבַּן פֶּסַח אַחַר תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, וְיֹאמַר זֶה: "קָרְבַּן פֶּסַח מֵבִיא" כוּ'.

וְהוּא הָעִנְיָן בְּקִצּוּר גָּדוֹל. וְצָרִיךְ הָאָדָם הַיֵּרֵא וְחָרֵד עַל דְּבַר ה' לְקָרוֹת אוֹתוֹ בִּזְמַנּוֹ, שֶׁתַּעֲלֶה קְרִיאָתוֹ בְּמָקוֹם הַקְּרָבָתוֹ. וְיִדְאַג עַל חֶרְבַּן הַבַּיִת, וְיִתְחַנֵּן לִפְנֵי ה' בּוֹרֵא עוֹלָם שֶׁיִּבָּנֶה אוֹתוֹ בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

סדר הגדה

סֵדֶר הַגָּדָה

יְסַדֵּר עַל שֻׁלְחָנוֹ קְעָרָה בְּג' מַצּוֹת מֻנָּחִים זֶה עַל זֶה: הַיִּשְׂרָאֵל, וְעָלָיו הַלֵּוִי, וְעָלָיו הַכֹּהֵן, וְעָלָיו לְיָמִין הַזְּרוֹעַ, וּכְנֶגְדּוֹ לִשְׂמֹאל הַבֵּיצָה, תַּחְתֵּיהֶם בְּאֶמְצַע הַמָּרוֹר, וְתַחַת הַזְּרוֹעַ הַחֲרֹסֶת, וּכְנֶגְדּוֹ תַּחַת הַבֵּיצָה הַכַּרְפַּס, וְתַחַת הַמָּרוֹר הַחֲזֶרֶת שֶׁעוֹשִׂין כּוֹרֵךְ.

סִימָן סֵדֶר שֶׁל פֶּסַח:

קַדֵּשׁ. וּרְחַץ. כַּרְפַּס. יַחַץ. מַגִּיד. רָחְצָה. מוֹצִיא. מַצָּה. מָרוֹר. כּוֹרֵךְ. שֻׁלְחָן עוֹרֵךְ. צָפוֹן. בָּרֵךְ. הַלֵּל. נִרְצָה.

קַדֵּשׁ.

כְּשֶׁחָל יוֹם טוֹב בְּשַׁבָּת אוֹמְרִים תְּחִלָּה "יוֹם הַשִּׁשִּׁי".

בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְקַדְּשִׁין יקנה"ז: יַיִן. קִדּוּשׁ. נֵר. הַבְדָּלָה. זְמַן.

בְּפֶסַח שׁוֹתֶה הַכּוֹס בִּישִׁיבָה בַּהֲסִבַּת שְׂמֹאל דֶּרֶךְ חֵרוּת.

וּרְחַץ. וְנוֹטֵל יָדָיו וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ.

כַּרְפַּס. נוֹטֵל פָּחוֹת מִכְּזַיִת כַּרְפַּס וְיִטְבֹּל בְּמֵי מֶלַח אוֹ חֹמֶץ וִיבָרֵךְ: "בָּרוּךְ כוּ' בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". יְכַוֵּן לְהוֹצִיא גַּם הַמָּרוֹר בִּבְרָכָה זוֹ.

יַחַץ. וְיִקַּח מַצָּה הָאֶמְצָעִית וּפוֹרְסָהּ לִשְׁנַיִם, חֵלֶק אֶחָד גָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ, וְחֵלֶק הַגָּדוֹל יַנִּיחַ לְאֲפִיקוֹמָן, וְהַקָּטָן מַנִּיחַ בֵּין הַב' מַצּוֹת.

מַגִּיד. וּמַגְבִּיהַּ הַקְּעָרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הַמַּצּוֹת וְיֹאמַר: "הֵא לַחְמָא כוּ'".

מְסַלְקִין הַקְּעָרָה עִם הַמַּצּוֹת לְצַד אַחֵר וּמוֹזְגִין לוֹ כּוֹס ב', וְכָאן הַבֵּן שׁוֹאֵל "מַה נִּשְׁתַּנָּה".

וּמַחֲזִירִין הַקְּעָרָה וּמְגַלִּין מִקְצַת הַפַּת, וְאוֹמְרִים "עֲבָדִים" וְכוּ'.

צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ הַכּוֹס וּלְכַסּוֹת הַפַּת [בְּעֵת אֲמִירַת וְהִיא שֶׁעָמְדָה], כֵּן כָּתַב הָאָר"י ז"ל, [וְאַחַר כָּךְ] יְעַמִּיד הַכּוֹס וְיִגָּלֶה הַפַּת.

בַּאֲמִירַת "דָּם וָאֵשׁ וְתִמְרוֹת עָשָׁן" יִשְׁפֹּךְ ג' שְׁפִיכוֹת. וְאֵין לִטֹּל בָּאֶצְבַּע לִשְׁפֹּךְ, כִּי אִם בַּכּוֹס עַצְמוֹ. וְיִשְׁפֹּךְ לְתוֹךְ כְּלִי שָׁבוּר.

(וְיִכָּוֵן שֶׁהַכּוֹס הוּא סוֹד הַמַּלְכוּת, וְשׁוֹפֵךְ מֵהַיַּיִן שֶׁבְּתוֹכוֹ, סוֹד הָאַף וְהַזַּעַם שֶׁבָּהּ, עַל יְדֵי כֹּחַ הַבִּינָה, לְתוֹךְ כְּלִי שָׁבוּר, סוֹד הַקְּלִפָּה שֶׁנִּקְרֵאת "אָרוּר").

בַּאֲמִירַת עֲשֶׂר מַכּוֹת יִשְׁפֹּךְ עֲשֶׂר שְׁפִיכוֹת מֵהַכּוֹס עַצְמוֹ כַּנַּ"ל (וְיֵשׁ נוֹהֲגִין גַּם כֵּן כַּנַּ"ל) וּמַה שֶּׁנִּשְׁאַר בַּכּוֹס (נַעֲשָׂה סוֹד "יַיִן הַמְשֻׁמָּח") לְכָךְ לֹא יִשְׁפֹּךְ, אֶלָּא יוֹסִיף יַיִן.

נוֹטֵל הַפְּרוּסָה בְּיָדוֹ וְיֹאמַר: "מַצָּה זוֹ" כוּ'.

נוֹטֵל הַמָּרוֹר בְּיָדוֹ וְיֹאמַר: "מָרוֹר זֶה" כוּ'.

יְכַסֶּה אֶת הַפַּת וְיַגְבִּיהַּ אֶת הַכּוֹס [לִפְנֵי אֲמִירַת "לְפִיכָךְ" כוּ']. וְאוֹחֲזוֹ בְּיָדוֹ עַד סִיּוּם בִּרְכַּת "אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ".

וּמְבָרֵךְ, וְשׁוֹתֶה בַּהֲסִבָּה.

רָחְצָה. וְאַחַר כָּךְ נוֹטֵל יָדָיו וּמְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם".

מוֹצִיא. וְיִקַּח הַמַּצּוֹת כְּסֵדֶר שֶׁהִנִּיחָם, הַפְּרוּסָה בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׁלֵמוֹת, וְיֹאחֲזֵם בְּיָדוֹ וִיבָרֵךְ: "בָּרוּךְ כוּ' הַמּוֹצִיא" כוּ'.

מַצָּה. וְלֹא יִבְצַע מֵהֶן, אֶלָּא יָנִיחַ הַמַּצָּה הַשְּׁלִישִׁית לְהִשָּׁמֵט מִיָּדוֹ, וִיבָרֵךְ עַל הַפְּרוּסָה עִם הָעֶלְיוֹנָה טֶרֶם יִשְׁבְּרֵם בָּרָכָה זוֹ. וְיכַוֵּן לִפְטֹר גַּם כֵּן אֲכִילַת הַכְּרִיכָה שֶׁמִּמַּצָּה הַשְּׁלִישִׁית, וְגַם אֲכִילַת הָאֲפִיקוֹמָן יִפְטֹר בִּבְרָכָה זוֹ: "בָּרוּךְ כוּ' עַל אֲכִילַת מַצָּה.

וְאַחַר כָּךְ יִבְצַע מִכָּל אֶחָד מִשְּׁתֵּיהֶן, וְיֹאכְלֵם בְּיַחַד וּבַהֲסִבָּה.

מָרוֹר. וְאַחַר כָּךְ יִקַּח כְּזַיִת מָרוֹר וְיִטְבֹּל בַּחֲרֹסֶת, וִינַעֵר הַחֲרֹסֶת מֵעָלָיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל טַעַם הַמְּרִירוּת, וִיבָרֵךְ בְּרָכָה זוֹ: "בָּרוּךְ כוּ' עַל אֲכִילַת מָרוֹר". וְיֹאכְלֶנּוּ בְּלִי הֲסִבָּה.

כּוֹרֵךְ. וְאַחַר כָּךְ יִקַּח מַצָּה הַג' וַחֲזֶרֶת עִמָּהּ כְּשִׁעוּר כְּזַיִת וְיִטְבֹּל בַּחֲרֹסֶת וְיִכְרְכֵם בְּיַחַד, וְיֹאמַר זֶה: "כֵּן עָשָׂה הִלֵּל" כוּ'. וְאוֹכְלָם בְּיַחַד.

שֻׁלְחָן עוֹרֵךְ. וְאַחַר כָּךְ אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה כְּדֵי צָרְכּוֹ. וְיָכוֹל לִשְׁתּוֹת יַיִן בֵּין כּוֹס ב' לְג'.

צָפוּן. וְאַחַר כָּךְ יִקַּח הָאֲפִיקוֹמָן וְיַחְלְקוֹ לְכָל בְּנֵי בֵּיתוֹ, לְכָל אֶחָד כְּזַיִת. וְיִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִשְׁתֶּה אַחַר אֲפִיקוֹמָן. וְיֹאכַל בַּהֲסִבָּה. וְצָרִיךְ לֶאֱכָלוֹ קֹדֶם חֲצוֹת.

בָּרֵךְ. וְאַחַר כָּךְ מוֹזְגִין כּוֹס שְׁלִישִׁי, וְאוֹמֵר עָלָיו בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. וְאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן קֹדֶם שְׁתִיַּת כּוֹס שְׁלִישִׁי יְבָרֵךְ: "בָּרוּךְ כוּ' בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן". וְשׁוֹתֶה בַּהֲסִבָּה.

מוֹזְגִין כּוֹס ד', וּפוֹתְחִין הַדֶּלֶת וְאוֹמֵר: "שְׁפוֹךְ" כוּ'.

הַלֵּל נִרְצָה הַנּוֹהֲגִין לוֹמַר פִּזְמוֹנִים אֵין לְהַפְסִיק בָּהֶם בֵּין בְּרָכָה זוֹ [יִשְׁתַּבַּח] וּבֵין בִּרְכַּת הַכּוֹס, אֶלָּא מִיָּד אַחַר כָּךְ יְבָרֵךְ עַל כּוֹס ד': "בָּרוּךְ כוּ' בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן". וְשׁוֹתֶה בַּהֲסִבָּה.

וְאַחַר כָּךְ יֹאמַר: "לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלָיִם".

ספירת העומר

סְפִירַת הָעֹמֶר

בְּלֵיל שֵׁנִי שֶׁל פֶּסַח מַתְחִילִין לִסְפֹּר סְפִירַת הָעֹמֶר תֵּכֶף אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית. אַךְ יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁהַבָּא בְּסוֹד ה' יֵשׁ לִסְפֹּר אַחַר שֶׁגָּמַר כָּל הַסֵּדֶר בְּחוּץ לָאָרֶץ. וְהַמַּקְדִּים לְבָרֵךְ וְלִסְפֹּר מֵיָּד אַחַר הַתְּפִלָּה — מֻקְדָּם לְבָרְכָה.

וְאִם שָׁכַח וְלֹא סָפַר בַּלַּיְלָה — סוֹפֵר בַּיּוֹם בְּלֹא בְּרָכָה, כַּנּוֹדָע.

וּזְמַן הַתְחָלַת עֲמוּד הַשַּׁחַר מַחַ"י אִיָּר וְאֵילָךְ בְּמִדִּינוֹת אֵלּוּ הַצְּפוֹנִיּוֹת הוּא בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, לְכָךְ אֵין לִסְפֹּר אַחַר חֲצוֹת אֶלָּא בְּלֹא בְּרָכָה. וּזְמַן זֶה שֶׁל עֲמוּד הַשַּׁחַר נִמְשָׁךְ כָּךְ עַד י"ז בְּתַמּוּז וְעַד בְּכָלָל. וְלָכֵן מְשֻׁהֲגִיעַ חֲצוֹת לֵיל י"ז תַּמּוּז אָסוּר לֶאֱכֹל.

יְכַוֵּן לְסַפְּרָה שֶׁל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה, וּלְתֵבָה אַחַת שֶׁל "אָנָּא בְּכֹחַ", וְתֵבָה אַחַת שֶׁל מִזְמוֹר "אֱלֹקִים יְחָנֵּנוּ", וְאוֹת אַחַת מִפָּסוּק "יִשְׁמָחוּ".

סדר עירוב תבשילין

סֵדֶר עֵרוּב תַּבְשִׁילִין

כְּשֶׁחָל יוֹם טוֹב בְּיוֹם ה' וּבְיוֹם ו' אוֹ בְּיוֹם ו' וּבְשַׁבָּת יִקַּח בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב הַפַּת מִשַּׁבָּת וְגַם תַּבְשִׁיל חָשׁוּב עִמּוֹ כְּגוֹן בָּשָׂר אוֹ דָג וְיִתֵּן בְּיַד אַחֵר לְזַכּוֹת עַל יָדוֹ לְכָל הַקָּהָל וְאוֹמֵר: אֲנִי מְזַכֶּה לְכָל מִי שֶׁרוֹצֶה לְזָכוֹת וְלִסְמוֹךְ עַל עֵרוּב זֶה.

וּמִי שֶׁזּוֹכֶה נוֹטֵל בְּיָדוֹ וּמַגְבִּיהַּ טֶפַח וְחוֹזֵר וְנוֹטֵל מַיָּד הַזּוֹכֶה וְהַמְזַכֶּה מְבָרֵךְ: בָּרוּךְ כוּ' עַל מִצְוַת עֵרוּב. בְּדִין יְהֵא שָׂרָא כוּ'.

תפלת שלש רגלים

תְּפִלַּת שָׁלֹשׁ רְגָלִים

כְּשֶׁחָל יוֹם טוֹב בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אוֹמְרִים כַּאן וַתּוֹדִיעֵנוּ.

בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים כְּשֶׁחָל בְּחוֹל בִּשְׁעַת הוֹצָאַת סֵפֶר תּוֹרָה קֹדֶם בְּרִיךְ שְׁמֵהּ יֹאמַר י"ג מִדּוֹת. וְאַחַר כָּךְ יֹאמַר תְּפִלָּה זוֹ [רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם].

בְּמוּסָף שֶׁל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח מַתְחִילִין לוֹמַר מוֹרִיד הַטָּל וּבְמוּסַף שְׁמִינִי עֲצֶרֶת מַתְחִילִין לוֹמַר מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם וְאֵין הַצִּבּוּר רַשָּׁאִין לְהַתְחִיל עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִפִּי הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר וְנוֹהֲגִין שֶׁהַשַּׁמָּשׁ מַכְרִיז קֹדֶם הַתְּפִלָּה לְפִיכָךְ לֹא דַי כְּשֶׁיַּכְרִיז מַשִּׁיב הָרוּחַ לְבַד אֶלָּא יֹאמַר גַּם כֵּן מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם.

סדר התרת נדרים

סֵדֶר הַתָּרַת נְדָרִים

מְבֹאָר בַּגְּמָרָא וּבַפּוֹסְקִים שֶׁאֵין שַׁיָּךְ שְׁאֵלָה הֶתֵּר וְהַפָּרָה רַק לִנְדָרִים וּשְׁבוּעוֹת שֶׁאָדָם נוֹדֵר אוֹ נִשְׁבָּע בְּמַה שֶׁנּוֹגֵעַ לְעַצְמוֹ בִּלְבַד, כְּגוֹן אֹכַל אוֹ לֹא אֹכַל, אִישַׁן אוֹ לֹא אִישַׁן וְכַדּוֹמֶה, אֲבָל בְּמַה שֶׁנּוֹדֵר אוֹ נִשְׁבָּע לַחֲבֵרוֹ אוֹ לְשׁוּם מִי שֶׁמַּשְׁבִּיעוֹ יִהְיֶה מֵאֵיזֶה עַם וְדַת שֶׁיִּהְיֶה — אֵין מוֹעִיל שׁוּם הֶתֵּר וַהֲפָרָה וּשְׁאֵלָה בָּעוֹלָם:

בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה קֹדֶם חֲצוֹת. וְטוֹב שֶׁיִּהְיֶה עֵדָה שְׁלֵמָה: "שִׁמְעוּ נָא רַבּוֹתַי כו'":

וְהַמַּתִּירִין מְשִׁיבִין ג' פְּעָמִים בָּזֶה הַלָּשׁוֹן: "הַכֹּל יִהְיוּ מֻתָּרִים וכו'":

וְאַחַר כָּךְ מוֹסֵר מוֹדָעָה לִפְנֵיהֶם, וְאוֹמֵר בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה "הֲרֵי אֲנִי מוֹסֵר מוֹדָעָה כו'":

סֵדֶר הַנִּזְיפָה יֹאמַר לִפְנֵי הָעֵדָה "אִם עָבַרְתִּי כו'":

אָז יִתְרַחֵק מִן הָעֵדָה הַקְּדוֹשָׁה ד' אַמּוֹת וְיַחֲלֹץ מִנְעָלָיו וְיִרְחַץ יָדָיו וְיֵשֵׁב עַל הָאָרֶץ כְּאָבֵל וְיִתֵּן אֶפֶר עַל רֹאשׁוֹ, וְיֹאמַר זֶה "הֲרֵינִי יוֹשֵׁב כו'":

וְאַחַר כָּךְ קוֹרְאִים אוֹתוֹ הַבֵּית דִּין וְאוֹמְרִים "אָחִינוּ אַתָּה כו'":

יַעֲמֹד מִן הָאָרֶץ וְיִתְפַּלֵּל בְּדֻמָּעוֹת שְׁלִישׁ "יְהִי רָצוֹן כו'":

וְאָזַי גַּם הַמַּתִּירִין מְשִׁיבִין לוֹ בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה "כֻּלָּם יִהְיוּ מֻתָּרִים לְךָ כו'":

קידוש לראש השנה

קִדּוּשׁ לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה

בְּלֵיל שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה — נוֹהֲגִין לְהַנִּיחַ פְּרִי חָדָשׁ בִּכְלֵי הַמְקֻדָּשׁ וְיִתֵּן עֵינוֹ בּוֹ וְיֹאמַר "שֶׁהֶחֱיָנוּ". וְאִם אֵין פְּרִי חָדָשׁ מָצוּי — מִכָּל מָקוֹם יֹאמַר "שֶׁהֶחֱיָנוּ":

בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּלֵילָה רִאשׁוֹנָה — נוֹהֲגִין לֶאֱכֹל תַּפּוּחַ מָתוֹק בִּדְבַשׁ בִּתְחִלַּת הַסְּעוּדָה, וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה "בָּרוּךְ כו' בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" וְאַחַר כָּךְ יֹאמַר "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתְּחַדֵּשׁ עָלֵינוּ שָׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה":

תפלת ראש השנה

תְּפִלַּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה

כְּשֶׁחָל לֵיל ב' בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אוֹמְרִים כָּאן "וַתּוֹדִיעֵנוּ":

בְּלֵיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה קֹדֶם קַדִּישׁ בַּתְּרָא אוֹמְרִים "לְדָוִד מִזְמוֹר".

אֵין לוֹמַר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה "אֲבִינוּ מַלְכֵּנוּ" שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַזְכָּרַת חֵטְא אוֹ עָוֹן, כְּגוֹן "אֲבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָטָאנוּ" אוֹ "סְלַח וּמְחֹל וכו'", וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה:

נוֹהֲגִין בְּלֵיל הָרִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ "לְשָׁנָה טוֹבָה תִּכָּתֵב וְתֵחָתֵם":

בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּפּוּר בִּשְׁעַת הוֹצָאַת סֵפֶר תּוֹרָה יֹאמַר ג' פְּעָמִים י"ג מִדּוֹת קֹדֶם "בְּרִיךְ שְׁמֵיהּ". וְאַחַר כָּךְ יֹאמַר תְּפִלָּה זוֹ ["רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם"].

שופר

סֵדֶר תְּקִיעוֹת

אַחַר קְרִיאַת הַתּוֹרָה — יָכִין עַצְמוֹ לִתְקֹעַ בַּשּׁוֹפָר, וְיֹאמַר קַפִּיטֶל זֶה ז' פְּעָמִים "לַמְנַצֵּחַ לִבְנֵי קֹרַח מִזְמוֹר":

הַתּוֹקֵעַ מַתְחִיל וְגַם הַקָּהָל יֹאמְרוּ כָּל פָּסוּק וּפָסוּק "מִן הַמֵּצַר גּוֹ'":

וְיִתְוַדֶּה בְּלַחַשׁ:

מוסף לראש השנה

מוּסָף לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה

וְאַחַר כָּךְ מִתְפַּלְּלִין מוּסָף. וְתוֹקְעִין גַּם בְּלַחַשׁ תשר"ת תש"ת תר"ת [אַחַר מַלְכֻיּוֹת, וְאַחַר זִכְרוֹנוֹת, וְאַחַר שׁוֹפָרוֹת].

קְבָלָה בְּשֵׁם הָרוֹקֵחַ כְּשֶׁחַזָּן אוֹמֵר "הוּא אֱלֹהֵינוּ אֵין עוֹד" יֹאמְרוּ הַקָּהָל פְּסוּקִים אֵלּוּ "אַתָּה הָרְאֵתָ גּוֹ'".

בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּמוּסָף קֹדֶם שֶׁאוֹמֵר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר "וּכְתֹב" אוֹמְרִים "אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ".

בְּקַדִּישׁ שָׁלֵם קֹדֶם "תִּתְקַבֵּל" תּוֹקְעִין תשר"ת תש"ת תר"ת.

סדר תשליך

סֵדֶר תַּשְׁלִיךְ

אַחַר מִנְחָה יוֹם א' דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה טוֹב לֵילֵךְ מְחוּץ לָעִיר אֶל בְּאֵר הַמַּיִם אוֹ מַעְיָן, כִּי מַיִם מוֹרִים עַל הַחֲסָדִים, וְגַם דָּגִים רוֹמְזִים עַל עֵינָא פְּקִיחָא, וְיֹאמַר י"ג מִדּוֹת שֶׁבִּפְסוּקִים "מִי אֵל כָּמוֹךָ", שֶׁהֵם כְּנֶגֶד י"ג מִדּוֹת "ה' ה' אֵל רַחוּם וגו'", וְיכַוֵּן בְּכָל מִדָּה אֶל מִדָּה אַחַת שֶׁבַּפָּסוּק "ה' ה'" — "אֵל רַחוּם וגו'", וְלֹא יֹאמַר. וְאַחַר כָּךְ "מִן הַמֵּצַר וגו'", וְהֵם כְּנֶגֶד ט' מִדּוֹת "ה' אֶרֶךְ אַפַּיִם וגו'":

וְיֹאמַר מִזְמוֹר "רַנְּנוּ צַדִּיקִים", וְאַחַר כָּךְ יֹאמַר "לֹא יָרֵעוּ וגו'", "יְהִי רָצוֹן", "יְהִיוּ לְרָצוֹן".

סדר כפרות

סֵדֶר כַּפָּרוֹת

בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים מִנְהָג לִשְׁחֹט תַּרְנְגוֹל לָבָן הַנִּקְרָא "גֶּבֶר", וְשׁוֹחֲטִים אוֹתוֹ בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר אַחַר סְלִיחוֹת, כִּי אָז חוּט שֶׁל חֶסֶד גּוֹבֵר בָּעוֹלָם, וְאָנוּ שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ לְהַכְנִיעַ הַגְּבוּרוֹת, וּמוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ דָּמוֹ כְּדֵי לְהַמְתִּיקוֹ, וְנִקְרָא כַּפָּרָה כְּמוֹ שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ.
וְיִהְיוּ הַכַּפָּרוֹת כְּפִי חֶשְׁבּוֹן בְּנֵי אָדָם שֶׁבַּבַּיִת, זָכָר לִזָּכָר, נְקֵבָה לִנְקֵבָה, וְלִמְעֻבֶּרֶת שׁוֹחֵט ג', אַחַת בִּשְׁבִילָהּ וְזָכָר וּנְקֵבָה בִּשְׁבִיל סְפֵק הַוָּלָד:
וְיֹאמַר ג' פְּעָמִים "בְּנֵי אָדָם":
בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים יֵשׁ לְהַרְבּוֹת בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה כְּמוֹ שִׁעוּר ב' יָמִים עֶרֶב יוֹם כִּפּוּרִים וְיוֹם הַכִּפּוּרִים:
מַלְקוֹת יִלְקוּ קוֹדֶם טְבִילָה וּמִנְחָה:

כל נדרי

[**כָּל נִדְרֵי**]
בְּעִנְיַן הַסְּפָרִים שֶׁמּוֹצִיאִין לֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים וְאוֹמְרִים עֲלֵיהֶם "כָּל נִדְרֵי", הֵיא מִצְוָה גְּדוֹלָה לְקָנוֹת סֵפֶר רִאשׁוֹן, וְיֹאמַר פְּסוּק "אוֹר זָרוּעַ לַצַּדִּיק וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה":

ליל יום כפור

[**לֵיל יוֹם כִּפּוּר**]
וְטוֹב שֶׁלֹּא לִישֹׁן בְּלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים, אֶלָּא לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה:
אַחַר עַרְבִית יֵשׁ לוֹמַר ד' מִזְמוֹרִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁבִּתְהִלִּים, כִּי יֵשׁ בָּהֶם ש"י תֵּבוֹת כְּמִנְיַן קֶרִי. וְרֹאשֵׁי תֵּבוֹת וְסוֹפֵי תֵּבוֹת מֵהַמִּזְמוֹרִים מִנְיַן קל"א כְּמִנְיַן סמא"ל, כְּדֵי לְהִנָּצֵל מִקֶּרִי.
וְגַם יְכַוֵּן בְּשֵׁם יהו"ה בְּנִקּוּד "בִּבְרִית":

תפלות

[**תְּפִלּוֹת**]
בְּכָאן [בְּמוּסָף, אַחֲרֵי "לַה' חַטָּאת"] אֵין צָרִיךְ לִכְרֹעַ.
תְּפִלַּת מִנְחָה — "וַיִּדַבֵּר" וּקְטֹרֶת, וְאַחַר כָּךְ מִתְפַּלְּלִין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה כְּמוֹ בְּשַׁחֲרִית, וּקְדֻשָּׁה — "נַקְדִּישְׁךָ" בַּנֶּסַח הַקָּצָר.
תְּפִלַּת נְעִילָה — אוֹמְרִים "אַשְׁרֵי וּבָא לְצִיּוֹן". בַּחֲזָרַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר — אוֹמְרִים קְדֻשַּׁת "כֶּתֶר" כְּמוֹ בְּמוּסָף שֶׁל שַׁבָּת.
וְאוֹמְרִים "אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ" בִּנְעִילָה, אֲפִלּוּ אִם חָל יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּשַׁבָּת, וּבִמְקוֹם "כָּתְבֵנוּ" אוֹמְרִים "חָתְמֵנוּ":

הבדלה

[הַבְדָּלָה]
אֵין מְבָרְכִין בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים בַּהַבְדָּלָה אֶלָּא עַל אוּר שֶׁשַּׁבַּת, וְלֹא עַל אוּר הֶחָדָשׁ הַיּוֹצֵא מֵאֲבָנִים:

לולב

דִּינֵי הַלּוּלָב
לוּלָב עִם הַמִּינִים. ג' מִינֵי לוּלָב דְּהַיְנוּ לוּלָב וַהֲדַס וַעֲרָבָה יִהְיוּ קְשׁוּרִים וַאֲגוּדִים יַחַד, וְלֹא יִהְיֶה חוּט אוֹ מְשִׁיחָה חוֹצֵץ בֵּינֵיהֶם, וּבְשָׁעַת נְטִילָה יִהְיֶה שִׁדְרַת הַלּוּלָב נֶגֶד פָּנָיו, וְיִהְיוּ ג' הֲדַסִּים א' בִּימִינוֹ וְא' בְּשִׂמְאוֹלוֹ וְא' בְּאֶמְצַע הַשִּׁדְרָה נוֹטֶה קְצָת לַיָּמִין, וּשְׁנֵי בַּדֵּי עֲרָבוֹת א' לְיָמִין וְא' לִשְׂמֹאל:
וּמִן הַדִּין יֵשׁ לְבָרֵךְ עַל הַלּוּלָב אַחַר הַתְּפִלָּה קֹדֶם הַהַלֵּל, אֶלָּא לְפִי שֶׁמְּצַוֹת נְטִילָתוֹ בַּסֻּכָּה הוּא מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר, וְאִי אֶפְשָׁר לָצֵאת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת מִפְּנֵי הָרוֹאִים, לְפִיכָךְ בַּבֹּקֶר קֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל — בְּעוֹדוֹ בַּסֻּכָּה יְבָרֵךְ:
וְיִקַּח הַלּוּלָב תְּחִלָּה לְבַדּוֹ בִּימִינוֹ וִיבָרֵךְ, וְאַחַר כָּךְ יִקַּח הָאֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאלוֹ, וּבְמָקוֹם סִיּוּם הַלּוּלָב וַהֲדַס וַעֲרָבָה — יְחַבֵּר הָאֶתְרוֹג עִם הַלּוּלָב.
וְינַעֲנֵעַ לְשִׁשָּׁה קְצָווֹת ח"י נְעָנוּעִים, שֶׁבְּכָל צַד שֶׁיְּנַעֲנֵעַ — יַעֲשֶׂה ג' הוֹלָכוֹת וְג' הוֹבָאוֹת, דְּהַיְנוּ הוֹלָכָה וְהוֹבָאָה ג' פְּעָמִים, וּבְכָל הוֹבָאָה יַגִּיעַ סוֹף הַלּוּלָב וּמִינָיו וְהָאֶתְרוֹג לֶחָזֶה שֶׁלּוֹ מַמָּשׁ. וּכְשֶׁיְּנַעֲנֵעַ — יְזָהֵר שֶׁלֹּא יַגִּיעַ רֹאשׁ הַלּוּלָב בַּכֹּתֶל, רַק שֶׁיִּהְיֶה חָלָל בֵּינָתַיִם:
סֵדֶר הַנְּעָנוּעִים, הָרִאשׁוֹן לַדָּרוֹם, הַשֵּׁנִי לַצָּפוֹן, הַשְּׁלִישִׁי לַמִּזְרָח, הָרְבִיעִי לְמַעְלָה, הַחֲמִישִׁי לְמַטָּה, וְלֹא שֶׁיַּהֲפֹךְ חַס וְשָׁלוֹם רֹאשׁ הַלּוּלָב לְמַטָּה, אֶלָּא שֶׁהַהוֹלָכָה תִּהְיֶה לְצַד מַטָּה וְהַהוֹבָאָה לְצַד מַעְלָה, הֵפֶךְ מִלְּמַעְלָה (וְכֵן בְּכָל הַנְּעָנוּעִים יִהְיֶה רֹאשׁ הַלּוּלָב לְצַד מַעְלָה, אֶלָּא שֶׁהוֹלְכָה תִּהְיֶה לְאוֹתוֹ צַד שֶׁמְּנַעֲנֵעַ), הַשִּׁשִּׁי לְמַעָרָב:
וּבְהַלֵּל יַעֲשֶׂה ד' פְּעָמִים ח"י נְעָנוּעִים, דְּהַיְנוּ פַּעַם אַחַת בְּ"הוֹדוּ לַה'" שֶׁבַּתְּחִלָּה, וְאֶחָד בְּ"אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא", וְאֶחָד בְּכָפְלוֹ "אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא", וְאֶחָד "בְּהוֹדוּ" לְבַסּוֹף:
וְאִם בֵּרַךְ עַל הַלּוּלָב אַחַר הַתְּפִלָּה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — לֹא יְנַעֲנֵעַ בַּהַלֵּל אֶלָּא ג' פְּעָמִים, דְּהַיְנוּ בְּ"הוֹדוּ" תְּחִלָּה וְסוֹף וּבְ"אָנָּא" פַּעַם אַחַת (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּרַעֲיָא מְהֵימְנָא):
"בָּרוּךְ כּוֹ' עַל נְטִילַת לוּלָב":
בְּיוֹם רִאשׁוֹן מְבָרֵךְ "בָּרוּךְ כּוֹ' שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לִזְמַן הַזֶּה":

סדר הושענות

סֵדֶר הוֹשַׁעְנוֹת

כָּל יְמֵי הַסֻּכּוֹת תֵּכֶף אַחַר הַלֵּל קֹדֶם קַדִּישׁ שָׁלֵם — אוֹמְרִים "הוֹשַׁעְנוֹת". וְכֵן בְּהוֹשַׁעְנָא רַבָּה. בְּכָל יוֹם מַקִּיף אֶת הַתֵּבָה פַּעַם אַחַת בַּלּוּלָב, וְאוֹמְרִים "הוֹשַׁעְנָא" אַחַת, וּבְהוֹשַׁעְנָא רַבָּה מַקִּיפִים ז' פְּעָמִים, וְאוֹמְרִים ז' "הוֹשַׁעְנוֹת", וְזֶהוּ סִדְרָן. וְאֵין לְחַלֵּק וּלְשַׁנּוֹת סֵדֶר זֶה בְּאֵיזֶה יוֹם שֶׁחָל יוֹם טוֹב מִימוֹת הַשָּׁבוּעַ. וּבְשַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים הוֹשַׁעְנוֹת כְּלָל:

[בְּהוֹשַׁעְנָא רַבָּה] אוֹמְרִים ו' הוֹשַׁעְנוֹת שֶׁל כָּל יְמֵי הַסֻּכּוֹת, וּמַקִּיפִין אֶת הַתֵּבָה בְּכָל פַּעַם, וְאַחַר כָּךְ אוֹמְרִים "לְמַעַן אֱיתָן", וּמַקִּיפִין גַּם כֵּן:

קַדִּישׁ שָׁלֵם:

וְאַחַר כָּךְ נוֹטֵל בִּידוֹ הֶעָרָבָה וְחוֹבֵט ה' חֲבָטוֹת בַּקַּרְקַע, כְּדֵי לְמַתֵּק ה' גְּבוּרוֹת, וְיֹאמַר "יְהִי רָצוֹן כו'":

שמחת תורה

סֵדֶר הַקָּפוֹת בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה

מִנְהַג וָתִיקִין הוּא לַעֲשׂוֹת יוֹם שְׂמִינִי עֲצֶרֶת גַּם כֵּן כְּמוֹ בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה, וּלְהַקִּיף בְּלֵיל שְׂמִינִי עֲצֶרֶת שֶׁבַע הַקָּפוֹת עִם הַסְּפָרִים סְבִיב הַתֵּבָה בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה, וּלְרַקֵּד בְּפָנֵיהֶם, וּלְרַנֵּן וְלִסְבֹּב עִמָּהֶם בְּשִׂמְחָה רַבָּה, וְגַם כִּי עָשָׂה כֵּן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁלּוֹ אִם הוֹלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אַחֵר שֶׁלֹּא גָּמְרוּ — יְרַנֵּן וְיִשְׂמַח גַּם כֵּן עִמָּהֶם. וְכֵן בְּלֵיל שִׂמְחַת תּוֹרָה. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין גַּם כֵּן בְּיוֹם שִׂמְחַת תּוֹרָה:

וְאַחַר כָּךְ [אַחֲרֵי אֱמִירַת פְּסוּקֵי "אַתָּה הָרְאֵתָ"] מוֹצִיאִין כָּל הַסְּפָרֵי תּוֹרוֹת שֶׁבַּהֵיכָל, וּמְסַבְּבִין הַמִּגְדָּל ז' פְּעָמִים, וְאוֹמְרִים "אָנָּא וכו'" וְעוֹד מִזְמוֹרִים כְּפִי הַמִּנְהָג:

בַּשַּׁחֲרִית אַחַר קְרִיאַת הַתּוֹרָה אוֹמְרִים זֶה "שִׂישׂוּ וְשִׂמְחוּ כו'":

חנוכה

דִּינֵי חֲנֻכָּה

יְבָרֵךְ בְּכָל לַיְלָה לְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה וְשֶׁעָשָׂה נִסִּים וּבְלַיְלָה רִאשׁוֹנָה יְבָרֵךְ גַּם כֵּן שֶׁהֶחֱיָנוּ. וְאֵין לְהַדְלִיק עַד שֶׁיִּגְמוֹר כָּל הַבְּרָכוֹת.

הַמִּנְהָג הַנָּכוֹן לְדַבֵּק הַנֵּרוֹת אוֹ לִתְלוֹת הַמְּנוֹרָה בְּעֹבִי הַמְּזוּזָה בַּחֲלַל הַפֶּתַח. וְיַתְחִיל לְהַדְלִיק בְּלֵיל רִאשׁוֹן מִנֵּר הַיְּמִין וּמְלֵיל שֵׂנִי וְאֵילַךְ יְבָרֵךְ עַל הַנּוֹסָף וְיֵלֵךְ מִשְּׂמֹאל לְיָמִין. וְאַחַר שֶׁיְּדְלִיק הַנֵּרוֹת יֹאמַר זֶה: הַנֵּרוֹת הַלָּלוּ כו'.

פורים

סֵדֶר קְרִיאַת הַמְּגִלָּה

חַיָּב אָדָם לִקְרוֹא אֶת הַמְּגִלָּה בַּלַּיְלָה וְלִשְׁנוֹתָהּ בַּיּוֹם. וְצָרִיךְ לִפְשׁוֹט הַמְּגִלָּה כְּאִגֶּרֶת.
וּמְבָרְכִין עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת הַלָּלוּ. אַךְ אֵין מְבָרְכִין שֶׁהֶחֱיָנוּ אֶלָּא בַּלַּיְלָה וְלֹא בַּיּוֹם.
וְנוֹהֲגִין לוֹמַר בַּלַּיְלָה קַדִּישׁ שָׁלֵם אַחַר תְּפִלַּת י"ח קֹדֶם קְרִיאַת הַמְּגִלָּה.
כְּשֶׁקּוֹרִין הַמְּגִלָּה בְּצִבּוּר מְבָרְכִין לְאַחֲרֶיהָ בְּרָכָה זוֹ [בָּרוּךְ כוּ' הָרָב אֶת רִיבֵנוּ וְכוּ'] אֲבָל לֹא בְּיָחִיד.
וְאַחַר קְרִיאַת הַמְּגִלָּה בַּלַּיְלָה אוֹמְרִים וְאַתָּה קָדוֹשׁ (וְאִם חָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אוֹמְרִים וִיהִי נֹעַם וְאַתָּה קָדוֹשׁ). קַדִּישׁ בְּלֹא תִּתְקַבֵּל.
בַּיּוֹם אוֹמְרִים אַחַר קְרִיאַת הַמְּגִלָּה אַשְׁרֵי וּבָא לְצִיּוֹן. קַדִּישׁ שָׁלֵם. וְקֹדֶם קְרִיאַת הַתּוֹרָה וְהַמְּגִלָּה אַחַר תְּפִלַּת י"ח אֵין אוֹמְרִים אֶלָּא חֲצִי קַדִּישׁ.